

MENTOR

LIST ZA SREDNJEŠOL-
SKO DIJASTVO. URE
JUJE DR. ANT. BREŽNIK

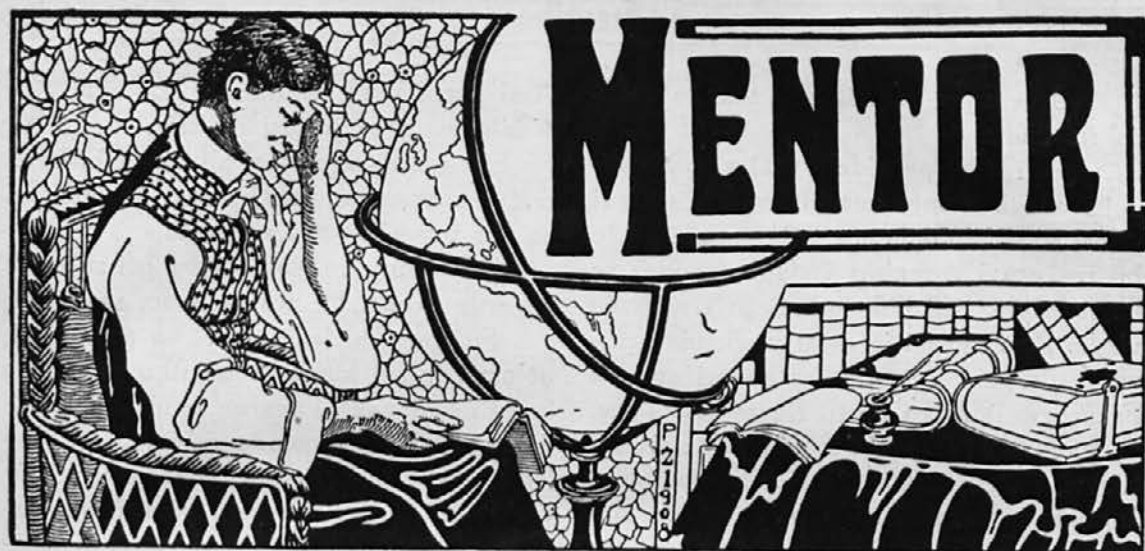
LETNIK VII. ZA L. 19¹⁴/15

ŠT. 10-12.

VSEBINA:

Anton Verovšek. (Ksaver Meško)	177
Homerjeva Iliada. (Prof. Fr. Omerza.) (Dalje)	182
Prazna hiša. (Prof. Fr. Pengov.) (Konec)	194
Na Ruskem. (Potopis.) (Josip Lavtižar)	209
All napredujemo? (Prof. Fr. Pengov)	223
Carigrad in Dardanele. (Dr. Fr. Trdan)	230
Ekscerpt in citat. (Dr. I. Samsa)	234
Drobiž	238

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

LETNIK VII.

JULIJ-SEPTEMBER 1915.

ZVEZEK 10-12.

ANTON VEROVŠEK.

KSAVER MEŠKO.

† 20. decembra 1914.

Šli smo nekoč, menda v novembru leta 1906., Medved, Finžgar in jaz po Dunajski cesti v Ljubljani doli proti pošti. Kar nam pride na drugi strani ceste nasproti velik, lep mož. Pohodu — čisto hod samozavestnega, ponosnega gorenjskega fanta, počasen, širokih korakov — po velikosti, po svežem obritem licu me je v prvem hipu spomnil dr. Opeke, kakor sem ga prvokrat srečal jeseni l. 1902. ob šenklavški cerkvi. In še nekaj me je v trenutku, ko sem pozorneje pogledal onega pasanta, spomnilo dr. Opeke: kako je nosil klobuk, mehek, črn klobuk, namreč tudi povsem fantovsko, podjetno in korajžno postrani.

Ko sem bil srečal Opeko, nisem še poznal Župančičevih verzov, ko smo srečali njegovega brata po zunanosti — tudi po šegavosti in dovtipnosti sta si bila v žlahti — bi jih bil skoro na glas citiral:

Vi drugi imate denar,
a jaz — jaz imam
postrani klobuk,
pa kaj mi vse drugo mar!

»Glej ga, Tone-ta, ki igra naše igre!«
pravi Finžgar. Obenem se pozdravimo čez cesto.

»Kak Tone?«
vprašam jaz.

»Verovšek.«

Nehote sem se ozrl za njim. Stopal je brez naglice, z velikimi, samozavednimi koraki, pri čemer se mu je telo nekako elastično zibalo.

»O čem pač razmišlja?« sem se vprašal na tihem. —

Igrati sem ga videl, vsaj v pomembnejši vlogi, samo enkrat, v Finžgarjevi »Naši krvi«. Po imponantni zunanosti je bil res pravi gorenjski župan. Vendar se mi je zdelo, da bolj igra nego živi svojo vlogo. Posebno mi je ostal v spominu prizor v drugem dejanju, ko govori mâr za Francoze, ljudstvo proti. Ko je stal Tone, za glavo večji od vseh, sredi med temi Matijevci, Gašperji, Kosi, Roki, Podrepci, mežnarjem in drugimi in je privzdigoval močocene roke, kakor da hoče vse te vsiljivce odriniti daleč od sebe, vse z lahkoto kakor prazne snope pometati kam za plot, se mi je močno zdelo, da njegova zadrega ni bila zadrega zaradi njih vsiljivih ugovorov, ampak da resnično ni prav vedel, kaj da jim naj reče, kako pobija njih ugovore, kako dokaže svoje trditve.

Pripisoval sem tedaj tisti nekoliko negotovi nastop površnemu memoriranju. A še tisti večer ga je pojasnil Tone sam.

Po igri smo sedeli nekaj časa v kavarni v »Unionu«. Oton je bil menda slabe volje in je krepko kritiziral. Finžgar je branil svoje dete: »Pa spiši ti kaj boljše!« Ko mu je opetovano ponovil to zahtevo — po mojem mnenju edini najbolj upravičeni odgovor vsem zlovoljnim kritikom — se je Oton nasmehljaj zadovoljno in prijazno, češ: »Počaj, napišem!« — Cvetko mi je pripovedoval o svojih načrtih. O neki romarici spiše kmalu eno svojih cvetočih, duhtečih narodnih povesti, o romarici, ki roma na Bled in se zgodi tam z njo nekak poseben čudež — zlato jabolko brž dobi na otoku. Ob mizi je stal visok mlad mož očrnelega lica, poslušal, se smehljaj. Prišel je od sosednje mize, ker je postajal naš razgovor pač že precej živahen. Predstavil se ni. Meni je bilo to neprijetno. Zato sem se jaz njemu. Pravi: »Poznam.« Ker ni imenoval svojega imena, vprašam Golarja: »Kdo je ta kibic?«

Cvetko: »Dr. Zupan.«

Tone pa je sedel med nami molče. Kakor nedolžen otrok je zrl s svojimi plavimi

očmi prepirajoče se literate. Le zdaj zdaj je iztegnil roke počasi od sebe, kakor bi mu bila suknja pretesna, ali kakor bi hotel reči: »Sakrament, fantje, zdaj nehajte, ali pa vas pomečem vse na cesto.«

Pa ni bil tako hud. Modre oči so jasno govorile o tem. Le poslušale so, se čudile.

Finžgar, ki je še trpel na posledicah boleznî, je šel kmalu k počitku. Mi smo krenili še v neko kavarno spodaj ob Ljubljani. Prve vrste menda ni bila. Jajca smo jedli tam in pili likerje. Tone ni jedel ničesar; pil je pivo. Še tisto počasi, ves zamišljen. Čudil sem se. Pravi vzrok sem izvedel šele po Tonetovi smrti. Povedali so (»Zvon« 1. št. 1915): »Anton Verovšek je na samši in prikrito ječal pod bremeni, ki mu jih je od leta do leta izdatneje naprtavala nemila usoda. Malokomur in le v hudih stiskah je razodel svoje gorje, svojo rastočo bedo in svoje skrbi: javnost ga je poznala samo z njegove vesele in lahko-dušne strani. Pa se je zgodilo nemalokrat, da je mesto h kosilu šel v tivolski gozd med ptičke, ki jih je tako zelo ljubil, ali cvetlice, ki jim je vsem poznal ime in svojstvo — samo da je bilo za rodbino dovolj v skledi — zvečer pa je tešč legel k počitku.«

Zdaj si mislim večkrat: »Siromak je mislil tudi tisto noč na obitelj doma, ne sam nase, ne na zgovorno družbo ob sebi.«

Kaj naj zapišem, kar bi dalo njegove-mu srcu častnejše izpričevalo?

Vendar se je v tisti mali sobici, ko smo bili sami med seboj, polagoma ogrel in razgovoril. Tedaj je priznal: »Z županom nisem vedel ničesar pravega narediti. Ne stoji mi.«

Godilo se mu je morda kakor z župnikom v moji »Materi«. Pri Grodku padli vojni kurat Rozman, ki je bival tedaj v Trstu, mi je pravil, kako grozno se je Tone mučil s to vlogo. Sicer mi je priznala pri premieri tik pred začetkom tudi gospa Borštnikova — torej tudi velika umetnica — ki je igrala Silvo: »Tako nemirna nisem

bila še pred nobeno igro.« Umel sem go-
spo, ker sem vedel, da mora vloga pone-
srečiti, ako je ne zna do zadnje črke na
pamet. A še tedaj dela težave s svojo lirič-
nostjo. — Med igro sem čutil z neprijetno
tesnobo, da ni izpuščala samo posameznih
stavkov, temveč cele odstavke. Občinstvo
seve tega ni vedelo natanko, ni moglo kon-
trolirati miselnega sporeda, a najbrž je vr-
zeli vendar čutilo. Zameril umetnici nisem,
ker sem povsem umeval vse težave. (Po-
zneje sem izvedel, da je bilo nekoliko kriv-
de baje tudi drugje, ker se je preveč črtalo
in menda ne posebno srečno.) Dobro je
umeval to težavo kritik »Edinosti«, ki je o
priliki uprizoritve v Trstu pisal: »... tre-
ba tu one muzike v dikciji, po kateri slovi
n. pr. Sarah Bernhard, Duse itd. Da, po-
tem zna drama čarobno učinkovati na
odru (ne samo v knjigi) kakor kaka sim-
fonija.« Seve bi s takimi umetnicami vse
drugače učinkovale vse naše novejšje igre,
posebno nekatere Cankarjeve, katerih naj-
večja vrlina in krasota je baš muzika je-
zika...

Iz nekrologov, posvečenih rajnemu
Tonetu, ki so bili brez izjeme vsi topli,
kar je pri naših strankarskih razmerah
redka in zato dragocena in tem bolj raz-
veseljiva prikazen, se vidi jasno, da Tone
ni bil preveč navdušen za te kmetske tipe,
dasi jih je igral tolikokrat, igral širom do-
movine, igral ob bučnem aplavzu. Dobro
in častno znamenje je za Toneta, da ga ta
aplavz ni omamil in zmotil. Ni ga zmotil
navzlic temu, da je za gledališkega umet-
nika trenutna, zunanja in glasna hvala
mnogo večjega pomena nego za slikarja,
pesnika, pisatelja. Ta se, ako je dovolj
moža in je prepričan o stalnosti svojih del,
trenutni hvali množic lahko odpove. Mirno
sprejema celo krivico, ker čaka sodbe pri-
hodnjih časov, ki bodo sodili brez strasti
in brez enostranske, prijateljske naklonje-
nosti.

* * *

Dvojno je ubilo Verovška: Moč in ne-
moč. Moč, ki je silila na dan kakor zelenje
spomladi, ki ga nihče ne more zadržati;

moč, ki bi rada ustvarjala veliko in ne-
beškolepo. Brezdvomno je Verovšek čutil
to moč. Zakaj vsak resničen in velik umet-
nik čuti svoje sile, najsi ne kriči o njih ob
vseh voglih. — Nemoč, ker svoje moči ni
mogel udejestviti. Kje je tičal vzrok? V
naših razmerah, malih in tesnih; v našem
občinstvu; deloma morda tudi v onih, ki
jim je umetnik Verovšek moral biti poko-
ren. V počitnicah so ga pač pošiljali na
Dunaj in v Prago, a v sezoni so mu stavili
ob pot plotove, močne in visoke, da je ko-
maj videl čez nje, kaj da bi jih bil preple-
zal! V tesno kletko so ga zaprli. In lev v
kletki — ali je še lev?

Seve je bil velik del te krivde tudi na
našem občinstvu. Na onih neresnih, kriča-
vih ljudeh, ki jim je tako malo za srce in
dušo, ki hočejo le širokih, pretepaških
gest, poulično kričavih besed; ki tako malo
umevajo duhtečo besedo trpljenja in boli,
s fineso velikega umetnika in plemenite
duše res bolj prikrito nego izgovorjeno. A
to je veliko in težko vprašanje: Ali res ni
mogoče teh ljudi dvigniti in jih vzgojiti za
kaj boljšega?

Koliko da je Tone pridobil v tujini od
tujih umetnikov, ne vem. Prepričan pa sem,
da ni bil njih slep posnemovalec, temveč
iz lastne duše ustvarjajoč umetnik. Vedno
se zelo čudim, ako iščejo pri naših umet-
nikih po vsem svetu pravire njihove umet-
nosti. Čudim se in se jezim. Morda je bral
kak naš pesnik ali pisatelj pred kdove ko-
likimi leti inorodno knjigo; pa so mu ostali
v srcu kak izraz, lepa misel, posamezen
prizor, ki jih kdaj zapiše — pač slično, go-
tovo ne dobesečno — ne da bi se zavedal,
da so tuja last. Pa mu to očitajo! Cankarju
so že ob prvih knjigah očitali Ruse. Kakor
bi Cankar ne mogel imeti toliko fantazije
kakor ruski pisatelji. Čemu ne? Ker je
Slovenec? Ah, udari strela božja v tako
poniževanje samih sebe in naših najboljših
ljudi! Pri Finžgarjevem velikem delu »Pod
svobodnim solncem« je vsaj dr. Lokar (v
»Zvonu«) odklonil primerjanje s tujimi av-
torji, pač s Sienkiewiczem. Ugajalo mi je
to. Meni so v prvih letih, ko sem nastopil,

podtikali za učitelje može in dela, ki sem jih bral šele leta pozneje. Seve, učili smo se vsi, morda ravno toliko pri Jurčiču in Kersniku kot pri tujcih. Nisem pa še slišal nikoli o nobenem učencu, da je učitelju znanje in umetnost — ukradel!

In čemu to ravno v umetnosti? Ali naj bomo Slovenci res sami berači? V umetnosti ravno tako kakor smo v politiki? In ne samo berači, tudi tatovi? ...

* * *

Ni življenja tragika samo v tem, da kdo nenadoma zdrsnje z visočine, ki jo je dosegel. Čestokrat je več bridke tragike v tem, da hrepeneče srce višine ne doseže. Čuti se ustvarjeno za njo, močno dovolj, da bi prispelo do nje. A steza je zabarikadirana. Odprta vidi vrata v nebesa; pa ne more do njih, ker stoje drugi na potu, ki so močnejši, ne po duhu, pač pa po socialni poziciji, po slučajni časti in službi, po žepu ... V tem je boleost in gorje mnogih življenj.

Priznavam: S podobnimi nevarnostmi so se borili umetniki tudi drugih, velikih narodov. Tudi sloviti tragediji. Spominjam Mitterwurzerja. Mogočni kritik »Neue Freie Presse« Speidel je neusmiljeno raztrgal vse njegove prvotne kreacije, prvovrstne umotvore. In ravnateljstvo dvornega gledališča je dajalo ugledne, velike vloge Sonnenthalu in Gabillonu. Mitterwurzer, kipeča, elementarna moč, je moral igrati kake dolgočasne, blazirane in zato smešne stare zaljubljenca.

Vendar je za velike talente pri drugih narodih prišla po velikem petku, dasi dolgem in bridkega trpljenja polnem, velika nedelja, vstajenja dan. Kjer so jih poprej porivali na stran in v ozadje, so bili zdaj malone neomejni gospodarji. Kritika, ravnateljstvo, občinstvo so jim povračevali z dvojno mero, kar so poprej zagrešili na njih. Pri Mitterwurzerju je bilo tako, ko se je po drugem begu iz duševnih razmer dvornega gledališča vrnil vanj.

Vrnil se je pravi triumfator. In vendar — celo Mitterwurzer ni bil več in ni

postal nikoli tisti, ki bi bil lahko postal, ki bi ob svojih velikih talentih brezdvomno bil, ako ga na njegovem poletu navzgor ne bi bila motila nespamet premodrega kritika, ne ga zadrževala v rasti vsemoščnost enostranskega ravnateljstva. Ti so ga pogнали v ekstreme. Zdaj ni mogel najti več samega sebe in svojega pravega pota, ne več svoje prvotne, naravne, nepokvarjene moči in umetnosti.

Tonetu je bila kritika naklonjena. Hvalila ga je. Najbolj ga je hvalila v vlogah Krjavlja, Krpana, Blaža Mozola in sličnih. Dobro. Hvalim jo! Bila mu je pravična, saj je Tonetova igra hvalo zaslužila. A blagoslovljeno delo bi bila storila, če bi bila rekla, rekla na glas: »Ali je Bog ustvaril Verovška in njegovo umetniško silo samo za Krjavlje, Krpane, Blaže Mozole? Je li to edini pot, ki ga more hoditi taka umetniška duša, kakor je Verovšek? Nobenega težjega? Nobenega, ki se dviga više?«

Najstrašnejše je za umetnika, če mora biti dninar in rokodelec. Če mora hoditi steze, strogo mu začrtane in omejene od drugih, umetnosti čestokrat zelo tujih ljudi, če ne more in ne sme prosto razmahniti duha peruti.

Zdi se mi včasih: Dasi se je lice Tone tova na odru smehljalo in smejalo, mu je srce le prečestokrat krvavelo. Krvavelo v duševni bedi, v prisiljeni nemoči in nedelavnosti, v gnevu ponižanih in zapostavljenih. In ko so se po vsej domovini bučno in mogočno krohotali njegovim tipom in šalām, je bil Tone sam le poet sreče, spreten igravec smeha, ni pa v resnici užil mnogo sreče, ni se v istinitem življenju smejal samim dobrotam, letečim in padajočim nanj kakor na popotnika, ki je srečno zablodil v Indijo Koromandijo.

Ako bi bil ostal Anton Verovšek skromen vrtnar, spreten v svoji stroki, kakor je v resnici bil, ako bi bil ostal skrit pred svetom, sodim, da bi bil v prijaznem krogu svojih dragih doživel in užil več tihe neskalske radosti, nego je je ob svojem javnem delovanju. Zakaj resnično je še

dandanašnji: »Bene qui latuit, bene vixit — dobro je živel, kdor je živel dobro skrit.« Kdor stoji vedno na odru pred vsem svetom, bo težko živel pokojno, srečno, ne oškropljen in ne umazan od strupa človeške zlobe in zavisti...

* * *

Če kak umetnik, se mi zdi gledališki umetnik v svojem delu in ustvarjanju sličen bajeslovnemu Tritonu, ki se dvigne, ko zasanja noč čez morje, iz samotnih, hladnih in žalostnih morskih globin. Kakor očaran od krasote, ki jo nenadoma zazre in začuti — okoli sebe vidi neskončno morsko plan, vso prosto na vse vetrove, vso čudežno tajno, nad seboj sinje nebo z milijoni svetlih oči, mnogo svetlejših nego so otožne oči bledih Nereid — zagode na svojo piščalko, po taktu se zibajoč sredi prijetno božajočih valov — povsem pozabi ob njih laskajočem božanju, kako globoko pod njim so varna tla. Kakor smeh in jok zveni iz dolge piščalke, čudežno in fantastično zvite školjke, tako fantastično, kakor so pesmi, ki jih izvablja povodni mož iz nje... Čudovita pesem: Zdaj sam vriskajoč smeh, zdaj sam obupen jok, zdaj smeh in jok obenem, vse zmešano v divjem kaosu. Nihče ne bi mogel povedati, kje da nehava radost, in se pričinja na smrt bolna žalost, in narobe.

V daljavi, prek ob obrežju se ziblje čoln. Komaj da se giblje; neslišno polzi po enakomerno dihajočih, s srebrnim prahom posutih valovih — sanje gredo tako čez trudno dušo. Mlad ribič sedi v čolnu. Kar zasliši iz daljave čudežen spev. Posluhne. Zavzame se. Srce mu zatriplje hitreje, nemirneje. Izpusti veslo, nagne glavo, posluša, posluša, zahrepeni, zaslanjari — valovi pa ženo čolnič po svoji volji — kam? Kdo ve! Morda v varni pristan, morda v pogubo...

Iz globočine morja se dvigajo Nereide. Dolgi črni lasje plavajo okoli njih po enakomerno se zibajočem in pretakajočem srebru kakor široki listi lotosa na srebrnem vodovju svetega jezera v sanjavih

bledih nočeh. Belé se vitki, čudežno fino oblikovani vratovi, belé se alabasterne rame in prsi, čudno, skoro bolestno se belé v luninih pramenih njih lepa, marmornato bela lica. Velike oči se upirajo z vročim koprnenjem v godca. Še Afroditá, iz belih morskih pen porojena boginja, se pripelje v čudoviti biserni školjki čez zamaknjeno sopeče valove.

Triton pa gode, gode — začudeni poslušajo Afroditá, Nereide, ribič, plavomorje in sinje nebo. Kar nenadoma zablisne iz daljave prvi pramen jutranje zarje.

In glej, hipoma izgine vse! Utihne sladka in bolestna godba, Triton, Nereide in Afroditá se pogreznejo v trenutku v globočino.

Od vse lepote ni več ne najmanjšega sledu!

Le samotni čoln se guga čez morsko plan. Mlad ribič sedi v njem in naslanja težko, bolno glavo ob roko. Strmi v morske globočine. »Kaj in kako je tam spodaj?« — »Smrt je tam spodaj in grobovi, moj mladi, nesrečni, v srce ranjeni ribič.«

Ali ni ta nočni prizor, poln bajne, a le kratke krasote, živa slika življenja in delovanja gledališkega umetnika?

Kaj smo mi vsi? Ali ne popotniki in romarji, romajoč dolge in težke pote, pehajoči se cilju naproti z vednim nemirom, z vročim hrepenenjem v duši, po blažilnem hladu v senci sreče, z veliko žejo ob pekoči vročini dneva?

Verovšek je počival malokdaj v krepihlnem hladu sreče. A dospel je do cilja — groba. Že je pil iz vira večnosti, iz vira spoznanja, da ne žeja duše nikoli, da nikoli več ne zahrepeni po novem napoju, novem spoznanju. Umiril se je od težke hoje. Počiva, spi.

Kdo je odšel z njim od nas? Ali ne bogat in radodaren dobrotnik, ali ne velik, ljubezniv tolažnik? Ki je dajal mnogim srečo, vsaj za nekaj ur. Dajal čestokrat na račun srca, na račun svojih želj in sanj, svoje zadovoljnosti, lastne sreče. Ki je tolažil s svojo dovtipno besedo, s smehlja-

jočo svojo igro stotere, ko je morda sam trpel, bil lačen, bil na smrt potr in žalosten.

Koliko jih je med nami, ki so temu odrešeniku iz mračnih vsakdanjih skrbi, temu dobrotniku in tolažniku še hvaležni?

V imenu vseh, hvaležnih, in še bolj, v imenu onih, ki so njegovih dobrot in darov že pozabili, polagam našemu Tonetu zdaj, ko se že osipa in vene cvetje na grobovih pri Sv. Križu, ta skromni šopek na pre-zgodnji grob.

HOMERJEVA ILIADA.

PROF. FR. OMERZA.

IV. SPEV.

(Dalje.)

Zevs pa in drugi bogovi krog njega sedé pri posvetu v zláto potlakani veži, med njimi pa Heba častita hodi in toči jim nektar, z zlatimi ti pa kozarci trkajo družbi na zdravje ter gledajo doli na Trojo. Kronov pa sin velemočni zdaj zbadati Hero poskuša, cikati nanjo začne z žaljivo besedo, ko pravi: »Dve med boginjami sta, ki pomagata zdaj Menelaju, Hera argejska je to in Atena alalkomenejska. Toda le daleč sedita in bije srcé že radósti, samo da gledata nanj, Afrodita pa, z ljubkim nasmehom, onega vedno podpira in brani od njega usodo, kot ga i zdaj je rešila, ko videl je smrt že pred sabo. Zmagal sevé Meneláos v dvoboju je, Arejev ljubček; mi pa prevdarimo zdaj, kako se bo tole izteklo, vojno li zopet pogubno in grozno zbudimo naj klanje, ali prijateljstvo vlada med ljudstvom obeh naj naródom. Ako to ljubo je vsem in vsakemu to je po godu, prav, naj mesto ostane slavnega Priama kneza, Heleno naj pa u Argos nazaj Menelaos odvede.«

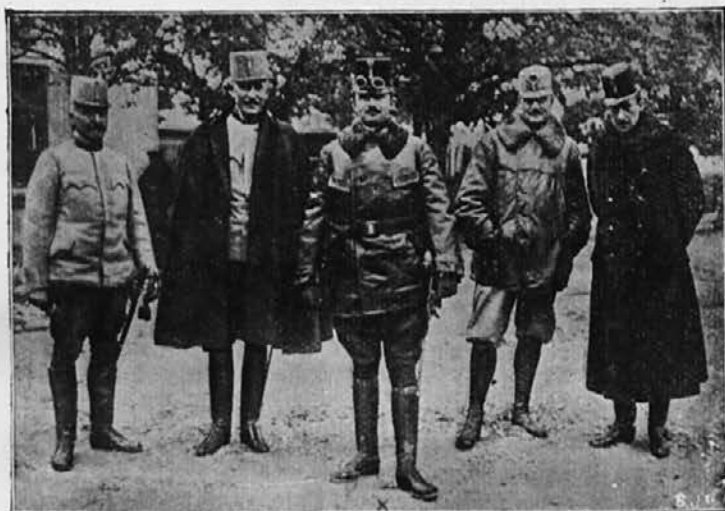
20. To-le jim pravi, a Hera nato godrnja in Atena, skupaj pomakneta stole in kujeta smrt za Trojance. Vendar Atena molči, ne reče ne črne ne bele, Zevsu očetu srdita, ko jeza neznosna jo kuha. Heri pa jeza privre do vrha, tako ga nabode: »Kronov pregrozni ti sin, zdaj kakšno besedo si zinil? Vendar kako ti to misliš? Naj trud bo zaman, brezuspešen, znoj tudi moj bo prelit? A trudni so konji mi bili, ko sem bodrila možé, da Priamu škodim in sinom. Stori, a drugi ti vsi pritrdili ne bomo bogovi.«
30. Zevs, zbirajoči oblake, razjarjen zelo, ji odvrne: »Grozna boginja, kaj vendar ti toliko zla prizadene Priamos in pa sinovi, ko to neprenehoma hočeš, Trojo da zrušiš do tal, to mestece zidano lepo? Vdrla ko ti bi čez vrata in dolgo zidovje u mesto ter bi surove požrla tam Priama in pa sinove, zraven še druge Trojance, potem bi si gnev ohladila. Stori le, kakor želiš, samó da razpor ta v prihodnje vzrok ne bo zate in zame velikih prepirov med nama. To pa je, kar ti povem, in ti si zapiši v možgane: kadar i moja bo želja, da hočem razrušiti mesto táko, kjer namreč žive mož ljubljencev tvojih rodovi, jeze nikar ne tešiti, kar pusti lepo me pri miru! Kajti to dal sem ti jaz prostovoljno, čeravno ne voljno,

Kajti kar mest je pod solncem in zvezdnatim neba obokom,
 koder zemeljski rodovi živijo ljudi umrljivih,
 cenil pred vsemi najbólj sem v srcu še Ilion sveti,
 Priama kneza in ljudstvo mi Priama, veščega v kopju.
 Deleža namreč ni nikdar dostojnega manjkalo zame,
 vina in dima oltarju, kar namreč za nas je darilo.«

50. Zdaj pa odvrne na to sovooka častita mu Hera:
 »Res je, da mesta so tri, ki najbližja so mojemu srcu,
 Argos namreč in Sparta in širokocestna Mikene.
 Kadar ti bodo sovražna, kar v prah jih razruši docela.
 Jaz jih ne vzamem v okrilje al tebe od tega odvrnem.
 Kajti čeravno ti branim in v prah ne pustim ti jih streti,
 kaj mi koristi, če branim, ko ti si veliko močnejši?
 A brez uspeha i moje ne sme prizadevanje biti;
 kajti i jaz sem boginja, rod tam mi izvira kot tebi,
 najbolj odlična sem hči prebrisane Kronove glave,
 dvojna odlika: po rodu in ker se nazivam soproga
 tvoja in ti pa nad vsemi nesmrtnimi vladaš bogovi.
 Torej odnehajva v tem, drug drugemu zdaj odpustiva,
 kakor jaz tebi, ti meni; in drugi nesmrtni bogovi
 bodo sledili. A ti zdaj hitro naróči Ateni,
 v vojsko da strašno Trojancev napoti se naj in Ahajcev
 ter naj poskuša, da prvi Trojanci začnejo Ahajce,
 slave pijane, žaliti, čeprav so sklenili zavezo.«
68. Komaj izreče, ko oče bogov in ljudi jo uboga;
 koj se obrne k Ateni ter pravi krilate besede:
 »Hitro brž stopi u vojsko Trojancev in čete Ahajcev
 ter mi poskušaj, da prvi Trojanci začnejo Ahajce,
 slave pijane, žaliti, čeprav so sklenili zavezo.«
73. S tem pa spodbode Ateno, ki sama že prej je želela,
 hitro res stopi in skoči iz sinjih višav dol olimpskih.
 Kakor je zvezda, ki sin previtega Krona jo pošlje,
 v znamenje ali mornarju al voju širokemu ljudstev,
 svetla; in često od nje se utrinjajo iskre leteče:
 kakor ta iskra poskoči Palas Atena na zemljo,
 sredi med nje se spusti. Začudeno gledajo vanjo
 konje kroteči Trojanci, možjé z golenjaki Ahajci.
 Marsikdo svojega, mislim, soseda pogleda ter pravi:
 »Vojna li zopet pogubna in grozno nastalo bo klanje,
 ali prijateljstvo storil med ljudstvom obeh bo naródiv
 Zevs, ki v njegovih rokâh usoda je vojne človeške?«
85. Marsikateri je rekel Ahajcev tako in Trojancev.
 Ona pa, možu podobna, zgubi se med vojem Trojancev,
 namreč Laódoku, sinu Antenorja, veščemu v kopju,
 Pandarja božjega išče, če našla bi kje ga v krdelu.
 Najde Likáona sina brezgrajnega, močnega tamkaj,
 zraven pri njem pa vrsté so móčne zaščitenih ljudstev,
 semkaj ki tu so prišla od vodá žuborečih Ajsepa.
 K njemu pristopi v bližino ter pravi krilate besede:
 »Bi me li slušati hotel, Likaona sin ti razumni?
 Drznil potem bi se koj Menelaju poslati puščico;
 slavo bi s tem si pridóbil in hvalo pri vsakem Trojancu,
 toda pred vsemi največjo pri kralju šele Aleksandru.
 Oni najprvo obdaril bo s krasnimi koj te darili,

ko Menelaja zazre, bojevitega sina Atreja,
da na grmado je stopil, ko strlo ga tvoje je kopje.
Torej kar sproži puščico na slavnega tam Menelaja,
svetlemu prej pa obljubi Apolonu, slavnemu strelcu,
krasno da dal mu daritev od jagnjet boš prvorojenih,
brž ko povrneš domov tja v sveto se mesto Zelejo.«

104. To govori mu Atena, nespametnej jo pa uboga.
Gladek potegne lok od urnega divjega kozla,
Pándaros ki ga nekoč slučajno je sam bil od spodaj,
ko je korakal iz skale, a on ga je čakal v zasedi,
v prsi naravnost zadel in znak se je zvrnil na skalo.
Dolgi dlani so petnajst mu rastli iz glave rogovi.
Te roženinar umetno obdelal in skupaj je sklenil,
dobro ogladil je vse in kljuko je zlato nataknil.
Zdaj naslonivši na zemljo napne in na tla ga postavi,
ščite medtem pa držijo pred njim mu tovariši hrabri,
prej da ne skočijo nanj bojeviti sinovi Ahajcev,
kot pogodi Menelaja, junaškega sina Atreja.
Vzdigne od tula pokrov in izbere si vunkaj puščico,
rabljeno ne še, krilato, vir temnega joka in stoka.

PRESTOLONASLEDNIK KAROL FRANC JOŽEF V GLAVNEM
STANU.

Bridko puščico nato brž v red na tetivi postavi,
svetlemu prej pa obljublja Apolonu, slavnemu strelcu,
krasno da dal mu daritev od jagnjet bo prvorojenih,
brž ko povrne domov tja v sveto se mesto Zelejo.
Prime tetivo volovsko in hkrati zarezni ter vleče,
k prsom približa tetivo, k loku pa ostro železo.
Velik ko lok pa napet je tako, da podoben je krogu,
lok zazvenči in tetiva doni, puščica pa zdrsnje
z ostro ostjo, hrepeneč, da letela bi sredi krdela.

127. Vendar na té, Meneláos, pozábili niso bogovi
blaženi, neumrljivi, najmánj pa še Zevsova hčerka;
kajti pred te je stopila in kopje ostró odvrnila.
Toliko proč ga sicer je odbila od kože, kot mati
muho spodi od otroka, ko v sladkem ji spanju počiva,

tja naravna ga pa vendar, kjer namreč zapone od pasa
zlate se sklenejo skupaj in dvojna oklepu je guba.
Tamkaj, kjer pas se zapne, zadene puščica ga bridka,
vendar čez pas se zažene, umetno izdelan, mu skozi,
hkrati oklep še predere mu veleumeten in pločo,
ki jo kot brambo telesa je nosil, za varstvo pred kopjem;
ta ga branila je najbolj, a vendar i to mu prebode.
Kožo tedaj le po vrhu oprasne puščica junaku;
zdajci pa temnordeča udere se kri mu iz rane.
Kot če z Majónije žena al Karije kaka s škrlatom
slonovo kost ti pobarva, da konju krasila bi lice;
notri v sobani leži in marsikateri jo jezdec

PRINC MAKS SAŠKI KOT VOJNI KURAT

želel je záse dobiti, a kralju leži kot okrasek,
dvojna odlika: za konja nakit in ponos za konjika:
ravno tako, Menelaos, pobarvala kri ti je stegna
lepe rasti, golenice in gležnje prelepe od spodaj.

148. Groze nato Agamemnon, knez med junaki, se strese,
kri, ko zapazi, da črna mu teče iz rane na zemljo,
groze i sam Menelaos se strese zdaj, Arejev ljubček.
Ko pa zapazi, da vrv in zazobka sta zunaj iz rane,
zbere nazaj se pogum mu zopet u prsih junaških.
Zdaj pa globoko zavzdihne vladar Agamemnon ter pravi,
roko držeč Menelaju, tovariši stokajo hkrati:
»Dragi po rodu mi brat, v pogubo ti sklenil sem zvezo,
ko sem te samega dal, da boriš za Ahajce se s Trojo;
saj te zadel je sovrag in zvesto zavezo prelomil.

Toda nikakor zaman kri jagnjet ni niti prisega,
pitni darovi prečisti in dana desnica zaupno.
Kajti četudi takoj ne izpolni Olimpijski tega,
bo pa izpolnil pozneje in plačali bodo to drago,
plačali z lastno glavó, z ženámi in lastno si deco.
Kajti predobro mi znano u srcu je tole in duši:
prišel bo dan, ko uničen kedaj bode Ilion sveti,
Priamos tudi in ljudstvo bojavnika Priama kralja.
Zeus pa iz sinjih višav, iz svojega zračnega doma,
sam bo nad vsemi vihtel ščit temni tam gori v oblakih,
jezen zaradi prevare. In to se izpolni gotovo.
Toda za te, Menelaos, srce me bolelo bo strašno,
smrt če ugrabi te zdaj in kupo življenja izpiješ.
Dalje z največjo sramoto bi vrnil se v Argos suhotni —
spomnijo namreč takoj se Ahajci očetne dežele —
tukaj potem pa pustili bi Priamu in pa Trojancem
Heleno morda argejsko. Tvoje kosti pa strohnijo,
v zemlji trojanski ko ležal pri delu boš nedovršenem.
Marsikateri Trojancev ponosnih takole poreče,
hkrati skakaje na grob Menelaja, slovitega kneza:
,O ko takole povsod bi ohládil si srd Agamemnon,
kakor i zdaj je zaman sem vojsko pripeljal Ahajcev!
Glejte, odšel je domov v preljubo očetno deželo
s praznimi ladjami vsemi, a pustil je tu Menelaja.'
To bodo rekli, a takrat naj zemlja odpre se mi širna.«

183. Njega nato Menelaos bodri zlatolasi ter pravi:
»Ne obupuj in ne straši mi s tem še tu ljudstva Ahajcev!
Smrtnonevaren kraj ni, kjer ost obtičala je ostra;
spredaj je ščitil me pas, ves pisan, in spodaj pod pasom
tudi preveza in ploča, ki delo je truda bronarjev.«
188. Njemu odvrne nato vladar Agamemnon ter pravi:
»O ko bi res tako bilo, ti moj Menelaos predragi!
Rano pregleda zdravnik in nanjo priveže zdravila,
ki zamorijo morda vir temnega joka in stoka.«
192. Pravi in božjemu naglo Taltíbiju reče klicarju:
»Hitro, Taltíbios, hitro Maháona semkaj pokličí,
móža brezgrajnega namreč, Asklepija sina zdravnika,
naj Menelaja pregleda, junaškega vodjo Ahajcev;
sprožil da nanj je puščico nekdó, ki na lok se razume,
Likijčan al pa Trojanec, na slavo si, nam pa na žalost.«
198. To govori in klicar ga uboga, ko sliši povelje.
Brž se napoti med ljudstvo Ahajcev, z oklepi iz brona,
išče Maháona skrbno, junaka. In vidi ga tamkaj,
zraven pri njem pa vrsté so móčne zaščitenih ljudstev,
semkaj ki tu so prišlá iz Trike konj mu rednice.
K njemu pristopi v bližino ter pravi krilate besede:
»Vstani, Asklepijev sin, vladar Agamemnon te kliče,
da Menelaja pregledaš, junaškega vodjo Ahajcev;
sprožil da nanj je puščico nekdó, ki na lok se razume,
Likijčan al pa Trojanec, na slavo si, nam pa na žalost.«
208. To govori mu klicar in u prsih srcé mu razburi.
Brž odhitita v krdelo med vojsko široko Ahajcev.
Ko pa dospeta na kraj, zlatolasi tam kjer Menelaos

ranjen stoji in okrog vsi zbrani pri njem so prvaki,
 stopi u sredo med nje mož sličen nesmrtnim bogovom.
 Zdajci iz sklepa pasú koj vunkaj puščico potegne.
 Toda ko vleče jo vun, se zlomijo ostri zazobki.
 Zdaj pa odveže mu pisani pas in spodaj pod pasom
 tudi prevezo in pločo, ki delo je truda bronarjev.
 Ko pa pogleda mu rano, tam kjer je puščica zadela,
 kri izsesa in hladilna mu dene zdravila gor večče,
 ki jih očetu nekoč je podaril prijateljski Hejron.

220. Tu Menelaju tedaj veleglasnemu strežejo skrbno,
 v tem pa prišle so naproti zaščitene vrste Trojancev.
 Torej orožje nazaj, zdaj misliti čas je na vojsko.
 Ta te prepriča pogled, Agamemnon da božji ne dremlje
 in ne potuhne se plašno ter boja ne brani se biti,
 ampak podviza se urno u boj, ki ponos je junakom.
 Konje na mestu pusti in voz, ki blesti se od broná;
 ti rezgetajo, ko trdno drži jih oproda na strani —
 sin Ptolemaja je to, Evrimedon, vnuk pa Pejraja.
 Strogo zelo mu naroča, da naj bo pri roki, če morda
 udov poloti se trud, ko bo hodil kot kralj med krdeli.
 Sam pa koraka kar peš in hodi okoli ob vrstah.
 Kogar zazre, da podviza Danajcev se z brzimi konji,
 k njemu pristopi ter pravi, dajaje mu živo poguma:
 »Dajte, popuščati ne mi od silnega boja, Argejci!
 Kajti lažnikom pač Zevs gotovo ne bode pomagal,
 ampak kdor prvi je žalil, čeravno sklenili smo zvezo,
 z nežnim njegovim telesom se jastrebi bodo mastili,
 mi pa soproge jim drage in njih nedorastle otroke
 v ladjah odpeljemo proč, ko zasedemo mestno trdnjavo.«
 Kogar pa zopet zazre, da popušča od groznega boja,
 tega pa močno pokara ter pravi mu jezno besede:
242. »O vi bahači, Argejci, ve mevže, je v vas kaj sramote?
 Kaj mi stojite tako tu omamljeni kakor jelenče?
 Ono obstane na mestu, če tek ga utrudil je dolgi
 sredi čez polje in v sebi ne čuti moči več nobene.
 Vi mi stojite tako tu omamljeni, boj vas ne briga.
 Čakate tega, da blizu proderejo tja nam Trojanci,
 ladje kjer z lepimi krni stojijo ob morski obali,
 češ da se vidi, bo hotel li Zevs vas mogočni braniti?«
250. Skrbno tako kot vladar koraka ob vrstah okoli.
 Pride nato do Krečanov, ko hodi med gnečo junakov.
 Ti so se oborožili krog umnega Idomeneja.
 Idomenej jih na čelu, podoben u moči merjascu,
 zadnje pa vrste podžiga Meriones k hrabrosti bojni.
 Ko jih zagleda, navda Agamemnona kneza veselje,
 zdajci se k Idomeneju obrne ter pravi prijazno:
 »Cenim te, Idomenej, pred Danájci, z brzimi konji,
 bodi u metežu bojnem al bodi pri drugem opravku
 al pa pri mizi, ko vrli prvaki Argejcev u vrču
 slavnostno mešajo vino, ki rujno iskri se v kozarcu.
 Kajti četudi ostali ga vsi kodroglavi Ahajci
 merico svojo pijo le, je zate napolnjena vedno
 čaša do vrha kot zame, da piješ, če srce ti reče.
 Zdaj pa le hajdi u boj, kot prej si junaško se bahal.«

265. Njemu pa Idomenej, poveljnik Krečanov, odvrne:
 »Vedno, Atrejevič, hočem ostati iskren ti prijatelj,
 kot sem spočetka obljubil in dal v potrdilo besedo.
 Druge podžigati daj kodroglave Ahajce za bitko,
 kar najhitreje da v boju se zgrabimo, ker so Trojanci
 snedli besedo. To pride, da smrt in boleost jih zadene,
 ker so nas prvi žalili, čeprav smo sklenili zavezo.«
272. Pravi in dalje odide Atrejevič radosten v srcu.
 Pride k Ajantoma dalje, ko hodi med gnečo junakov;
 pravkar posegla sta v boj in z njima je kopa še pešcev.
 Kakor če ovčji pastir na straži oblak je zapazil,
 k njemu ki plava čez mórje pred móčno zahodnika sapo;
 kdor pa v daljavi stoji, bolj črn se zdi mu kot smola,
 kadar prihaja čez mórje in silno nevihto prinaša;
 groze se strese, ko vidi, in drobnico žene v votlino:
 take so tudi vrsté korenjakov, ki Zevs jih ohranja,

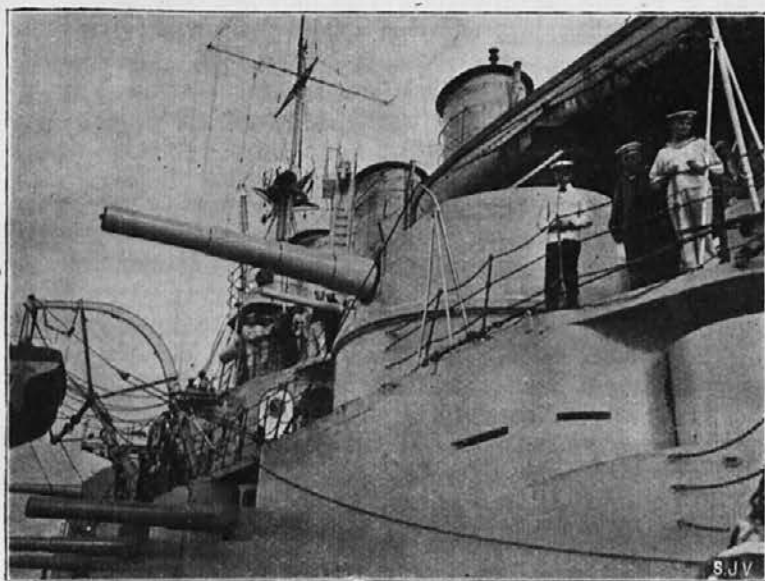
NIEUPOORT. VELIKI TRG PRED CERKVIJO.
 Slika k bojem ob Izerskem kanalu v Flandriji.

goste in temne, ko grejo z Ajantoma v bitko prevročo,
 ščiti veliki v zrak jim in sulice ostre molijo.
 Ko jih zagleda, navda Agamemnona kneza veselje,
 k njim se obrne tedaj ter pravi krilate besede:
 »Čujta, Ajanta, vodnika Argejcev, z oklepi iz bronā!
 Vama — saj vaju bodriti ne smem — ne ukažem ničesar.
 Kajti samā sta že ljudstvo priganjala k silnemu boju.
 O da bi, oče ti Zevs, Atena in Fojbos Apolon,
 taka razvnela se hrabrost v prsih pri vsakem Ahajcu!
 Hitro nagnilo potem bi Priama kneza se mesto;
 naše bi namreč rokē ga vzele in rušile hkrati.«

292. Rekši pusti jih na mestu in dalje med druge odide.
 Tukaj pa Nestorja sreča, govornika jasnega iz Pila;
 ravno tovariše svoje razstavlja, za boj jih podžiga:
 Hrómios sredi je njih, Alástor in Hajmon junaški,

Bias, ljudstev pastir, in Pélagon slednjič veliki.
 Najprej postavil konjike je hkrati z vozovi in konji,
 pešci stojé pa od zadaj pogumni v obilnem številu,
 močna zaslomba za boj. Bojazljivce pa v sredo nažene,
 vsak da boriti se mora, četudi bi kdo se ne hotel.
 Najprej konjikom naznani povelje; ukaže jim namreč,
 konje da dobro drže in nikar med krdelom se gnesti.
 »Nihče se naj ne zanaša na moč in pa spretnost na vozu,
 on da pred drugimi sam bi želél se sprijeti s Trojanci;
 tudi nazaj ne stopite, ker boste tako le na slabšem.
 Kdor pa iz svojega vóza sovražno doseže uprežo,
 s sulico naj se le stegne, ker mnogo zares je to bolje.
 Predniki vaši enako so rušili mestna zidovja,
 tako čutili zavest ki so v prsih junaških in voljo.«

310. Starček tako jih spodbuja, že davno preskušen u vojski.
 Ko ga zagleda, navda Agamemnona kneza veselje,
 k njemu tedaj se obrne ter pravi krilate besede:

NEMŠKA VOJNA LADJA »LOTHRINGEN«.

»O ko bi, starček, kot srce u prsih ti bije preljubih,
 slušala te še kolena in moč bi ostala ti trdna!
 Kaj, ko te tlačijo leta, katerim nihče ne uide.
 Drugi da nosi jih kdo, ti sam bi pa štel se med mlajše!«

317. Njemu odvrne nato vozoborec gerenijski Nestor:
 »Sam bi to tudi želel si, Atrejevič, takšen da bil bi,
 kot ko potolkel na tla sem Erevtalióna junaka.
 Istemu vendar človeku bogovi vsega ne delijo;
 ako takrat sem bil mlad, zdaj starosti leta teže me.
 Vendar pa sredi konjиков vseeno bom stal in priganjal
 s svetom jih bom in besedo; saj častna dolžnost je to starčkov.
 Sulice naj pa vihti mladina, ki v mnogo bolj čvrstih
 letih cvetè kakor jaz in móči zaupa še svoji.«
326. Pravi in dalje odide Atrejevič radosten v srcu.
 Sina dobi Peteója, ki s konji drevi, Menesteja,
 tamkaj, pri njem pa Atence, bojnega klica vodnike.

Blizu stoji Odisej, prebrisani knez in razumni,
 zraven pa vrste čvrste ob straneh mu stoje Kefalencev.
 Bojnega namreč ni klica še njuno zaslišalo ljudstvo,
 kajti pred kratkim začele so gibati bojne se vrste
 konje krotečih Trojancev in čete Ahajcev junaške.
 Tukaj na mestu stojé, kdaj kakšen oddelek Ahajcev
 zdere naprej in naskoči Trojance ter bitko otvori.
 Ko jih zagleda, jih kara junaški vladar Agamemnon,
 k njim se obrne tedaj ter pravi krilate besede:
 »Kralja ti sin Peteója, kneza, ki Zevs ga ohranja,
 in ti, želeči dobička, odlični po svojih prevarah,
 kaj sta potuhnjena tukaj na strani in čakata druge?
 To pač spodobno bi bilo, da vidva med prvimi sredi
 v vrsti stojita in v ogenj se vržeta vročega boja;
 prva sta namreč i tákrat, ki slišita moje vabilo,
 kadar pogrnemo mizo slovesno prvakom Ahajci.
 To je prijetno seve se mastiti s pečenko in čaše
 prazniči sladkega vinca dotlej, ko to srcu ugaja.
 Zdaj bi pa zrla radostno, čeprav bi deset se oddelkov
 tu bojevalo ahajskih pred vama z brezmišlostnim kopjem.«

349. Srepa nato Odisej ga pogleda razumni ter pravi:
 »Kakšno besedo pa zdaj si izustil, Atrejevič silni!
 Vendar kako to trdiš, da midvá odnehujeva v boju?
 Kadar Ahajci s Trojanci se zgrabimo v ognju orožja,
 videti moreš, če hočeš in to ti seve je na skrbi,
 oče Telémahov dragi da on je med prvimi v gneči
 konje krotečih Trojancev. Kar tu blebetaš, je nezmisel.«
356. Njemu nato se nasmehne ter pravi vladar Agamemnon,
 brž ko spozna, da je jezen, ter prejšnjo besedo popravi:
 »Sin bogorodni Laertov, o Odisej ti razumni!
 Saj te ne karam čez mero in k delu te nič ne priganjam.
 Znano je namreč mi dobro, da srce ti v prsih preljubih
 mile pozna le namene; saj isto mišljenje je nama.
 Hajdi, pozneje lahkó poravnava, če hudega morda
 zdaj sem kaj rekel; bogovi v pozabljenost vse potope naj!«
364. Rekši pusti jih na mestu in dalje med druge odide.
 Najde nato Diomeda, ponosnega sina Tideja,
 tamkaj na vozu, z uprego in dobro zloženimi deli,
 njemu na strani stoji pa Sténelos, sin Kapanéjev.
 Ko ga zagleda, ga kara junaški vladar Agamemnon,
 k njemu tedaj se obrne ter pravi krilate besede:
 »Moj bog, sin ti Tideja, konje krotečega umno,
 kaj se pa skrivaš in gledaš na pota mi boja brezdelno?
 Teга Tidej pa ni ljubil, da skrival tako bi se plašno,
 pač pa, da daleč pred drugi se dragimi bije s sovragi,
 kakor trdijo to priče iz boja; jaz namreč ga nisem
 srečal ne videl nikoli; trdé, da je druge nadkrilil.
 Prišel je namreč kot gost in ne kot sovražnik v Mikene,
 z njim Polinejkes pa božji, ko ljudstvo za boj je nabiral;
 kajti takrát taborila pred Tebe sta svetim zidovjem.
 Milo prosila sta torej, naj dajo zaveznikov slavnih.
 Ti so hoteli jih dati in prošnji so jim ugodili,
 toda odvrne jih Zevs, ker usodna je znamenja kazal.
 Torej ko ti so odšli in so bili že dalje na potu
 ter so prišli do Asopa, ki poln je trstja in trave,

pošljejo zopet Ahajci Tideja na novo poslanstvo. Res on odide na pot in mnogo dobi Kadmejncev; močni Etéokles namreč povabil jih k sebi je v goste. Tujec sicer je bil tukaj junaški Tidej vozoborec sam med kopico Kadmejcev, a on se vseeno ne trese, ampak poziva jih vun, naj grejo borit se za tekmo. Bil je zmagalec povsod, ker tako je pomogla Atena. Urnih voznikov Kadmejcev zdaj jeza poloti se silna. Ko se je vračal nazaj, mu postavijo zvito zasedo, petdeset mladih ljudi. In dva sta jim bila vodnika, Majon, Hájmonov sin, nesmrtnim bogovom podobni, in pa Avtófonov sin, Polifóntes, junak bojeviti. Toda Tidej tudi tem je pripravil sramotno usodo: vse umori, samo eden odide domov s poročilom; Majona namreč odpošlje, ker slušal je znamenja božja. Tak je bil torej Tidej iz Ajtólíje, sin pa mu rodni slabši za boj je kot oče, a boljši kot oče v jeziku.«

401. Pravi, a silni nato Diomedes ničesar ne reče, ker mu ne dá spoštovanja, da karal bi častnega kralja. Njemu nato pa odvrne slovitega sin Kapaneja:
 »Ne govoriti laži, ko veš to, Atrejevič, dobro!
 Mi smo še mnogo hrabrejši kot naši očetje, ti pravim. Kajti porušili tudi smo Tebo s sedmerimi vrati, dasi peljala število sva manjše pred močno zidovje, ker smo na Zeusa pomoč in na znamenja slušali božja. Z lastno pregreho so sami skopali si jamo pogina. Torej nikar ne dajaj mi očetom enake več slave!«
411. Srepa pogleda nato Diomedes ga silni ter pravi:
 »Dragi, ostani mi miren in mojo poslušaj besedo!
 Kajti ne štejem u zlo Agamemnonu, ljudstev pastirju, k boju če namreč priganja Ahajce, može z golenjaki. Kajti nje go va bo slava, če hrabri Ahajci Trojance morda potolčejo v boju in vzamejo Ilion sveti, nosil pa tudi bo bol, če Ahajce potolčejo oni. Hajdi, i midva tedaj za boj se pobrigajva silni!«
419. Pravi in v polnem orožju poskoči z vozá dol na zemljo. Grozno pa bron brenketa kroğ prsi junaškega kneza, ko se zažene; srce še strahu bi se streslo nevstrašno.
422. Kot ob bučečo obalo če buta drveč neprestano sivega morja valovje, ko goni ga veter zahodnik; sredi na morju glavó najprvo povzdigne, potem pa močno hrumi, ko ob zemlji zdrobi se; okoli rtičev zboči se in se kopiči ter morje peneče izbluva: vrsta za vrsto koraka tako neprestano Danajcev, v vojsko brez konca dreveč. Poveljnik pa daje ukaze četam posamič; a drugi korakajo tiho — dejal bi láhko, da toliko ljudstva, ki zreš ga, še nima jezika — mirno, boječ se vodnikov. Na vseh pa od trume orožje pisano svetlo blešči se, v katerem korakajo vrste. Glej pa Trojance! Kot kmeta bogatega ovec u staji tisoč in tisoč stoji, ko se molze jim mleko prebelo; glasno mekečejo vedno, ker slišijo ovnov glasove: vpitje Trojancev tako se čez vojsko široko razlega; isti jim namreč ni klic in enaka ni tudi beseda,

ampak pomešan je jezik, ker mnogo nabranih je ljudstev.
 Tukaj jih Ares priganja in tam sovooka Atena,
 z njima pa Strah in Trepet in Kreg, ki je strasten brez mere,
 krutega môž pa morilca, Areja, brat in tovariš,
 majhen spočetka sicer, ko se dvigati začne, potem pa
 z glavo nebá se dotika, a vendar še hodi po zemlji.
 Tudi takrát jim prepir vsem skupen u sredo zanese,
 ko med krdeli koraka, da stokanje, jokanje večá.

446. Ko pa gredoč si nasproti do istega kraja dospéjo,
 ščiti zadenejo skupaj in kopja in sile junakov,
 z bronastim prsnim oklepom; in ščiti, z žebli okovani,
 trčijo zdaj med seboj. Vrvenje, drevenje nastane.
 Stokanje sliši se hkrati in slavnostni klici na kraju
 môž, ki moré in mrjó, kri teče v potokih po zemlji.
 Kakor če reki po zimi, ki tečeta doli po hribu,
 noter v globoko kotlino združujeta močno valovje
 skup iz velikih izvirkov po votlih strugah in jamah;
 daleč v gorovju pastir pa poslušá bobnenje valovja:
 v metežu bojnem tako tu kričanje, trpljenje nastane.
457. Prvi Antilohos vjame možá bojevitega Troje,
 hrabrega, v prvih vrstáh, Ehepóla, Talisija sina.
 Najprej zadene pokrov gostožime čelade na glavi
 in ga predere na čelu in noter u kost se zarije
 sulice bronaste ost. Oči pa témá mu zakrije.
 Zvrne na tla se kot stolp med strašnim bojnim vrvenjem.
 Brž ga pograbi za nóge, ko pade, junak Elefénor,
 sin Halkodonta vladarja, vodnik velesrčnih Abantov,
 vunkaj ga vleče iz boja, ker strastno želi, da bi urno
 krasno orožje mu vzel; a kratka njegova je težnja.
 Kajti ko vleče mrliča, zazré velesrčni Agenor,
 stran da ob ščitu razkrito ima, ko drži se pripognjen;
 z bronasto sune ostjo kopjišča in ude razveže.
 Dušo tako je izdihnil, vrh njeга pa delo Trojanci
 grozno vrše in Ahajci, ko kakor razljučeni volki
 vrsta podi se za vrsto, môž se pa z možem prevračá.
473. Ajas pa, sin Telamónov, podre Simoejsija, sina
 Antemióna, u cvetu mladosti, ki mati rodila
 ga je na bregu nekoč Simoénta, na potu iz Ide,
 kamor je s stariši šla, da bi videla črede na paši.
 Rekli zato so mu vsi Simoejsios. Starišem ljubim
 vzgoje tako ni povrnil in malo le let je užival,
 ker velesrčni ga Ajas je s kopjem premagal u boju.
 V desni ga sesek na prséh, ko spredaj koraka, zadene,
 kopje pa bronasto pride še dalje čez ramo naravnost.
 Zdajci u prah pa prevrne po tleh se enako kot topol,
 v kraju ki nizko ležečem je zrastel livade velike,
 gladek, na vrhu samo so pognále mu vitke mladike;
 umni kolar pa odsekal mu moč je z bleščečim železom,
 da za platišče na vozu ga krasnem lepo zaokroži;
 zdaj pa ob reki leži na bregu, da suh mu postane,
 tak je bil torej takrat Simoejsios, ko bogorodni
 Ajas mu vzame opravo. A Antifos v svetlem oklepu,
 Priamov sin, med krdelo zažene mu sulico ostro.
 Njeга zgréši, zadene pa Levka pri tem, Odiseja
 hrabrega druga, v mehkočo, ko vleče od tamkaj mrliča.

Zvrne na tla se ob njem, mrlič pa mu pade iz roke. Strašno se zdaj Odisej razjari, ker drug mu je mrtev; stopi skoz prve vrste z orožjem bleščečega bronu, blizu pri njem pa obstane in sulico svetlo zažene, ko se ogleda krog sebe. Nazaj zapode se Trojanci, brž ko zažene orožje. In kopja zaman ne odpošlje, Priama sina dobi nezakonskega, Démokoónta, ki iz Abida je prišel od konj brzonogih u vojsko. Radi sodruža srdit Odisej ga na sence zadene s kopjem in bronasta ost predere mu skozi črepinjo tudi na drugi še strani. Temà pa oči mu zakrije. Zvrne bobneč se na tla in orožje na njem zažvenkeče. Prve umaknejo vrste nazaj se in Hektor bleščeči, glasno kriče pa Argejci, potegnejo k sebi mrliča ter se pomaknejo mnogo naprej. Razjezi se Apolon, doli iz Pergama zroč, in glasno zakliče Trojancem: »Vzdrami se, ljudstvo Trojancev, konje krotečih! Ahajcem ne umaknite se v boju! Saj kamen jim ni al železo koža, da bronu ostrino prenesla bi, sámó zadeni, zlasti ko zdaj ne bori se tu Tetide sin lepolase, ampak pri ladijah kuha tam jezo, srcé glodajočo.«

514. Tole iz mesta zaklical jim grozni je bog; a Ahajce Zevsova hči pobodri, ki ji zibelj je gozdnati Triton, s tem da koraka h krdelu, če vidi, da boj ponehava.
517. Zdajci pa pade kot žrtev sin Amarinkéjev, Dioces; kajti na gleženj zadene od desne goleni ga kamen ostrorobati, ki vrže Tračanov poveljnik ga hrabri, Pejroos, Imbrasov sin, ki tjakaj prišel je od Ajna. Kiti obe in kosti zdrobi mu popolnoma hkrati kamen predrzni na nogi. In ritenski v prah se prevrne, roki obe razprostrti držeč do tovarišev dragih, ko izdihuje življenje. A Pejroos k njemu priteče, ki ga zadela je, in kopje zadere mu v popek; in vsuje drob se po zemlji mu ves, temà pa oči mu zakrije. Ko pa odskoči, ga Toas z Ajtolije s kopjem zadene ravno u prsi vrh sêska in bron se zabode mu v pljuča. Zdajci pa blizu priteče brž Toas in sulico močno vunkaj izvleče iz prsi in meč iz nožnice potegne, sredi trebuha udari ga z njim in mu vzame življenje. Toda oprave ne sleče; obstopijo namreč Tračani druga okrog čopolasi, ko sulice dolge držijo ter odpode ga od sebe, čeravno junak je bil velik, čuda močan in pa srčen; umakne se omahovaje. Eden pri drugem na tleh takole u prahu ležita, slavni Tračanov vodnik in Epejcev, z oklepi iz bronu. Tudi še drugih okrog obležalo je mnogo mrličev.
539. Grajati zdaj bi pač nihče ne mogel več dela junakov, sredi ki šel bi med vojsko, a ne še zadet ali ranjen v množici ostrega kopja; voditi bi Palas Atena morala sama ga namreč, pred kopja ga rojem braniti. Kajti obilo Trojancev je onega dne in Ahajcev eden pri drugem ležalo u prahu na tleh na obrazu.

PRAZNA HIŠA.

(Slika.)

»Smo pač tudi mi od danes do jutri,« se zahvali z enako tožnim zadovoljstvom Musca na Komarjevo voščilo. »Kajti ne padajo našega rodu samo vnani sovražniki, ampak tudi notranje bolezniki komaj pričakujejo prilike, da nam upihajo kratko lučico življenja.

Med našimi nalezljivimi bolezniki je gotovo najbolj čudna mušja plesenj. Morebiti je že opazil kateri izmed cenjene družbe v poznem poletju ali na jesen našo sestro, ki se je krčevito oprijemala šipe na oknu ali kake stene s široko razkrcenimi nožicami; krila je imela pri tem razpeta, kakor bi hotela ubožica vsak trenotek vzleteti, otekli zadek pa je bil kakor potresen z belo moko. Če ste kmalu na to pobarali dobro znanko, kako se kaj počuti, da-li ima krče v udih ali črevesju, ker se tako nenavadno obnaša, niste dobili več odgovora na sočutno vprašanje: reva je bila popolnoma mirna in — mrtva. Začudeno ste si ogledali nesrečnico, ki je prestala tako nenadoma, nekoliko natančneje in opazili, kako jo obdaja nekak bel puh, ki žari na vseh straneh od mrliča, kot bi bil učaran v čarovni krog. A ta prikazen nima s čarovnicami opraviti prav ničesar, marveč jo je odkril profesor O. Brefeld leta 1870. kot naravno bolezen naše rodbine.

Kakor se ljudje bridko pritožujejo nad krompirjevo in trtno plesnijo (peronosporo), tako poganja nam, muham, kri v glavo že sama misel na plesenj, ki se ponaša s strahotnim priimkom »mušja smrt«, dasi so ji omilili po latinskih šolah to ime v prijetnejše doneči naslov »Empusa muscae« (slov. pošast hišne muhe). Oni žarki, ki jih vidite okrog mrtve muhe, niso nič drugega kot prenežne nitke bolezenske rastlinice; koncu njih nastanejo kmalu temne glavice, tako imenovane trosne glavice, ki so polne prefinega prahu, zvanega trosi, ki so naši sovražniki

PROF. FR. PENGOV

(Konec.)

»mušji smrti« isto, kar so jablani in hruški pečke zrelih jabolok in hrušek.

Brefeld je pomazal s temi trosi eno naših sorodnic na spodnji trebušni strani (gorenja je namreč pretrda in ne morejo prerasti trosi skozi njo). Opazoval je, kako so plesnobni trosi vskali, kako so pogнали kratke cevaste mešičke, ki so jeli rasti in prodirati naravnost v mehko telo uboge trpinke. Mešički, podaljšani v nitke, so poganjali na vseh straneh nove poganjke in so prevlekli na gosto tolsto plast poskusne muhe (tolščoba se razprostira med vsemi notranjimi organi kot belkasta snov). Čez nekaj dni je bilo vse telo nesrečne naše sorodnice kakor pretkano s spolstenimi nitkami, ki jim pravimo podgobje ali micelij. Lahko vam je umeti, da se mušje telo vsled tega podgobja grozno napne in mu otekanje prizadeva mučne bolečine. Zato pa se obnašajo bolnice v tem štadiju (stopnji) bolezniki kot besne in brez uma, letajo vega sto in silovito hitro, bolest jih podi po zraku kot zaklete mornarje. Zgodilo se je, da je pala taka mučenica mrtva na popir pred pišočega človeka. Ko je preiskaval pisec čudno darilo od bliže, je našel na spodnji strani precejšnjo luknjo; muha je bila popolnoma razjedena od grozne jetike, mušje plesnji.

Končno prodro plesnobe nitke vrhnjo kožico muhe in prirasto na dan kot dolge niti. Na njihovem koncu se zopet porajajo trosne glavice. Ko so trosi (seme) zreli, se pretrga stena med nitjo in trosno glavico in trosi frčijo na vse strani kakor kroglice iz razpoke granate. To bombardiranje traja skoro tri dni. Vrši se pa z veliko silo, o čemer se lahko prepričate, gospoda moja, ako premerite prašni okoliš okoli mrtve muhe, ki ni nič drugega, kot izstreljeni trosi. Polmer tega okoliša znaša do 15 centimetrov, trosi samer meri kvečjemu 0.023 milimetra v pre-

meru; tros tedaj frči 700krat dalje nego znaša njegova lastna velikost.«

»Nekaj izrednega mora pa le tičati v vaši krvi,« pripomni Komar, »da pri tolikem številu sovražnikov sploh še lazi kaka članica slavnih Muscidov (muh) po bedni zemlji.«

»Ta posebnost našega rodu, slavna družba, je znana rodovitnost muhe.

Za razvoj enega zaroda je treba okoli šest tednov časa. Na leto gleda babica (stara mati), ki je tako srečna, lahko štiri do šest rodov ali generacij, vsakokrat po 50 do 100 jajec. Zato računajo povprečno na najmanj dva milijona mladih muh, ki se porajajo od enega samega para.

Marsikdo izmed vas, spoštovani prijatelji, me gotovo od srca pomiluje, ker sem ostala izmed toliko rodnih sestra sama na svetu. A učeni mož, ki je hodil oni dan okoli naše hiše, je dokazoval prav resno, da je čisto lahko mogoče, da izvirajo vsi tisoči in tisoči muh, ki rojijo v vročem poletju ob mlečnih latvicah in nepomiten krožnikih in loncih, po hlevih in gnojiščih, od enih in istih staršev, ki so bili ugledali spomladi kje na vrtu luč sveta. Da je ta resnica pravi balzam za ranjeno srce žalujoče Musce, kdo nam more to zameriti?

Učeni mož pa ni govoril samo tje v en dan o blagoslovu v naši družini, ampak je podprl svojo misel tudi z jasnimi dokazom. Rekel je namreč:

Muha potrebuje za svoj razvoj od ličinke do popolne žuželke, ki lahko zopet leže jajca, samo en mesec. Če torej znese muha koncu aprila 80 jajec, imate koncem maja že 80 živih muh iz njih. Računajmo, da je vselej polovica samcev in polovica samic, do jeseni je lahko še pet zaleg in te dajo do septembra okroglo vsoto 200 milijonov muh. Če pa je jesen mehka in mila, tedaj nastopi še šesti rod, ki dvigne število družinskih glav od 200 na celih 8000 milijonov ali 8 milijard. O takih vojnih silah se pač človeškim vladarjem sveta, ne ruskim, ne angleškimi, pač niti ne sanja. Jasno vam bo, gospoda

moja, da boleznimi in sovražniki lahko uničijo nešteto milijonov hišnih muh kot jajca, ličinke, bube ali popolne živali, vendar nas preostane še vedno dovolj, da zagrnemo kot oblak v hiši vse, kar je količkaj užitnega.«

»Tvoje srce, draga Musca, je odprto le za socialne (družabne) zadeve mušjega rodu,« opomni predsednica Vomitorija, »pri tem pa pozabljaš na lastno drago življenje. Kako se ti je godilo kot bubi?«

»Jaz, reva, sem tisti čas komaj slutila, kako žalostna usoda je zadela moje sestre; zvedela sem pozneje. Prej mehka in bela kožica se je strdila in porjavela, oči niso imele več, kar naj bi gledale, usta ne več, kar naj bi uživala; saj je oboje izgubilo. Vse telo se mi je čudno skrčilo, postalo je krajše, a zato debelejšo, na koncih prirezano, tako da je bilo podobno kakemu sodčku. Bila sem sodčkasta buba, dočim je belinova buba na steni samo pokrita in rjavega hrošča v vrtni zemlji celo popolnoma prosta. Da ste me videli tedaj v sodčku, bi bil vsakdo izmed Vas rekel, da sem popolnoma mrtva; toda tajne sile so delovale v meni brez presledka in miru in že čez 14 dni sem ležala v svojem sodčku, kakor v rjavem toku, popolnoma razvita hišna muha. Odrinila sem pokrov kadice, ki ni bil ravno težak, in prilezla kot nekdanji Diogen v Atenah na svetlo. Najpreje je prišla glava z velikima glavnima očesoma.«

»O povej nam kaj več o čudovitem svojem kukalu!« pravi miška in si mane oči, da bi bolje videla.

»Moje oko je sestavljeno, kakor oči večine žuželk, iz več tisoč majhnih, šesterooglatih posameznih očesec; vsako oko hišne muhe ima 4000, kačjega pastirja 12.000, mnogih metuljev 15.000 in pri nekaterih hroščih celo po 25.000 takih očesec ali faset. Teža se lahko prepričate pod drobnogledom, ki ga imajo v šoli. Ti dve veliki mrežasti očesi, namenjeni za pogled na daljavo, sta nekak daljnogled, dočim rabim troje majhnih pikčastih oči, ki jih vidite (prosim!) tu spredaj na čelu, za opa-

zovanje predmetov v bližini. Trepalnic seveda nimam, kakor jih ima prijateljica miška.«

»Kako vendar vidiš s tako sestavljenimi očmi,« se vtakne nagovorjena miška v besedo. »Če vidiš z vsakim očesem posebej vsako stvar, potem se ti mora zmešati v glavi, videči n. pr. mesto ene sovražne Spalangije njih kar 8000.«

»Lepo je od tebe, draga miška, da si spravila v razpravo ta stari prepir učenih naravoslovcev o načinu, kako vidimo žuželke. Vedi pa, da to vprašanje še danes ni rešeno; slavni Janez Müller je prvi utemeljil nazor, da nastane na mrežnici vsakega očesca samo sličica ene točke glavnega predmeta, tako, da vidi še-le celo oko vsak predmet popolno. Nasproti temu pa trdijo drugi, da nastane v vsakem očescu cela sličica tistega predmeta, ki leži ravno v smeri očesne osi; slika večjih predmetov pa da se zлага iz majhnih sličic, kakor je sestavljen mozaik iz majhnih raznobarnih kamenčkov. Po tem nazoru gledamo muhe musivno in to naziranje danes prevladuje.«

»Gospodično Musco opozarjam, da je v našem zboru precej občinstva s poprečno nizko izobrazbo, kot n. pr. bolha, uš in pršice,« pripomni mesarska muha. »Za take glave učena naravoslovna vprašanja niso posebno primerna. Povej nam rajši kratko, ali vidiš dobro ali slabo, kar je za vsakega izmed nas najpoglaviteje!«

»Zadovoljna sem v tem oziru in dajam hvalo Stvarniku. Res, da ne morem premikati oči kakor prijateljica miška ali človek, zato pa je moje oko polkrogla in obsega veliko obzorje, tako da pregledam z enim samim pogledom veliko okolico. Priznam pa, da se semtertja tudi zmotim in da veliko bolje razločim stvar, ki se giblje, kakor pa predmet, ki je na miru; tudi imajo naši možje splošno večje oči, pri samicah je pa čelo bolj široko.«

»Kako ti je bilo pač pri srcu, ko si ugledala prvokrat kot popolna muha svetlo solnce,« vpraša predsednica.

»Teга ne morem povedati, to se da le občutiti; sedela sem nekaj časa kot začarana v blagi gorkoti, ki jo je pošiljalo dobro solnce s toliko močjo v toplo gredo pod steklena okna. Krilca moja so bila prvi hip zelo majhna in skupaj zložena, toda kmalu so dobila pravo velikost in moč, da sem mogla v lepi svet. Poskusila sem jih, zatrepetala ž njimi in s šumom nastopila svojo prvo pot. Lezla sem po navpičnih zidanih stenah v gredici, lezla po steklenih šipah, kakor po stropu, pa nikjer nisem mogla na prosto.«

»Po steklu si dirjala in še celo po steklenem stropu!« se čudi miška. »Teга bi jaz ne mogla, dasi ne plezam slabo po lesu.«

»Naša mušja noga je res izmed najčudovitejših živalskih organov. Tudi o nji so se ubogi ljudje mnogo prepirali. Kakor vidite, obstoji iz petih delov, ki so vsi gosto kocinasti, zadnji člen pa nosi dva krempeljca in dve blazinici. S krempeljci hodim zlahka po hrapavih stenah, blazinice pa imajo kocine, ki jih je 1600 do 2000, s katerimi hodim tudi po najbolj gladki navpični steni. Kako? — bi radi vedeli cenj. zborovalci. Znašli so se učenjaki, ki so trdili, da so moje blazinice nekaj sličnega kot so na nogah zelene žabe; te blazinice, so dejali, pritisnem na steklo, potem pa privzdignem srednji del proč in zunanji zračni tlak tišči nogo na steno. Toda, gospoda moja, že več mojih sorodnic so vteknili radovedni ljudje pod zračno sesalko in v svoji brezobzirnosti izčrpali zrak iz poveznika, da so se reve kar dušile, pa muhe so se še vedno trdno držale poveznikovih sten. Tudi bi potrebovale moje blazinice v tem slučaju krepih hišic, katerih pa nimam; vsak pošten mikroskop (drobnogled) vas prepriča o tem.«

Drugi pa so našli, da izločajo moje blazinice lepljivo snov, nekako tolščo, s katero se mnogobrojne ščetinice prilepljajo na steklo. Priznam, da so ti zadnji precej uganili; saj se pri precejšnji povečavi lahko vidijo celo fini sledovi, ki jih puščam za seboj.«

»Povej nam še, Musca, kako rabiš svoje noge, kako se sprehajaš po steni?« pozveduje preradovedna miška.

»Kako neki?« razlaga skoro karajoč podgana. »Pač tako, kakor ti; zdaj je treba nogo naravnost stegniti, zdaj zopet upogniti.«

»Že dobro,« pravi miška, »toda jaz imam samo štiri noge, nekatera bitja celo le po dve, muha pa jih ima šest. Rada bi pa vedela, v kateri vrsti dviga nožice, vseh naenkrat vendar ne more!«

Podgana: »Na to pa res nisem mislila. Toda kdo pa more to preiskati?«

Predsednica: »Zakaj neki ne? Ne smeš pri vsaki težavi takoj povesti glavel!«

Podgana: »Še takrat, ko opazujem tekočo tovarišico na veži, se mi zmede pred očmi, tako urno se menjavajo nožice. In ljudje, ki vendar vedo za pičico več nego mi, so šele s pomočjo trenutne fotografije in kinematografa mogli določiti, kako postavlja konj noge. Muha je pa tako majčkена in še šest nog povrh! ...

Musca: »In vendar jaz že davno vem, kako hodim, in pokažem z veseljem ob priliki vsakemu prijatelju. V ta namen mi je treba samo namazati svoje podplate z različnimi barvami in dirjati po belem papirju. Iz barvanih sledov boste brez težave izpredvideli, kako gibljem noge. Morda ugané to kdo tudi brez poskusa?«

Miška: »Najbrže prestopiš najpreje s prednjima, nato s srednjima, končno z zadnjima nogama. Zdi se mi, da sem videla že gosenico hoditi na ta način.«

Muha: »Pri gosenici si jo zadela; pri nas pa je stvar čisto drugačna. Jaz se vedno na tri noge opiram; recimo na primer sprednjo in zadnjo nogo na levi in srednjo nogo na desni strani. Tako imam nekakšno kozico ali trinog. Ostale tri nožice mi pomagajo naprej tako, da me skrčena prva desna noga vleče naprej, srednja leva in zadnja desna pa me stegneno potiskata naprej. Po svoji hoji se žuželke sploh lahko imenujemo dvojni trinogi.«

Miška: »Že večkrat mi je bilo hudo,

da jaz ne morem plezati po stropu ali po gladki steni. Mislim pa, da zato ne morem, ker sem pretežka; ve muhe ste vendar tako silno lahke, skoro brez peze!«

»Hi, hi, hi!« se zasmaja polovica navzočih. »Prišli smo do vesele postaje. Koliko neki tehta muha?!«

»Saj je vendar ni mogoče stehati,« trdi podgana.

NADVOJVODA EVGEN.

Mesarska muha: »Kdo pravi, da ne? Opazovala sem gospoda lekar narja, ko je tehtal še veliko lažje stvari s kemično tehtnico, kakor je imenoval tisto lepo pripravo.«

Podgana se čudi: »Da so res take tehtnice?«

Hišna muha: »O, če hočeš, lahko vzameva navadno kuhinjsko tehtnico in pove nama natančno težo mojega telesa.

Moraš biti premetena! Glejte, gospoda! Če tudi je moje telesce tako majhno, da ne morem premakniti kazalca na tehtnici, se nas pa usede cel roj, magari sto, na skledico; če delimo težo, ki smo jo dobili za cel naš roj, s številom muh, zvemo natančno težo mojega telesa, vsaj povprečno. Slavna moja prednica je to tudi v resnici poskusila in našla, da tehta okrog 45 miligramov, da nas gre tedaj čez 22 tisoč na 1 kilogram.

Toda poslušajte, kako se mi je godilo dalje v ujetništvu. Zdela se mi je že cela večnost, odkar sem iskala izhoda skozi steklo; slučajno pa pride domača hčerka Rozika in privzdigne okna nad gnojnicami, in tedaj se je izpremenil moj položaj. Cel svet je bil odprt meni, mladi muhi. Gotovo Vam je znano, koliko dobrega je prinesel Kristof Kolumb svetu, ko mu je pokazal nov svet, Ameriko. Polna dobrih namenov grem tudi jaz na pot. Pri tem so mi služili pred vsem moji daljnogledi (oči), pa tudi kratki tipalnicí, ki ju komaj opazite tu-le na glavi, sta mi dobro došli, da sem se mogla spoznati v svetu in opaziti, kje bi bilo kaj sladkega za moj jeziček.«

Miška: »S tipalnicami, kakor pove že ime, samo tipaš, pa še to ne kaj prida, ker sta tako kratki?«

Muha: »Če opazuješ gospo Periplaneto (ščurka) ali gospoda Murna zunaj v travi ali kako oso najezdnicu, kako otipavajo okoli sebe s tipalnicami, potem prideš skoro nehote na to, kar pravi miška. Toda, gospoda moja, ni rabiti za vsako nožo enega in istega kopita; tako tudi ni prav, ako se opazovanje na eni žuželki raztegne kar na vse druge. Pri mnogih namreč kako tipanje s tipalnicami komaj opazite. Prav pa imajo oni, ki sodijo, da imajo v tipalnicah splošno svoj sedež organi za vohanje, in me muhe — to Vam povem med štirimi očmi — s tipalnicami tudi slišimo. Na to so prišli celo že ljudje, ki so vendar tako čudni in smešni.«

Miška: »Kako so li mogli to izslediti?«

Muha: »Trd oreh je bil to za naravoslovce; videli so, da imamo vonj in posluh, in ker niso našli drugega organa, ki bi bil podoben nosu ali ušesu, so prisodili tipalnicam to nalogo. Pri tem so poskušali z veliko vneto oba načina, ki vodita v podobnih slučajih do cilja; preiskavali so silno natančno z drobnogledom, kako so ustvarjene naše tipalnice, na drugi strani so pa delali silno bistroumne eksperimente (poskuse).«

Miš: »S poskusi da so mogli določiti, če more kaka žuželka vohati?«

Muha: »Tega, da vohamo, sploh ni bilo treba človeku veliko dokazovati. Saj imajo oči, kakor mi vsi, in vidijo, kako da izvohajo na primer muhe-mrharice ali govnači in grobarji svojo hrano na velike daljave. S poskusi so hoteli le določiti, kje da ima to čutilo svoj sedež.«

Miš: »Zelo sem radovedna, kako so ljudje to nad vami poskušali. Sicer tudi z nami delajo raznovrstne poskuse, s pastmi in mišnicami, toda gorje moji sorodnici, ki se speča s človekom!«

Muha: »Tudi poskusi z žuželkami so različni in vse prej, nego prijetni; če ti porežejo tipalnice ali jih tudi samo lakirajo (prevlečejo s firnežem) in potem opazujejo, ali zamoreš uboga žrtev še najti svojo hrano, potem pač uvidite vsi, da služba pri človeku ni ravno zabavna. Taki poskusi, pred vsem pa oblika živčnih končičev v tipalnicah, so dovedli ljudi do prepričanja, da ima vonj skoro gotovo svoj tron v tipalnicah.«

Miška: »In slušalo, o katerem si prej tudi nekaj omenila?«

Muha: »To tiči v drugem členu tročlenaste tipalnice. Zvok, ki pretresa zrak in povzroči v njem podobne valove, kakor kamen v vodi, če ga vržeš vanjo, potrese najprej ščetinico, ki je na zadnjem členu, odtod pa se prevajajo zračni tresljaji naprej proti našim možganom, ki dobijo občutek glasu ali zvoka.«

Miška: »Jaz sem si že davno mislila, da imate muhe poštene ude za vohanje in poslušanje; da Vas bodo pa tudi

ljudje kdaj tako potuhtali, bi si ne bila mislila. Kakor slišim, imate muhe zlasti sladkor silno rade; kako pa prideš do njega, ko nima nobenega duha in se tudi ne sliši?»

M u h a : »Posebne modrosti, draga moja, pač nisi razodela s tem vprašanjem. Sladkor se vendar vidi; pa recimo, da je tema in kosček sladkorja tukaj na mizi. V tem slučaju mi ga razodene zvesti moj rilček.«

To Vam je posebno zanimiv aparat (orodje), gospoda, in pozivljam Vas, da si ga ogledate! Podoben je upognjeni, nalomljeni cevki, ki je obrnjena navzdol. Na koncu je cevka razširjena v mesnato ploskev, s katero tapljamo muhe vse križem, že iz stare navade; če mi ponudi kdo izmed cenjenih zborovalcev le kosček sladkorja, Vam pokažem na mestu to delovanje rilčka. V široki spodnji ploskvi se iztekata dve cevki: sesalna cevka in pa cevka-slinavka. Prva leži v žlebičku rilčka in je silno nežna sesalka, po kateri stopa tekoča hrana kvišku v požiralnik in želodec, kakor voda po sesalni cevi črpalke v škornjico in iztočilno cev.«

M i š k a : »Mar uživate muhe samo redko hrano? Čemu pa sedate potem na trd sladkor, suh kruh, sadje, meso, sploh na vse, kar je na tem božjem svetu in povsod poskušate s svojim rilčkom?«

M u h a : »To je zopet imenitno vprašanje, prijateljica. Morebiti je pa sladkor vlažen, da se dá uživati?«

M i š k a : »To komaj verjamem; pa sem te opazila že na skorjici kruha, suhi kot treska v peči.«

R i b i c a : »Ali ne pripisuješ naši govornici toliko možgančkov, da bi utegnila sladkor nekoliko posliniti, da se začne topiti?«

M u h a : »Tako je, gospoda, kot je povedala srebrnolepa Lepizma. Na koncu rilčka se izteka poleg sesalca tudi kot las tenka slinavka, po kateri lahko izpustim, kadar hočem — saj imam posebno zaklopnico ali ventilček za odpiranje in zapiranje — kapljico sline na predmet.«

M i š k a : »Toda, če pride slina na sladkor, se zaleze vendar vanj. Sicer pa še vedno nisem na jasnem, čemu široka spodnja ploskev pri rilčku. Ta je vendar na potu tekočinam, da ne morejo stopati v sesalno cevko.«

M u h a : »Čemu to besedovanje? Odpri vendar svoje oči in če ti ne služijo več dobro, vzemi na pomoč še povečalno steklo ter poglej spodaj tipalno ploskev!«

M i š k a skrbno ogleduje: »I kaj pa pomeni to! Vsa ploskev je mokra, kakor z vodo prevlečena!«

M u h a : »Tako je! In vzrok temu je čudovita naprava na mojem rilčku, ki jo pa morete natančno spoznati le s pomočjo mikroskopa (drobnogleda). Od sredine blazinaste spodnje ploskve so namreč razpeljani proti obodu mnogobrojni žlebički proti robu. Kapljica sline, ki se pokaže iz slinavke, se porazdeli s pomočjo teh žlebičev takoj po celi ploskvi in se drži ploskve tako trdno, da je sladkor ne more vsestati vase. Pač pa se sladkor sam raztopi v slini, raztopina pride v žlebičke in iz teh po sesalni cevki v želodec. Tako si napravljamo muhe pravo sladkorno vodo — limonada se nam zdi že prekisla — in jo pijemo. Napravljamo si jo s svojim rilčkom, ki je tako čudovito ustvarjen, da bi se težko posrečilo celo umnemu človeku napraviti model (posnemek), ki bi znal posnemati vse to raznovrstno gibanje.«

Utihnili je Musca; utrudilo jo je težko in učeno razlaganje, zato se je stisnila in napravila prostor naslednici.

Predsednica podeli besedo gospej Tineji, po domače večji.

T i n e a govori: »Ves zbor dolguje zahvalo cenjeni gospej predgovornici za odkrite besede, s katerimi nam je posvetila v vse tajne svojega življenja. Mene poznate vsi in veste, da sem pri ljudeh le zaničevani molj. Zato molčim o sebi in opozarjam slavni zbor le na dejstvo, da me ljudje preganjajo in zatirajo na vse mogoče načine, ki si jih le more izmisliti njihova glava. Ponoči prižigajo sveče; nesrečnica hitim občudovat čudovito malo solncece,

pa že sem si osmodila krilca in opekla životek, da mi ne preostaja drugega nego trpka smrt; drugi me lovijo in meni nič tebi nič pobijajo. A slednjic bi jim to še odpustila, ko bi ljudje ne uničevali moje — zalege!

Konec spomladi ali v začetku poletja namreč pokladam precej velika jajčeca najrajši v volneno blago, pa tudi v bombaževino, na zofe, blazine, odeje, pred vsem seveda v zimske kožuhe. Čez 12 dni pridejo na dan otročiči kot bele gosenice, ki glodajo volno in napravljajo v razno

zljubi. Da, če se jim ne zdi varno v njej, celo zbežijo ven in se spuste po svilnati nitki na tla kakor pajek. Vsakdo se lahko prepriča o umetnosti mojih nedolžnih otrok. Recimo, da je bil rojen eden na beli flaneli; naravno je, da je bila prva njegova srajčka bela. Prenesite ga na modro sukno! Ker tako hitro raste, si prepara na eni strani obleko in vtke vanjo progo modrega blaga; če ga preselite slednjic na rdečo odejo, nosi kmalu krasno trobarvno narodno suknjico in se ne pritožuje kar nič o dragi obleki ali tesnem stanovanju.«

ŽIVLJENJE V NEMŠKEM STRELSKEM JARKU OB AISNI (na Francoskem) MED BOJEM.

blago lepe okrogle luknjice. Da ni revše popolnoma nažo, si napravi gosenica iz blaga tulec, nekako svilnato suknjico, obenem pa se gosti, kolikor ji le srce poželi, uboga mala stvarca! Vprašam, ali se more kdo pohujševati nad tem?»

Stenica: »Toda ubogi tvoji hčERICI mora postati suknjica kmalu pretesna; dočim namreč ona raste, ostane janka vedno enaka.«

Molj: »Ni tako hudo, kot si misliš, zato ker ni tako resnično, kot trdiš. Moji otroci lahko razširijo oblekco, kadar se jim

Stenica: »Oh, to mora biti pa lepo videti! Prav veselilo bi me, ako bi mogla napraviti ta poskus. Toda povej mi, kako neki morejo živeti tvoji otroci ob suknu in ptičjem perju? Jaz bi ne prenesla take hrane.«

Tinea: »Seveda ne; saj je zmožen tvoj nežni želodček prebaviti samo toplo kri človekovo. A moji otroci so v tem oziru drugačni ptiči, ki jim ne dela vsaka stvarca precej bolečin v želodcu. Sicer smo pa slišali nekaj podobnega že pri tovarišu gospodu Trdoglavu, ki je zadovoljen

z lesom sto let starih miz; in ali je ta prikazen kaj bolj čudna od one, da se ohranijo konji marsikje skozi celo zimo pri življenju s samo slamo in rezanico?

Med veselo gostijo pritrđi gosenica svoj tulec z nekoliko nitkami na podlago in ga zapre v podobni rumenorjave bube, ki tiči v tulcu, preživi zimo, spomladi pa pride na dan kot odrasla vešča. Vprašam, kaj smrti vrednega sem prizadela človeku, da tako preganja moj rod? S smrdljivim naltalinom, tobakom in kafro potresa obleko

toval gospodinjam francoski žužkoslovec F a b r e (Fabr). On kliče ženskam: »Nadomestite vse drogerije z enostavnim časninarskim popirjem. Blago, ki ga hočete obvarovati pred molji, zavijte noter, zganite robove nazaj in jih spnite skupaj z iglami. Odkar se drži moja družina te metode (načina), nam niso mogli oni sitni škodljivci napraviti nobene škode več.« —

Ali so taki hudobni nasveti vredni po vsem znanstvenem svetu spoštovanega človeka!? Ali je kaj čudnega, da si v mnoga

VOJNA PEKARNA 1. ARMADNEGA ZBORA NA VZHODNOPRUSKI MEJI.

in opravo, dišeča zelišča deva med perilo; moji otroci pri tem dostikrat poginejo nevolje, preden so ugledali luč sveta. Mnogokrat pa se smejejo v pest in živijo tiho in skrito naprej, dokler ne pride njihova ura. Najhujše nam dene, če se obleka nosi pogosto na solnce in iztepava ali če se postavijo v omare za obleko majhne posodice s terpentinovim oljem. Ne, takega pretepavanja, bleščečega solnca in terpentinovnega duha moj rod ne prenese za nobeno ceno! Najhujše sredstvo pa je nasve-

stanovanja skoro ne upam več? In pri tem ne grizem, ne pikam, ne zbadam. Boljše in krotkejšje stvarce je ni kmalu na svetu!«

»Ti vsaj kolikor toliko škoduješ njihovemu pohištvu!« se oglasi gospa Forfikula (strigalica). »Toda, prosim, kaj hudega pa jim prizadenem ja z? Ves dan pustim pri miru človeka in ves svet in premišlujem v kaki lesni špranji ali v drevesni skorji ali v kakem objedenem sadežu minljivost svetlega dneva. Šele ponoči odenem svoj rjavi površnik in stečem malo na

sprehod. Če se obližnem časih tudi ob kaki lepi karfijoli in sladkem sadju, ali mi mora zato vrtnar takoj napovedati vojsko? Ali je pravično, da mi nastavljajo goveje votle parklje in rogove, da se skrijem vanje, potem pa me stresajo ven in pohodijo z nogami? Da, med ljudmi se nahajajo celo zeleni jurčki, ki trdijo, da zlezem človeku v uho, da bi mu preglodala bobnič s svojimi kleščami! Morebiti res poroča zgodovina o kakem podobnem slučaju, da je zlezla moja sorodnica v uho človeku, ki se je ulegel v travo; a zgodilo se je to gotovo le zato, ker ljubimo temna skrivališča brez hudobnega namena. In moje klešče ali škarje! Res, da jih dvignem tu in tam grozeče kvišku, kakor indijanski poglavar svoj tomahavk (bojno sekiro), a to storim le za strah. Glavno opravilo škarij je popolnoma drugačno. Pod kratkimi pokrovkami imam namreč dobra prava krila, ki so pa zganjena skupaj po dolžini in po širini in teh ne morem razpeti s samimi prsnimi mišicami kot druge žuželke. To pa zmorem s kleščami, ki jih s stegnjenim gibčnim zadkom lahko potisnem noter pod pokrovke. Sicer pa storim to le redkokedaj, kadar se mi ravno zljubi nekoliko poleteti. Kakor sama ljubim samoto, tako navajam na samotarsko življenje tudi mladino in zato ležem že jajca, večinoma v decembru ali januarju, najraje na kakem zelo skritem kraju. Ker dobro poznam zvitega človeka in druge nevarnosti, zato čuvam kakih pet, šest tednov skrbno jajca, dokler se ne izležejo mladiči, in tudi ti se drže še precej časa matere. Kje se more kaka muha ali večča ponašati s podobnim vzornim družinskim življenjem? Zato pa zahtevam, da me pušči človek pri miru, da snem in pospravim brez vznemirjanja ono, kar je drugim ostalo in da skrbim za svoje male. Vkljub vsemu temu sem ravno jaz ena izmed onih živali, ki jih človek najbolj sovraži in preganja. »

»Življenje je dolga veriga samih krivic,« pritrđi bolha Puleks. »Poglejte me! Mar nisem čedna, vesela stvarca? In vendar uprizarjajo ljudje name kar cele gonje,

kakor na zajce in lisjake, samo zato, ker jim majčkeno puščam. In vendar, koliko lepih reči bi se lahko učili od mene! Kako koristna je telovadba za zdravje, in kdo jo bolj poudarja in z lastnim zgledom priporoča od mene? Jaz sem drzna skakalka, ki znam brez kril, samo s pomočjo krepkih zadnjih nog bolje uteči človeškemu zalezovanju nego muha in komar s krili. Kako me lovijo in kako težko ujamejo! Sicer slavi že stari grški pesnik Sofoklej človeško moč, ki vse obvlada, takole:

Plazi zvito se, ko lovi
urni rod lahkokrilih ptic,
črede gozdnih lovi zveri,
plen mu zarod je morja —

toda meni nasproti se mogočnež kmalu zave svoje nezmožnosti. In taka ponižujoča zavest je prevzetniku le v prid. Koli kokrat mu uskočim, ko sem imela že nastavljeno bodalo na prsi! Kdo ne občuduje mojih orjaških skokov? Ni mi treba kril; noga mi je kreljut. Samo pritisniti mi je treba in jeklena vzmet mojih bederc me ponese v zrak kot raketa; če bi me hotel posnemati ubogi bajazzo (pajac) v cirkusu, bi se moral popreje naučiti, da bi poskočil od tal zemlje na vrh stolpa sv. Štefana na Dunaju.

Jajca polagam najrajši v špranje na tleh, ki so polne nesnaže; zato so si izmislili neuki ljudje, da se porajamo bolhe iz žaganja in drugačnih odpadkov. O sveta preprostost! Me bolhe, ki imamo na sebi in v sebi tako čudovite priprave, pa naj bi nastale iz mrtve trohice lesa! Vsako živo bitje nastane iz živega bitja, so učili že starejši modroslovci in potrjuje to izkušnja pri vseh živalih.

Ena stvar je pri nas bolhah, ki je ne bi hotela priporočati človeku, ki je že tako zvit kot kozji rog, to je naša hlimba. Mnoge živali se znajo mrtve narediti. Marsikako živalco pa je narava sama naučila te zvijače. Morda med najbolj izobraženimi umetnicami te vrste pa smo ravno me bolhe. Gotovo je vredno pomisleka, odkod imamo čudni nagon, da se naredimo mrtve

samo zato, da bi ušle trenutni nevarnosti. Posebno znana je v tem oziru moja večja sorodnica onstran velike luže, ameriška peščena bolha. Veseli jo bolj noč nego dan, zato pa leži podnevu v peščenih luknjah, na videz popolnoma mrtva; posebno če jo kdo zmoti pri počitku, morda še parkrat poskoči, precej pa zvije život, pomoli vseh šest od sebe in stisne tipalnice pod oprsje. Tako vztraja dolgo časa, tudi če jo odnese sovražnik seboj. Kako koristna je taka umetnost, je jasno cenjenim zborovalcem; kdo naj neki zapazi mrtvo reč na tleh, toliko manj, ker je skoro enake barve kot pesek. Če bi pa glavica ne bila tako brihtna, bi le malo-katera ušla nanjo prežečim ticam in sesavcem, ker je zelo vidna vsled svoje velikosti. Našim sovražnikom, ljudem, pa napravlja ta peščena bolha marsikako bridko urico, zato jo na tem mestu s častjo omenjam. Bosemu potniku zleze ponoči za nohet in se zarije v meso. Kmalu pririjejo iz nje na dan mladiči, ki niso zlepa siti, in ti opozorijo posestnika s pekočo bolečino na svojo navzočnost. Treba jih je vzeti z iglo iz rane. Črne gospe ameriške razumejo to umetnost le predobro; če pa ne izvršijo v pravem času potrebnega, dobijo ranjenci celo hudo vnetico, boljšo mrzlico. Tako imamo Evropejke vsaj nekoliko zadoščenja za to, ker človek tako grdo z nami ravna. Ta nesrečnik namreč niti noče imeti očitno opravka z nami, ampak gre rajši v stran in nas polovi na tihem — vse, kakor bi bila bolha brez časti in ne junakinja, ki se mora ravno tako boriti za obstanek, kakor on sam. U-u-u... enkrat sem bila že med dvema trdima nohtoma, u-u... kako grda reč je bila to!»

»Pa ti vsaj zbadaš in ljudi dražiš,« se oglasi hišna muha, ki je bila prišla zopet k sapi. »Kakšno krivico pa jim delam jaz? Jaz, ki nimam žela, tako da niti pikati ne morem, če bi tudi časih rada. Jaz imam samo dve ustnici na svojem rilčku. Vsedem se človeku na vroče čelo in posrkam potne kaplje ž njega, da mu jih samemu ni treba brisati. In če morem,

odnesem smet sladkorja. Za Boga milega, ali je to vredno besede? Pa ljudje me imajo na silno slabem glasu. V vseh bajeslovjih (mitologijah) veljam za stvor »hudega duha« in stari Judje so imenovali celo načelnika vse vražje družbe Belcebuba, t. j. boga muh.

Včasih se mi že ponesreči, da naredim kaj takega, kar človeku ne more biti povšeči, kakor uči bakterijoslovje. Mnogokrat namreč prenašamo muhe — seveda brez najmanjšega slabega namena, čisto slučajno! — razne bolezenske bakterije; posledice so mnogokrat zelo hude. Na našem sesalu in nogah in na celem telesu se nabirajo žive bakterije, ko lazimo po gnijočih živalskih in rastlinskih ostankih, pljuvalnikih, v smetiščih, po gnojiščih, na mrhovini, po straniščih in prenašamo tako kali za jetiko (tuberkulozo), kolero in kugo, davico, legar (tifus), vrančni prisad in enake dobrote človeškega rodu najpreje na razne predmete (n. pr. steklenice za dojenčke) in jedila (sadje, meso, na kolače, v mleko, na južino) ali pa tudi kar naravnost na človeka, ki dobi legar (tifus) ali kako drugo nalezljivo bolezen.

Toda, slavna gospoda, prosim pa, da upoštevate, kar trdi tem dejstvom nasproti naš zaveznik in prijatelj, angleški kemik Emerson. S celo vrsto eksperimentov je dokazal ta učenjak, da muhe pripomoremo zelo mnogo tudi k človekovemu zdravju. Znano je, da je pokrito naše telo z nešteti paraziti ali zajedalci. Emerson je opazoval pod drobnogledom in povedal starim človeškim otrokom to, kar vé pri nas vsaka mlada muha, da namreč pometamo te zajedalce skupaj, ko se snažimo, in jih potem kar enostavno pojemo. Preiskaval je muhe na raznih krajih in našel, da so bile one, ki so letale v pokvarjenem zraku, lepo rejene in pokrite s številnimi paraziti, tiste pa, ki jih je dobil v čistem zraku, so bile suhe in proste zajedalcev. Zato se zdi Emersonu, da imamo muhe velike zasluge za čiščenje zraka. To vedo tudi kmetje po Slovenskem in kadar nas v

poletju ni v velikem številu, pravijo, da bodo kužne bolezni. Tudi ko preidejo te zajedalke (bakterije) v našo kri, izgubijo kmalu svojo nalegljivost. Zakaj poizkusi so dokazali, da ni imelo okrog 30 odstotkov inficiranih muh čez 12 ur po infekciji, t. j. po prihodu bolezenskih bakterij v kri, nič več nalegljivih snovi v sebi. Ko to čujete, morate vzklikniti: Zares, ni ga bitja, ki ne bi imelo važnega pomena za naravo! — V zahvalo pa mi nastavljajo ljudje strupene obliže z angleškim napisom Fly-death (mušja smrt), na katere se ujame toliko nesrečnic z nežnimi nožicami; dalje krožnike z mlekom, v katerem je strupena mušnica (goba); omamljajo nas s strupenimi praški; pobijajo z žepnimi robci in muhalniki: tako da res muha končno ne vé, kam naj bi sela.

Vrhu vsega me še po krivici obsojajo, da jih zbadam. Toda pri tej reči nimam jaz prav nič opraviti... pač pa moja sestrična *Stomoksis*, ki uganja svoje burke na moj račun. Res, da mi je *Bodulja* močno podobna, toda če ji pogledate nekoliko bliže v lice, boste takoj opazili, da je njen rilček dolg in koničast, moj pa kratek in spredaj gobasto nabrekel. Tudi drži moja sorodnica krila največkrat napol razprta, ne pa lepo skupaj kakor jaz. Če počivava z *Boduljo* skupaj na navpični steni, ima ona obrnjeno glavo večinoma proti stropu, jaz pa opazujem rajši, kaj se godi pod menoj, z navzdol obrnjeno glavo. Da danes *Bodulje* ni med nami, je vzrok le to, ker je glavni njen kvartir poleti na prostem, proti jeseni pa pride rada na obisk k nam; tudi konjem in kravam po hlevih dela občutno tovarišijo s svojim bodalcem, celo gospode v salonu je ni strah. Pri priči ti zbode nežno gospodično, da bi poskusila, če teče res po njenih žilicah tako zlahtno-modra in ne rdeča kri. Posebno vsiljiva in nadležna je pred nevihto, zato jo marsikje imenujejo naravnost »deževno muho«; tu in tam pa se še dobe ljudje, ki žive v zmotni veri, da začnemo pikati miroljubne in krotke hišne muhe, kadar se pripravlja za dež.

Bodulja torej greši nad človekom, jaz pa moram delati pokoro zanjo na sto načinov.

Zato se mi pa kar gabi svetohlinsko obnašanje človekovo do nas pozimi. Če opazijo v kotu pri peči kako preostalo zasebnico, kako se delajo ginjene, kako se ji dobrikajo, jo puste, da jim leze po roki in se delajo kakor bi bili Bog vé kako dobri. Po mojih mislih so ljudje hudobne in hinavske stvari.«

»Kaj misli o tem gospod *striček Grilj*?« vpraša predsednica.

»Jaz ne mislim čisto nič,« odvrne *striček*. »Stanujem tukaj v svoji špranji in igram na gosli s tem, da drgnem trde letvice na robu kril drugo ob drugo in še ob stegna na nogah. Moja cesarska pesem se glasi: »Kri-kri-kri...« Nobeden mi noče nič hudega in jaz tudi ne žalim nikogar. Ravno nasprotno, še radi se imamo s človekom. Saj veste, komur je dal ljubi Bog dovolj kruha, ta je celo vesel, če ga more podariti kosce komu drugemu. V družbi z ljubim prijateljem vse bolje diši, in če dobijo golobje in pute, pes in mačka svoj del, kako bi ga mogel odreči človek meni, ki sem tako majhen. Seveda sem jaz dostikrat tudi nepočakan in se usedem k južini še v shrambi, preden pride jed na mizo.

Ravno nasprotno kot tovarišici miška in podgana, ki ljubita najbolj stara sloslojja, se naselim jaz mnogokrat že v popolnoma novih, kjer je zidovje še sveže in vlažno, sploh pa čislam prostore, kjer je zadosti živeža: mline, pekarije, pivovarne in tudi človeška stanovanja, zlasti kasarne, kjer služim kot »majhen rakec« dostikrat za zabelo na juhi.

Nekateri ljudje zelo radi poslušajo mojo godbo in na Španskem me imajo celo po kletkah, kakor slavčke in kanarce, ter me skrbno pitajo in negujejo. Zato pa jim prinašam — vsaj prepričani so o tem — srečo v hišo, kakor lastovica, in napovedujem jim vreme kakor kak prerok. Če namerava iti drugi dan dež, naznanjam to s posebno živahnim muziciranjem na predvečer.

Uživam pa najrajši močnata jedila, stanujem na gorkem blizu ognjišča, dimnika ali krušne peči. Vse te okoliščine pa močno sušijo telo, zato sem znan kot vedno žejen bratec. A ta žeja mi je mnogokrat v pogubo, kakor človeku. Kolikokrat najdejo katerega mojih prijateljev v sodčku za pivo, v latvici, škafu za vodo utopljenega, mrtvega samo zato, ker si je hotel preveč hlastno pogasiti žejo. Drugi vidijo nesrečo, a si je ne vzemo k srcu, dokler se ne uresniči tudi nad njimi prislovica: »Striček (pijanec) se spreobrne, kadar se v jamo zvrne.« Kot vedno žejnemu godcu se mi ne ljubi ravno veliko delati. Le redkokdaj se podam z gospo soprogo iz hiše venkaj na vrt ali na gnojni kup. Tudi se ne prištevam onim ljubiteljem svetlobe, ki še na smrtni postelji kličejo: »Več lučil!« kakor je menda storil neki Goethe. Kajti če prinese človek tudi samo navadno leščerbo v sobo, kjer imam ravno svojo promenado (sprehod) ali pa koncert, takoj popustim vse in jo potegnem v svoj brlog. Sicer pa me je sama zadovoljnost in je nimam pritožbe zoper človeka.

»Čudna izjema!« mrmra mesarska muha. »Gospod ščurek je gotovo enakih nazorov kot striček, ker sta si v sorodu?«

Ščurek: »Za ves svet ne! In tudi najino sorodstvo ni tako tesno. Striček je pač v tesnem sorodstvu s poljskim m u r n o m ali k r i k o v c e m (le da je ta bolj zarjavele, striček pa zarumenele kože) in bramorjem, ki ga poznajo nekateri izmed Vas kot velikega škodljivca na vrtu, po mojih žilah pa se pretaka kri slična oni, ki oživlja n e m š k e g a in v e č j e g a a m e r i š k e g a ščurka. Jaz sam sem prišel iz azijske Indije in sem se razširil po Evropi za časa napoleonskih vojsk; držal sem se po možnosti vedno slavne francoske armade. Sosed pripisuje danes sosеду, da mu je utihotapil mene kot neljubo darilo. Zato mi pravijo Alzačani na Nemškem »Francoz«, Francozi in Bavarci pa me zmerjajo za »Švaba«, Rusi me kličejo za »Prusa«, Avstrijci in Prusi pa so mi dali ime »Rus«. Povsod me gledajo postrani in

mi strežejo po življenju, četudi se moje življenje ne loči bistveno od stričkovega. Časih zamažejo vse špranje s klorovim apnom in potresajo tla s perzijskim bolhačem, o katerih ljudje vedo, da jih ne morem prenesti, ali spuste ježa v sobe, ki grozno gospodari v naši družini, še drugod napravljajo v kuhinji mesto lesenih desak tlak iz kamenolesa ali ksilolita, ki nima prav nobene špranje, kamor bi moja stara spravila svoje mladiče. Teh pa ne izleže, kakor navadne žuželke, iz posameznih jajčec, ampak vsako poletje spravi na svet po štiri jajčne ovoje, ki imajo vsak po 16 jajec. Ti ovoji so na las podobni premajčkenim kovčegom, v katerih leže mladiči skoro eno leto, preden se izvalijo; za popoln razvoj potrebujejo štiri leta in se v tem času levijo sedemkrat. Gospod Grilj tega ne zmore, kajti on doživi kvečjemu eno leto in si preobleče četrti- in zadnjikrat kamižolico (se levi), ko je star šele šest tednov. Moj rod je silno star na svetu; spada med najstarejše prebivalce zemeljskega planeta in je hodil po njem že davno preje, preden se je dal zapeljati Adam radovedni Evi. Zato me poznajo vsi narodi starega in novega sveta in najstarejšim prirodoznancem, kakor Aristotelu in rimskemu Pliniju, sem bil že dober znanec. Res, da sem trdoživ kakor mačka in prebolim hude rane, res znam tudi stradati, če treba štirinajst dni skupaj, a preganjanje zadnjih let ogroža vendarle resno moj obstanek. Zato se pridružujeva z gospo soprogo, — spoznate jo po tem, da nosi mesto mojih štirih kril le kratke štule, — z vso energijo (odločnostjo) vašemu protestu proti človeku.

»Zdaj vam hočem pa jaz kaj povedati,« prične mesarska muha s predsedniškega mesta. »Ker sem pa praktična ženska, ne bom hodila kot mačka okrog vrele kaše. Kar ste govorili o človekovem preganjanju, vse to je budalost. Če mu škodujete, vas bo preganjal; to se razume, tako je vendar življenje! A jaz moram govoriti o strahotni snagi, ki se širi zadnje čase kot kuga vedno bolj

med ljudmi, in ki je za nas nevarnejša od vsega drugega. Če pojde tako naprej, potem porečemo kmalu vsi: Addio mondo! (Z Bogom ta svet!)»

»Čujte, čujte!« so klicale hišne muhe v zboru.

»Čujte!« sta ponavljali bolha in uš, ribica in tat.

»Tla natirajo s firnežem, da je ne ostane proste niti najmanjše špranjice za jajca; pljuvalnike snažijo sleherni dan sprotil!« je tožila Musca. »V starih časih smo lahko mirno polagale jajčeca vanje.«

»Da, v starih časih!« je kimala mesarica. »To je ravno. Stari časi so bili zlati časi. Tedaj ljudje še niso bili tako vražje čisti in snažni.«

»Niso porabili toliko mila za umivanje,« se je oglasila bolha.

»In niso menjavali tolikrat perila!« je pritrjevala žalostno bela odejna uš, ki se ji je storilo milo ob spominu na rajske čase v svetovni vojski, v kateri je prizadela toliko gorja ubogim vojakom vseh vojskujočih se držav. »Danes sem v vedni nevarnosti, da poromam s kako nogavico v kad za namakanje perila.«

»Tako je,« je rekla modra mesarica. »In zdaj, ko so šli ljudje na potovanje, je vse, kot bi bil odnesel vihar. Iskala sem in iskala, a ga nisem iztaknila kosčka mesa.«

»Tudi ni moke, ne sladkorja, ne škroba (šterke)!« je poročala ribica.

»Vse sirske pršice so včeraj poginile vsled draginje,« je pripovedovala neka muha.

»Danes pa je izdihnil zadnji moker,« je pridejal ščurek.

In mesarska muha je podala slovesno izjavo: »Tu vidite! In mar li veste, kdo je vsega tega kriv? — Barba! Ta je pravi zmaj s svojim večnim pometanjem in likanjem in pomivanjem! Ta je potresla naslonjač s perzijskim bolhačem, ta je vedno drgnila glavo porednemu Jakcu z milom in vodo, prala perilo z vrelo vodo, pomila precej vsako skledico in krožnik,

tako da mora poštena muha in ščurek in ribica jeze in gladu konec jemati.«

»Jaz bom znesla celo kepo jajec v njeno zimsko ruto,« je zagotavljala večša Tinea.

»In jaz jih položim v njen lepi, z zlatom obrezani molitvenik,« je obljubil tat Ptinus.

»Kako jo bom vendar ogrizla, da bo vsa pegasta, kot bi imela rdečico po obrazu,« hiti vsa goreča bolha.

»Jaz jo bom dražila, da ne bo mogla zaspati in naprosila še sestrično Boduljo, da mi pomaga,« se je odločila hišna muha.

»Jaz pa skličem celo kompanijo svojih tovarišev, mladih in starih, in jih popeljem v njene papuče (copate) in nogavice,« se postavlja ščurek.

Tedaj se nenadoma oglasi izpod stropa neprijazen glas: »Barba je grdoba! Proč z Barbo!«

Vsi pogledajo kvišku, pa v istem trenutku se že razpršijo s čudovito naglico na vse strani.

Od stropa je pridrčal močan hišni pajek, znan kot gospa Tegenarija, na mizo. Stal je sredi nje in se začudeno oziral naokoli. Najmanjšega živega bitja ni bilo nikjer. Le striček je igral bolj piano (tihotno) in zadovoljno na svojo vijolino (gosli).

»Kje je Barba?« vpraša Tegenarija.

»Šla je proč,« odgovori striček.

»Kdo se je pogovarjal ravnokar o njej?« se krega pajek.

»Ni jih, proč so,« se odreže striček.

»Kdo si ti?«

»Gospod Grilj.«

»Zakaj so drugi pete pobrali?«

»Bali so se, da jih ne pojužinaš.«

»Pridi venkaj! Dovolj, da vsaj tebe,« zamleskne pajek.

»Hvala lepa. Sicer sem pa itak prevelik zate.«

»Že dobro. Sicer sem pa hotel samo povedati, da je to, kar ste govorili o Barbi, popolna istina. Pravi satan je to. Sedemkrat sem si stkal krasno mrežnato palačo v kotu, sedemkrat mi jo je raztrgala s

svojim grdim omelom. Če jo boste kdaj sodili, prosim, pokličite me zraven, Z Bogom!»

Pajek je zlezal po niti v svojo zračno graščino, gospod Grilj pa je godel svež »nokturno« (nočno pesmico). Vse je bilo tiho v sobi; nihče se ni več prikazal.

Tedaj prične stokati zopet glas v smrekovi mizi: »O Bog! Ali mi ne more nihče pomagati? . . . Kako neusmiljeno je to!«

»Ti je že zopet tako hudo, ljuba pošast?« vpraša striček prijazno. Nato pa ni rekel ničesar več, ampak je le strmel s široko odprtimi očmi proti mizi in prilezel napol iz špranje, da bi bolje videl.

Na eni izmed štirioglatih miznih nog je nastala majhna okrogla luknjica, ki je postajala večja in večja. Iz nje se je prikazala glavica . . . oprsje . . . in zdaj prileze na dan velika, črno in rumeno progasta žival, ki je imela krila, noge, tipalnice in vse, kar se potrebuje na svetu.

»Joj!« je reklo tuje bitje. »To je bilo pa hudo, ko bi vsaj vedela, kje da sem!«

»V Kolarjevi hiši,« je razlagal striček vljudno. »In jaz sem gospod Grilj. Na uslugo sem Vam.«

»Ali mi morete pokazati, kje drži steza v zeleni gozd?« je vprašala tujka.

»Žal, da ne,« je odgovoril striček; »kajti prišel nisem nikoli dalje po svetu, kot do kompostnega kupa in do bližnje njive. Smem li vprašati, s kom da imam čast govoriti?«

»Jaz sem orjaška Sireks, šolarji mi pravijo le velika lesna osa. Slutim, da moram kmalu umreti; tako sem trudna, trudna . . .«

»Spočijte si nekoliko!« prigovarja s tolažilnim glasom striček. »Če mi poveste zgodbo svojega življenja, Vam rad pokažem, kje da pridete ven na prosto.«

»Ali res? Bog Vam povrni!« zakliče lesna osa navdušeno.

»Toda najpreje zgodbo. Rad imam take lepe storije, pri katerih se človeku kar lasje poježijo, ko se dela tema. Kar

začnite! Jaz pa bom nekoliko sekundiral (spremljal) s svojimi gosli.«

»Hude reči sem doživela,« prične lepa Sireks, »toda najbolj grozno je bilo nazadnje v mizi. Izgubila sem bila že vsako upanje, da še kdaj vidim zlato solnce.«

»Slišali smo Vas, kako ste zdihovali,« je zagotavljal striček. »Toda prosim, nadaljujte!«

»Glejte,« je pripovedovala osa, »ko sem bila še v jajcu, me je položila moja mati v veliko, lepo smreko zunaj v gozdu. Ali veste, kaj je to smreka?«

»Božično drevesce, polno svečic in mičnih sladkarij. In otroci se primejo za roke in pojo in plešejo okoli drevesa.«

»O tem nisem še nikoli slišala, moja smreka je bila vitka in velika in zelena. Ptice so sedele na nji. Ob njenem vznožju pa so tekale mravlje. Po vejah pa jo je božalo solnce.«

»O tem jaz ne vem ničesar. Kako je bilo potem?«

»Moja mati je vtaknila svoje dolgo, roženo leglo v drevesno skorjo in me položila globoko v drevo. Precej nato pa je priletela ptica in jo požrla.«

»Bog nas varuj!«

»O, pride še mnogo hujše. Poleg mene je bila položila še preje mojo sestro . . . tudi kot jajce, seveda. V trenutku, ko je potegnila leglo ven, da bi znesla še mene, pa je zapičil grd najezdnik (vrsta ose) Avlak svoje leglo (bodalo za polaganje jajec) v mojo sestro in položil jajce vanjo. Najezdnikov otrok je bil rojen obenem z mojo sestro in jo je polagoma žrl, žrl pri živem telesu, razumete? Slišala sem stokati revše.«

»Zares, strašne reči se gode pri divjih živalih.«

»To še ni nič!« zagotavlja lesna osa. »Ko sem prišla iz jajca, sem jela koj glodati les. Saj zato sem prišla na svet. Vedno globlje sem prodirala v deblo. Prvič je bil znotraj les zelo okusen, drugič sem pa hotela proč od mesta, kjer me je leglo rajne matere spominjalo vedno strašne njene smrti. Premlada sem bila še, da bi

bila mogla prenesti kaj takega. Nekega dne začutim grozen potres. Nisem vedela, kaj bi bilo, le vrtelo se mi je pred očmi. Šele pozneje sem prišla na to, da so sekali mojo smreko.«

»Kaj takega še nisem nikoli...« zakliče striček.

»To je šele začetek!« pravi lesna osa. »Drevo je bilo posekano in treba ga je bilo še sežagati. Slišala sem škrtati žago prav blizu ušes in vsak trenutek sem pričakovala, da me prereže na dva dela.«

»O kaj ste vse doživeli!«

»Potem sem prišla pod oblič. Lahko si mislite, kako je moralo biti zanimivo zame, ko sem ležala v lesu in slišala sikanje obliča, pri tem pa vedno mislila, da se bliža zadnji dan mojega življenja.«

»Na... pa kako ste vendar še odnesli zdravo kožo?«

»Stanovala sem sredi mizne noge. Mizar je sicer hvalil mizo, da bo držala na večno, a dobri možakar ni vedel, da sem mu jaz eno nogo prevrtala vse nakrižem. Kajti žrla sem kar naprej. Kaj pa hočemo? Jest moraš, če si tudi v največji nevarnosti. Bila sem debela in tolsta... Potem sem se zabubila.«

»Pri mizarju?«

»Ne, tukaj pri vas. Preživela sem vsega skupaj v lesu skoro dve leti. Naveličala sem se te samote in zlezla ven iz bube, pa nisem mogla pregrizti tega prebitega povlaka, zato sem tako ječala. — Zdaj pa prosim, da se spomnite svoje obljube in mi pokažete, kje se pride na prosto.«

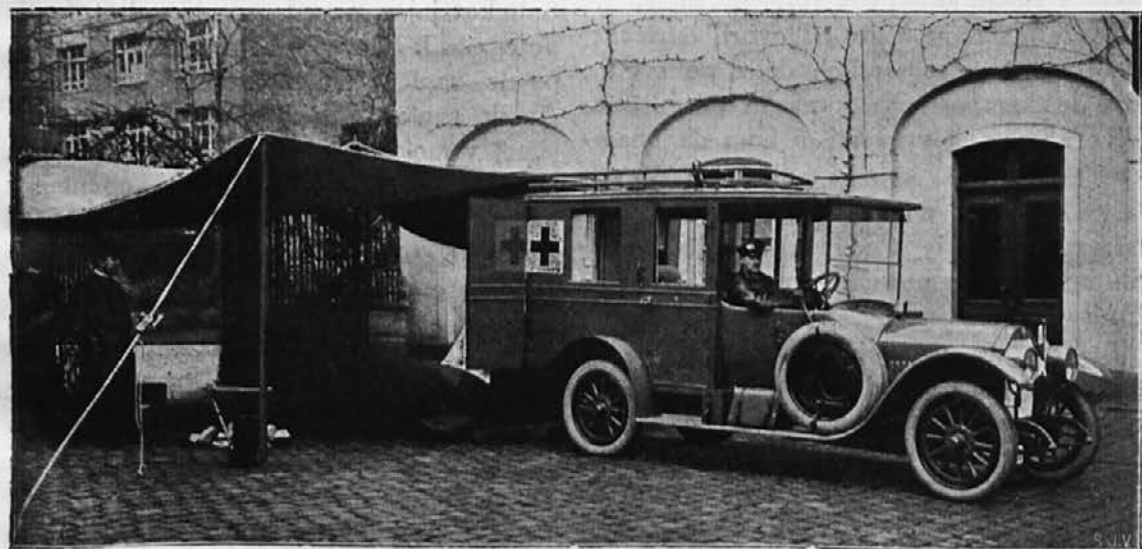
Zastonj je vabil striček novo znanko, naj ostane v gosteh vsaj nekaj dni, vsaj do drugega jutra, da ji voščijo domačini dobro jutro in ji čestitajo k srečnemu vstajenju iz lesenega groba.

»Na prosto hočem!« je zasiknila osa in striček ji je pokazal z lokom svojih goslic napol odprti gornji del hišnega okna.

»Dobro se imejte, botra, v zelenem gozdu! Veselilo me bo, če se srečam kdaj s kakim Vašim otrokom ali vnukom v stolu ali mizi.«

Orjaška Sireks je zletela pod svobodno solnce, gospod Grilj pa je godel na svoj škant še pozno v noč. Po zimi pa se je zopet valjala vesela Musca po hrbtu in bi bila skoro počila smeha. Skrila se je bila pred pajkom za kozarec na mizi in je bila priča prizora med stričkom in lesno oso.

»Ha, ha, ha, ha! Taka je prazna hiša kolarja Franceljna!« se je drla na ves glas.

PRVA KAPELICA V AVTOMOBILU NA NEMŠKEM.

NA RUSKEM.

JOSIP LAVTIŽAR.

(Potopis.)

28. Kremlj.

Stene šepečejo, čuj!
skrivnostno je njih šepetanje;
zgodba velika je to,
včrtana v skalnati zid.

»Višji kakor Moskva je Kremlj, a višja kakor Kremlj so samo nebesa.«

Kremlj ima precej višjo lego kakor spodnji del Moskve. Če pravi Rus, da so samo nebesa lepša kakor Kremlj, ima to nekaj v sebi. Tako čudovito v eno celoto združenih zidov, stolpov, cerkvâ, zvonikov, kupol, samostanov, carskih palač in zgodovinskih pomnikov bi težko iskali drugje. Vse zgradbe so značilno znamenje, kako da sta na Ruskem duhovska in svetna oblast, ali bolje rečeno: cerkev in carstvo združena v vladarjevi osebi. Carjeva oseba dobi šele takrat svoj vzvišen pomen, ko je bilo v Kremlju maziljeno pri venčanju njegovo čelo s svetim oljem.

Okoli Kremlja je raztegnjen nazobčan zid, ob katerem stojijo v presledkih visoki stolpi kakor stražniki svetega kraja. Veliki knez Iván Kalitá, ki je začel v 14. stoletju zbirati ruske dežele v večjo državo ter si izbral Moskvo za svojo prestolnico, je obdal Kremlj z leseno ograjo. Toda Iván III. (1462—1505) jo je dal nadomestiti z mogočnim zidom, ki se je ohranil do današnjega dne. Visok je 20 metrov, a vsa daljava okrog in okrog mu znaša dva kilometra.

V Kremlj drži petero vrat, namreč: Spáskija, Nikólskija, Trójckija, Borovíckija in Tajníckija voróta. V posebni časti so Spáskija vrata, ki peljejo z rdečega trga v notranjščino Kremlja. Okrašena so s podobno Krista, Odrašenika sveta, nad njimi pa se vzdiguje 62 metrov visok zvonik. Car Aleksėj Mihajlovič, ki je vladal od leta 1645. do 1676. ter bil oče Petra Velikega, je ukazal, da mora iti vsak moški gologlav skozi ta vrata, kar velja še danes in se tudi vestno izpolnjuje. Naj pripada tujec katerikoli veri, odvdigniti

mora klobuk in spoštljivo iti skozi Spáskija vrata. Rusi pa se ne odkrivajo samo, ampak se tudi prekrizujejo tako dolgo, da pridejo skozi debele oboke. Odkriva se torej tudi midva in stopiva v notranje prostore Kremlja.

Prišla sva na Carski trg. Mimo raznih poslopij korakava naravnost proti Ivanu Velikemu. Tako se imenuje zvonik, ki je

NEMŠKI CESAR VILJEM NA FRONTI.

prvak med vsemi drugimi, dvigajoč se s svojo pozlačeno kupolo 97 metrov visoko. Ob njegovem vzhodu počiva na tleh najtežji zvon, kolikor jih je bilo kdaj ulitih, tehta namreč 201.924 kilogramov. Čudna se vidi taka številka, pa je vendar resnična. Ulil ga je zvonar Matórin leta 1735., toda že za dve leti, ko ga še vzdignili niso, se je odločil zvonu ob spodnjem koncu velik kos, ki sedaj leži poleg njega. Pozneje so ta orjaški zvon z nemalim naporom pre-

peljali v Kremlj in ga ob vznožju zvonika Ivana Velikega postavili na tla, kjer ga občuduje vsak, ki pride mimo. Imenuje se »car-kolokol« (car-zvon).

Sedaj pa v zvonik! Mnogoštevilne, toda prijetno razvrščene stopnice peljejo proti vrhu. Pravkar se je oglasil iz lin mogočni zvon (spodnji es), ki je brenčal, da se je navidezno treslo vse zidovje, ob njegovih straneh pa sem videl obešenih še 32 drugih manjših zvonov. Z vrha je bil odprt razgled ne le na Moskvo, ampak tudi na daljno mestno okolico, ki se je izgubljala kakor valovit, deloma obrastel, deloma gol svet v sinji daljavi. Kaj da občuti človek v trenutku, ko gleda z višine to polazijsko in polevropsko mesto, se ne more dopovedati z besedami. Naravnost čarobno pa mora biti v Moskvi o veliki noči, ko se glasi sto in sto zvonov, oznanjujočih Gospodovo vstajenje. Slišal sem, da se obhaja služba božja o polnoči med veliko soboto in velikonočno nedeljo. Duhovnik zapoje trikratni »Hristós voskrès« in za njim ponavlja ljudstvo na glas to staro a vedno novo poročilo, pevci pa nadaljujejo: »Smertju smert poprav, i suščim v groblje život daroval« (Kristus je vstal, s smrtjo smrt premagal, čakajočim v grobu življenje daroval). Z bučanjem zvonov se združuje grmenje topov in sikanje raket, ki se vzdigujejo iz trdnjave. Po vstajenju se vsi verniki poljubujejo z besedami: »Hristós voskrès«. S tem pozdravom ima vsak pravico poljubiti kogarkoli očitno na ulici v teku tedna; velikonočno nedeljo pa sme vsak zvoniti, v katerikoli cerkvi hoče in kolikor se mu poljubi. Tudi carska vrata v sredi pred velikim oltarjem, ki se odpirajo le pri glavnih delih obednje (sv. maše), so odprta ves velikonočni teden.

Vrnimo se v Kremlj. V obližju zvonika Ivana Velikega se vrsti cerkev za cerkvijo, vsaka okrašena s pozlačenimi ali raznobarvanimi kupolami. Tu je katedrala Marijinega oznanjenja (Blagovješčenski sobór), tam katedrala Marijinega vnebovzetja (Uspenskij sobór) in ne daleč proč Arhangeljska cerkev. Prvi pogled ti kaže,

da se tu ni štedilo ne z biseri, ne z zlatom in srebrom. V prvoimenovani cerkvi se krščujejo otroci vladarske rodovine ter se vršijo poroke. Vredno je omeniti, da se pri Rusih ne krščuje kakor pri nas z oblivanjem, ampak na ta način, da otroka popolno polože v vodo. V drugi cerkvi se kronajo novi carji, v tretji pa so grobišča vseh ruskih vladarjev do Petra Velikega. Vsak novovenčani car obišče Arhangeljsko cerkev ter obstoji nekaj časa na grobišču svojih prednikov, spominjajoč se, kako da mine slava sveta.

Ene stvari sem pogrešal v Kremlju: drevja. »To niso mehke trate, to kamenit je tlak« — bi bil lahko rekel s pesnikom. Skoro nič ni nasadov, vse je sam kamen. Nikjer ni opaziti kakega vodometa, vsaka travica je skrbno opleta, nič ne sme rasti na teh prostorih. Vse je lepo in snažno, toda oko pogreša zelenja. Mesto dreveredov so razvrščeni topovi ob zidovju.

29. Sveta Rusija.

Ruskemu narodu je prirojeno posebno nagnjenje do pobožnosti. V Moskvi opaziš skoro v vsaki ulici kako kapelo, pred katero se mimoidoči ustavljajo, se večkrat pokrižavajo in globoko priklanjajo. Na tako svetem kraju, kakršen je za Rusa moskovski Kremlj, se pa razodeva pobožnost v toliko višji meri.

Kamorkoli sem prišel, v kapelo ali cerkev, povsod so bili zbrani ljudje, ki so hodili od podobe do podobe, jo poljubovali, klanjali se pred njo ter se večkrat zapored prekrizovali. Ako bi bil stal samo jaz v miru, smatrali bi me bili za čudaka; zato sem jih moral posnemati. Seveda sem se zdel čuden samemu sebi.

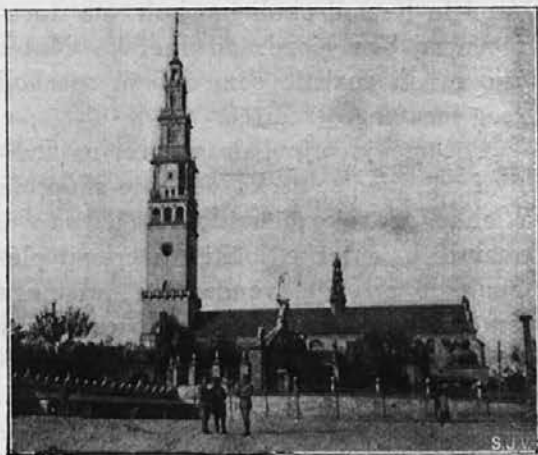
Vsak dan se je vršila božja služba, pri kateri je gorelo mnogo sveč. Duhovni so bili opravljeni v leskečih cerkvenih oblačilih; prepevali so sedaj pred oltarjem, sedaj v sredi med ljudstvom, skoro zagrnjeni med oblaki dišečega kadila. Molili so nad navzočimi, jih blagoslavljal, dajali jim poljubovat križ in evangeljsko knjigo, ljudstvo pa se je gnetlo okoli du-

hovnov, poljubovalo jim roke in donašalo sveče v dar. Vmes so prepevali cerkveni služabniki v dobro izvežbanih zborih ter prav mnogokrat sklepali pesmi z besedo »aleluja«. Zopet omenjam, da se na Ruskem ne vede samo priprosto ljudstvo tako spoštljivo, ampak tudi izobraženci bodisi civilnega ali vojaškega stanu. Tujec se čudi tako očitnim izrazom pobožnosti ter si misli: Pri nas pa vse tako mrzlo!

Posebno lepe, celò ginljive prizore vidiš pred glasovito kapelo Iberske Matere božje, ki ni prav v Kremlju, ampak ob njegovi vnanji strani. Nekoliko niže se širi Voskresenski trg, obdan z javnimi palačami, da imaš od kapele navzdol razgled na mrgolenje ljudstva, od trga navzgor pa vidiš kapelo in okoli nje zbrano ljudstvo.

Ker je to narodno svetišče nekaj posebnega, zabeležim nekoliko več o njem. Kapela je bila postavljena leta 1669., ko je vladal pobožni car Aleksėj Mihajlovič. Ta je dobil čudotvorno podobo Matere božje iz Iberskega samostana gore Atos ter jo z veliko svečanostjo ustoličil v omenjeni mali kapeli pred vhodom v Kremlj. Na Marijinem obrazu se pozna črta, ki jo je po ljudski pripovedi neki Tatar vsekal na lice. V množini prižganih sveč in svetilk se lesketa Marijina zlata obleka, žari nakitje pristnih biserov okoli njenega vratu ter jej odseva dragocena krona na glavi. Vedno je polno ljudi pred podobo in vsak bi rad prišel prav blizu do nje, da bi določneje videl Marijin obraz. Mestnim ljudem se navadno mudi in zato hodijo hitro, a tukaj obstoji vsak, se klanja in križa ter gre še le potem dalje po svojih opravkih. Prijazno in milo gleda sveta Bogorodica na ljudske množice, ki gredo skozi dvojna obokana vrata v Kremlj ali pa prihajajo iz njega. To se ponavlja dan na dan, od leta do leta. Nikoli ne ugasnejo luči, nikoli ne poide olje v svetilkah, nikdar ne preneha molitev in petje častljivih menihov. Okoli te podobe se gnete ves dan in večkrat tudi ponoči verni ruski narod in se obrača v vseh potrebah do

milosti polne Device. Tu kleči ljudstvo v prahu, mnogokrat tudi v blatu in snegu ter se ne meni, kljub živahnemu prometu na Voskresenskem trgu, za nobeno drugo stvar. Majhna je Iberska kapela, pa je izmed največjih svetišč ruskega carstva. Kadar pride car v Moskvo, pelje ga prva pot k Iberski Materi božji. Nič drugače ni tukaj kakor na naših najslavnejših božjih potih. Razložek je samo v tem, da, ko so naša božja pota v zimskem času bolj slabo obiskovana, ima Iberska Marija pozimi in poletu toliko častilcev, da se ne štejejo po tisočih, ampak po milijonih. Kdor ne stori drugega, mora se vsaj odkriti, naj je žid, mohamedovec, budist ali

SLOVEČI SAMOSTAN V ČENSTOHOVI NA
RUSKO-POLJSKEM

brezverec, ker bi ga drugače ljudstvo ne pustilo brez kazni naprej. Vsak tukajšnji kamen je trikrat svet in blagodarjen.

Da, kdor hoče spoznati naravo ruskega ljudstva, naj obiše to svetišče, naj gleda prizore, ki se tu vršijo in kmalu bo uvidel, zakaj da se imenuje ta država »sveta Rusija«.

K slavi Moskve je veliko pripomoglo vzvišeno stališče cerkvenih predstojnikov. Leta 1589. je dobil moskovski nadškof Job čast patrijarha z naslovom »Njegova Svetost«. Za njim je vladalo še devet naslednikov, ki so imeli svojo prestolnico v Kremlju v cerkvi, posvečeni dvanajsterim apostolom. Najiminitnejši med patrijarhi je

bil Nikon, poseben prijatelj carja Alekseja Mihajloviča ter pravzaprav vladar cerkve in države. Toda kar se na svetu tako rado zgodi, da pridejo mogočnjaki v nemilost in da je njih usoda osamelost, zgodilo se je tudi Nikonu. Zavistniki so ga tožili pri carju in ta ga je leta 1666. odstavil ter mu vzel vse časti in pravice. Car Peter Veliki pa je bil še bolj radikalen. On je popolno odpravil patrijarhat, razglasil samega sebe za svetnega in cerkvenega poglavarja ter ustanovil v Peterburgu sveti sinod kot najvišje sodišče v cerkvenih zadevah.

30. Sprehod po Moskvi.

Lepega dopoldne sem obhodil Kitaj Górod in Kremlj okoli in okoli. Ob devetih zjutraj sem pozdravil Ibersko Mater božjo in ob enajstih sem dovršil sprehod okrog mestnega središča.

Pot me je pripeljala najprej na Lubjanski trg, kjer se steka več ulic skup, da se lahko opazuje mimoídoče l j u d s t v o. Po obrazih je težko ločiti, kateremu plemenu kdo pripada, vendar boš pristnega Mongola hitro ujel med množico, prav tako z visoko črno kapo pokritega Perzijana ali Grka z rdečim fesom na glavi. Tudi obleka častnikov, posebno kar jih je iz kavkaških in čerkeskih polkov, je nekaj divje-fantastičnega. Med ljudmi opaziš značilne podobe pravoslavnihi duhovnov v dolgih črnih ali sivkastih oblekah z dolgimi lasmi in bradami. Tu in tam uloviš z očmi tudi ruske nune v temnih haljah in glavo povito v črnih čepicah.

Tu je vse drugačno življenje kakor v modernem Petrogradu, ker se Moskva še ni vdala pretirani evropski kulturi. Zato ni opaziti tistih pravil v občevanju, ki so se udomačila po velikih mestih zapadne Evrope. V Moskvi se giblje ljudstvo čisto prosto. Redki so stražniki, ki bi določevali vozovom pot, vse se razvija brez strogega reda in nadzorstva nekako samo-umevno, in kljub temu se vrši promet morebiti prav tako varno kakor v novodobnih mestih, kjer je policajev cela armada. Ko vidi popotnik to neprisiljeno

domače življenje, pozabi za nekaj časa, da je v tujem kraju.

Ob vnanjem zidu Kitaj Goroda sem šel mimo nepregledne vrste lesenih kolib, v katerih so se prodajale najrazličnejše potrebščine za živež in obleko. Od tu sem krenil proti južni strani in dospel do zgradbe, ki zavzema s svojimi poslopji in vrtovi velikanski prostor. To je otroška najdenišnica, oskrbujoča vsako leto 2500 zapuščenih otrok. Mimo teče umazana reka Moskvá, ki poplavlja in pobira vso nesnago, kar je dobi ob bregovih. Teče počasi, da se komaj pozna njeno gibanje, globoka pa je tako, da nosi parnike. Kjer je bolj plitva, je zarastla z močvirnimi rastlinami. Dospevši čez most na desno obrežje sem prišel še v večjo gnečo kakor je bila poprej. Večkrat se je cesta tako zatlačila z ljudmi, živino in vozovi, da ni bilo mogoče naprej ter se je šele po dolgem čakanju vse razvozlati. Pozna se, da smo v največjem trgovskem mestu Rusije, saj se stekajo tukaj narodi od vseh strani in prihaja blago od dveh delov sveta.

Z desnega obrežja se je pokazal Kremlj v vsem svojem veličastvu. Ako prideš v Moskvo od severne strani, vidiš le nekaj kupol, ker ima severno mesto tako visoko lego kakor Kremlj. Če pa dospeš od južne ali zapadne strani, ki imata precej nižjo lego, stopi ti mestno središče v vsej lepoti pred oči. Kmalu bi mislil, da si se zamaknil, da se je odgrnila zavesa pred teboj in ti odkrila svet, kakršnega nisi bil vajen do sedaj. V vsej Evropi ne dobiš tako čarobnega mesta, nikjer ni toliko in s takšno domišljijo zasnovanih zidov, stolpov, cerkva, kupol in zvonikov, nikjer v zlatem sijaju bleščečih streh. Ob solnčnem svitu odsevajo kupole kakor žareče krogle; vse skup je tako omamljivo, da ne moreš umakniti pogleda od bajne prikazni.

Če povem, da je v Moskvi 450 cerkva in 25 samostanov, se ti ne bo čudno zdelo, da jo je pozdravil Napoleon I., ko jo je zazrl z »Vorobjevih gor«, z besedami: »Voilà Rome tataré!« (Glej tu tatarski

Rim!) Nekdaj so namreč tukaj gospodarili Mongoli in Tataři, ki pa niso zgradili teh krasnih cerkva, ampak krščanski Rusi. Bolj pravilno bi bilo torej pozdraviti Moskvo z vzklikom: »Voilà Rome russe!« Trdil bi skoro, da je v Kremlju združeno vse, kar nam poročajo pravljice o čudih Azije. Kako je moral biti Napoleon iznenađen, ko je Moskvo ugledal, toda kakšna prevara, ko jo je moral zopet zapustiti!

V tem občudovanju sem stopil čez gorinji most zopet na levo obrežje in dospel do cerkve, ki se imenuje »H r a m H r i s t á S p a s i t e l j a«. Postavili so jo v spomin l. 1812., ko je drzoviti franc. imperator s svojo vojsko obiskal Moskvo. Zgradba, ki nadkriljuje s svojo višino vsa druga poslopja ter samo Kremlja ne more doseči, je bila dovršena leta 1883. Zidana je v podobi grškega križa in 102 m visoka, nad njo pa se vzpenja petero pozlačenih kupol, ki oznanjajo kras te hiše božje daleč naokrog. Z marmorjem se pač ni štedilo, ker so še vnanje stene obložene z njim. Dvanajst mogočnih portalov (ob vsaki strani trije) drži v cerkveno notranjščino, preobloženo z vsakovrstnimi umotvori. Kaj več ne bom pripovedoval o tej nepopisno lepi stavbi; dostavljam samo to, da je največja in najkrasnejša cerkev Moskve in da so jo zidali blizu 50 let.

Vračal sem se proti Kremlju in poiskal senco — bilo je 23. julija — ob njegovem visokem, sivem zidovju. Počasi sem stopal skozi gosto zarasli Aleksandrov park ter zaključil dopoldanski sprehod tam, kjer se je bil pričel, namreč pri kapei Iberske Matere božje.

31. Spomini na leto 1812.

Menda mi je v vsaki moskovski ulici, kjer je bila kaka izložba, pred oči prišla podoba moža, ki se je od neznatnega odvetnikovega sina na otoku Korziki s svojim nedosegljivim pogumom povzpел do najvišje stopinje svetne časti. Delč kronne in kraljestva je stegnil svojo zmagonosno roko tudi po carstvu belega carja

ter njega najlepšem mestu Moskvi, toda mera je bila polna.

Rusi so obhajali leta 1912. obletnico Napoleonovega poraza, odtod vsi ti spomini v izložbenih oknih.

Zgodovino ruske države lahko ločimo v štiri glavne dobe: v začetno, podjarmljeno, zmagujočo in novo Rusijo. Razvila se je iz majhnega začetka v silovito državo. Temelj ji je položil knez Rurik leta 862. ter je vladala ta rodovina več kakor sedem stoletij. Daljšo dobo so sicer Rusom gospodovali Mongoli, toda Ivan III. se je slednjič otresel njih jarma (1483). Zadnji Rurikovec, car Teodor, je umrl 1598, s carjem Mihaelom pa je prišla na prestol leta 1613. dinastija Romanovcev, ki se je ohranila do današnjega dne.

Silno nevaren sovražnik, podoben žarečemu meteoru, se je prikazal na ruskem ozemlju v usodnem letu 1812., toda razsipaval je svoj sijaj in svoj strah le nekaj mesecev in se nazadnje razpršil v nič. Zakaj ni prodiral Napoleon proti prestolnemu mestu Petrogradu, zakaj je peljal vojsko skozi sredo Rusije v Moskvo? Zadet je hotel srce države in ne njene glave. Mislil je, ako uniči mátuško Moskvo, potem se bo družina itak razšla, kakor se razide družina ob materni smrti. A kakšna prevara! Zmag vaji Francoz ni doživel nikjer hujšega poraza kakor na ruskih planjavah in prav tukaj je bil začetek njegovega konca.

Napoleonova armada je dospela 7. septembra 1812 do vasi Borodino, nedaleč od Moskve. Ruski general Kutúzov ji je hotel zapreti pot, da bi ne mogla naprej, toda moral se je umakniti, Napoleon je prodiral dalje in dne 14. septembra je stal kot zmagovalec pred Moskvo. Lahko si mislimo, kakšen krik so zagnali vojaki, ko so ugledali kapitol Moskve, staroslavni Kremelj, z množico stolpov in leskečih kupol. Kako se je moral Napoleon sam diviti tej krasoti, čeprav je že videl Kairo, Memfis, Madrid, Milan, Berlin in Dunaj! Gotovo je pozabil vseh skrbi in težav, ki jih je prestal na dolgi poti skozi Rusijo ter

se veselo oddihnil, ko je prišel srečno iz Pariza v Smolensk in iz Smolenska v Moskvo.

Ukazal je zatrobiti, da naj vojska obstoji pred mestom, misleč, da pridejo sedaj vse oblasti z velikim gubernatorjem Rostopčinom na čelu klanjat se mu, ponujat mu kruha in soli ter prosit ga milosti. Toda nikogar ni bilo blizu. Čakal je, da mu prineso na blazinici ključe Kremlja, a zaman. Sedaj veli predstražam, naj korakajo v mesto. Povelje se izvrši, a kmalu pride poročilo, da ni v Moskvi žive duše, da so še ječe izpraznjene in da le nekaj drznih hudodelcev, ki jim ni dosti mari za življenje, pleni po palačah.

Napoleon si ni upal dalje, temveč je prenočil zunaj Moskve, boječ se kakega presenečenja. Šele drugo jutro, dne 15. septembra, je jahal na čelu svojih nepremagljivih legij v mesto. In prvič se mu je pripetilo, da je imel v svojem zmagovitem diru le samega sebe in svoje polke za pričo slavnostnega vhoda, pa nikogar drugega. Prva Napoleonova pot v Moskvi je bila ta, da je šel v zvonik Ivana Velikega in da je z višine motril okolico. Toda povsod tiho, nikjer nikakega sledu o prebivalcih. Zares velika uganja, ki je vznemirjala predrznega triumfatorja.

Kaj pa ta dim? Hitro gasit, gori! Plameni so švigali zunaj Kremlja iz nekega poslopja, a vojaki so jih hitro zadušili; gotovo se je vnelo vsled neprevidnosti. In tam zopet ogenj! Tudi tu so ga pogasili, pa glej! zopet se je posvetilo drugje in prasketalo huje in se širilo naprej. Začetek grozne svetovne tragedije! Požar se je vedno bolj bližal Kremlju, vihar je nosil dim in pepel pred Napoleonovo stanovanje, okna so začela pokati vsled vročine. Mostovi čez Moskvo so ožgani treskali v vodo, že so se v nemala tudi vrata, držeča v Kremlj. Izvedela se je strašna novica, da je ukazal sam ruski veliki gubernator grof Rostopčin mesto zažgati, da bi Francozi svoje slavje obhajali na razvalinah Moskve. Vrhutega je dal Rostopčin odstraniti vse brizgalnice, da bi se ne

moglo gasiti in da bi toliko bolj gotovo vse pogorelo ter bi Napoleonova vojska ne dobila ne živeža in ne stanovanja.

Tedaj so pristopili k Napoleonu spremljevalci: neapolitanski kralj, princ Evgen in knez Neuenburg, prosili so ga, naj se umakne in si izbere varnejši kraj. Vse prošnje brezuspešne! On, ki je že lastnik gradu ruskih carjev, on, gospodar Kremlja, naj bi šel od tu proč?

Kmalu se je začelo razlegati vpitje, da Kremlj gori. Dvakrat se je pokazal plamen v poslopju, kjer je Napoleon stanoval, toda obakrat so ogenj zadušili. Kremlj sicer ni pogorel, uničene pa je bilo štiri petine Moskve, kar je drzovitega in dosedaj neukročenega Francoza tako ostrašilo, da je izdal povelje za odhod. Vojaki so še nekoliko plezali po kupolah, da bi si nastrgali kaj zlata; prišli so celo do Ivana Velikega ter raz zvonik odtrgali pozlačeni križ, pa menda niso dobili velikega bogastva.

Klavrno se je začela pomikati vojska nazaj proti zapadu, odkoder je bila prišla. Ogromno pogorišče Moskve je bilo tudi pogorišče Napoleonove slave. Na svojem povratku so dospeli Francozi do reke Berézine (med Smolenskim in Minskim), ki je nesla že led s seboj. Da bi dobili lesa in naredili čez njo dva mostova, so podrli mužikom v soseščini borne kočice ter iz tramov stesali prehod čez reko. Bil je 27. novembra 1812, ko so se pomikale trume čez zgrajena mostova in prav takrat jim je došlo poročilo, da jih misli ruski vojskovodja Kutúzov prijeti za hrbtom. Ta novica jih je tako prestrašila, da so kolikor mogoče hiteli čez mostova, toda Rusi so jih napadli tudi od sprednje strani Berézine in tako so bili obkoljeni okrog in okrog. Ob desni in levi voda, spred in zad pa sovražnik. Na mostovih je nastala silna gneča; stiska je bila tako velika, da ni nihče več pazil, kam da stopa, leseno tramovje je pokalo pod nogami, drug drugega so porivali v ledeno reko, vse skupaj, vojaki, konji in vozovi so se pogrezali v valove in tonili v njih. Glasovita Na-

poleonova »grande armée« se je skoro razpršila v nič, in kar je še ostalo, je pomrznila večinoma na zasneženih poljanah. Le majhno število vojakov se je s cesarjem z nesrečnih ruskih ravnin vrnilo v domovino. Napoleon, ki ni mogel slišati, da bi ga bil kdo premagal, je rekel nekemu svojih prijateljev: »Sam sem si škodoval, nihče drugi. Bil sem največji sovražnik samemu sebi, toda preveč mogočen, da bi se bil bal koga drugega. Prodiranje na Rusko je povzročilo mojo nesrečo.«

Ko so obhajali Rusi leta 1912. stoletnico vojske z Napoleonom in budili spomine na to, kar so takrat trpeli njih predniki, so prirejali velike slavnosti. Da bi bilo slavje še bolj ginljivo, so iskali po vsem carstvu mož, ki so bili še žive pričeh onih strahovitih dni. Našli so šest starčkov, ki so se vojskovali proti Napoleonu. Vsak je bil star okrog 120 let. Srečno so jih spravili v Moskvo ter jih sprejeli in pogostili kar najbolj sijajno.

32. Kijev.

Oj slavni Vladimirov rod,
nebeški čuvaj te Gospod!

Iz Moskve sem se obrnil proti Kijevu. Po gričih so se že od daleč svetile kupole cerkva in dolge vrste hiš, deloma med drevjem, deloma na odprtem prostoru.

To je Kijev, mati vseh ruskih mest, zibelka krščanstva na ruski zemlji.

Vlak je ropotal po dolgem železnem mostu, pod katerim se je valil mogočni Dnjepr, kralj maloruskega vodovja.

Nastanil sem se v Kreščatiku, v središču Kijeva, in od tu obiskoval znamenitosti mesta, ki šteje dandanes že pol milijona prebivalcev ter ima 90 metrov nad Dnjeprom vzvišeno lego. Omenil sem že, da je mesto zgrajeno na gričih; dostavljam še, da padajo te višine semintja v podobi skalnatih sten kar naravnost proti spodaj tekoči reki. Zato so ceste in ulice, ki peljejo proti vrhu Kijeva, bolj ali manj strme. Nisem pričakoval tako idilične okolice na maloruskih stepah.

Mesto je razporeženo na desnem bregu Dnjeptra ter sestoji iz treh glavnih delov. Najnižji del, raztegnjen ob vnožju gričev tik poleg vode, se imenuje P o d ó l. Lahko bi se mu tudi reklo trgovski okraj, ker je tukaj glavni stan kijevske trgovine. Drugi mestni del je zgrajen na skalovju ali na pečinah, odtod njegovo ime P e č e r s k. Zval bi ga sveto mesto, ker se nahajajo v tem okraju cerkve in samostani pravoslavnih menihov, nekaka podoba svete gore Atos ob severni strani Egejskega morja. Tretji mestni oddelek ima pa najvišjo lego, razširjajoč se okoli vrha in na vrhu hriba. To je S t a r i K i j e v.

Kijev ima slavno staro zgodovino, segajočo v davna stoletja. Prav tako staro je tudi rusko slovstvo, ki ima svoj začetek v »bilinah«, to je v narodnih pripovedkah. Glavni trije kijevski junaki, ki jih opevajo biline, so: Ilija Murómeč, Dobrina Nikitič in Aleš Popovič. Vsi izvršujejo čudovite reči, toda vsak ima svoje posebne lastnosti. Murómeč, ki ga častijo kakor svetnika, je mirnega, premišljenega in močnega značaja. Nikitič je prebrisan in zvit, Popovič pa vesel in zabaven. Ob onem času je vladal v Kijevu veliki knez Vladimir (980—1015), ki so mu dali ime »Sveti«. Skupno s svojim ljudstvom se je dal leta 988. krstiti v Dnjeptru ter postal prvi krščanski vladar na kijevskem knežjem prestolu. Pozneje se je poročil s carigrasko kneginjo Ano ter sprejel sv. pismo in druge slovenske knjige, ki sta jih pred dobrim stoletjem spisala sv. Ciril in Metod. Na ta način so se Rusi seznanili s cirilsko pisavo, ki je med njimi še dandanes v navadi.

Vprašanje je, zakaj ni sprejel Vladimir krščanstva od Rima, ampak od takrat že razkolnega Cariграда? Odgovor ni težak. Rim je imel v X. stoletju tako žalostno politično dobo, da se imenuje doba temnega desetega stoletja. V tem času je vladalo nič manj kakor 24 papežev, toda upoštevati se mora, da jih ni volila duhovščina, ampak jih vsiljevala stranka posvetnih mogočnjakov. Carigrad pa se je takrat po-

našal s svojo omiko, kar je vplivalo na Vladimira, da je ondi iskal duhovnov za pokristjanjenje Kijeva. Poleg tega je videl Vladimir v Carigradu sijajne obrede pri bogoslužju, kar ga je zopet nagibalo, naj sprejme to vero. Sicer pa nikakor ni res, da bi bil Vladimir sprejel vero od razkolnikov, ker takrat Carigrad še ni bil v resnici ločen od Rima. Od državne stranke vsiljeni carigrajski patrijarh Focij je sicer na razne načine spletkaril, toda njegova stvar se je končala s tem, da mu je cesar Leon VI. odvzel očakovsko čast ter ga vtaknil v neki samostan, kjer je leta 891. umrl. Ko je bil Focij odstavljen, končal se je cerkveni razdor, in zato se nikakor ne more reči, da bi se bil Carigrad že takrat v verskem oziru ločil od Rima. Vedno je še ostala zveza med Grki in Latinci, akoprav so carigrajski očaki zanikali papeževo vrhovno oblast. Prava ločitev se je izvršila šele leta 1053., ko je dal patrijarh Mihael Cerularij rimskokatoliške cerkve zapreti in Rimu vdane redovnike izgnati iz samostanov. Takrat šele se je dovršila ločitev. Zato po pravici trdimo, da je sprejel Vladimir krščanstvo ako ne naravnost pa vsaj posredno od Rima. To priča tudi nadškofijski sedež, ki ga je Vladimir leta 988. ustanovil v Kijevu. Nadškofija je bila sicer podrejena Carigradu, toda z Rimom je ostala v zvezi do konca XI. stoletja, torej še več let potem, ko je Carigrad v verskem oziru že odpadel od Rima.

33. Na obrežju Dnjepra.

Po stezi kazaki gredo
in mesec nanje sije,
po stepi se Dnjepr vije
s svojo srebrno vodo.

Stopiva najprej v spodnje oddelke Kijeva, kamor vodijo razna pota iz višjih mestnih okrajev navzdol. Na ravnini, ki jo obrobja Dnjepr s svojim vodovjem, se razprostira pred nama P o d ó l, zavzema joč s svojimi predmestji velik prostor ob reki ter dobro zavarovan zoper narasle povodnji, ki groze posebno spomladi s po-

plavljenjem, ko nese Dnjepr debele plošče ledu s sabo.

Dnjepr izvira izpod malih višin zapadno od Moskve. Prvo večje mesto, ki teče reka mimo njega, je Smolénsk. Pri Orši zapusti zapadno smer ter se obrne proti jugu, ko se mu je na desnem bregu pridružila zgodovinsko znana Berézina; še bolj ga je pa ojačil levi dotok Sož. A Dnjepru je to premalo in zato mu mora tudi mogočni Pripet žrtvovati svoje ime in svojo vodno silo. Mogočen, čeprav bolj na tihem deroč, priplove Dnjepr pod zidovje Kijeva ter nadaljuje svojo pot proti Črnemu morju. Mimogrede obišče še Kremenčuk ter pogleda, kaj delajo v Jekaterinoslavu in Aleksandrovskeem. Med tema dvema mestoma je svet nekoliko bolj nagnjen in zato pospešuje Dnjepr svoj tok, hiteč s strašno silo dalje. Lahko si predstavljamo, kakšno moč mora imeti padec toliko vode. Kraju, kjer Dnjepr najhitreje teče, pravijo Rusi »nenasítecki poróg« (nenasitljiv prag). Na ondotnih bregovih so bivali in še bivajo zaporoški kazaki, ki so jim poveljevali hetmani. Poslovivši se od Aleksandrovskega pridrvi reka svoje valove v Cherson, kjer se začne razcepljati v takozvane limáne, to je v manjše oddelke, ter doseže v obližju Odese Črno morje.

Koliko spominov vzbuja Dnjepr v srcu Rusina! A ti spomini niso veseli, ampak večinoma žalostni. Koliko je bilo na njegovih obalih prelite krvi, deloma v samobranu, deloma v borbi za druge.

Čeprav nimajo pokrajine, ki teče mimo njih Dnjepr, tistih naravnih lepot, kakršnih smo vajeni v naših gorah; čeprav se raztezajo ob njegovih bregovih le planjave, ki jim pravijo stepe, vendar ljubi Ukrajinec nad vse svojo domovino ter jo prepleta z množino pesmi, ki prihajajo iz dna rodoljubne duše. Povsod se sliši pesem:

Ta ne maje lučše,
ta ne maje krašče
jak u nas na Ukraíni.

In nikjer ni boljše,
in nikjer ni lepše
kot pri nas na Ukrajini.

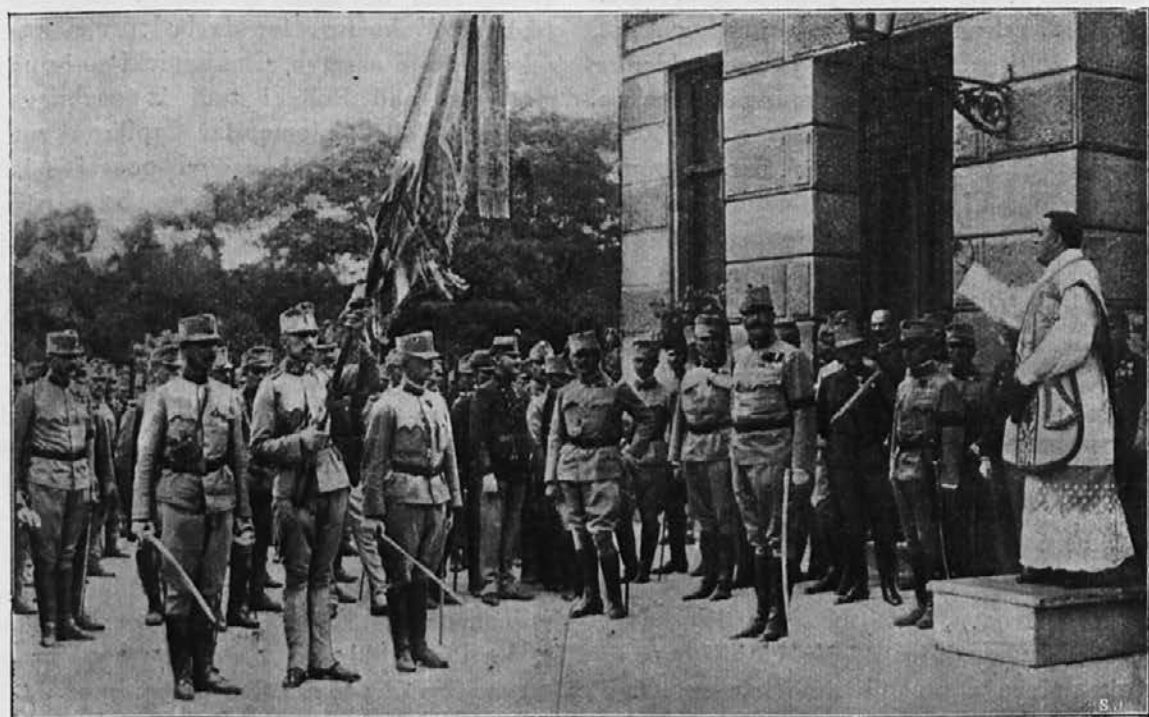
Mnogo odličnih pesnikov se je že rodilo Rusinom, izmed vseh jim je pa najbolj priljubljen veleum **Taras Ševčenko**, rojen leta 1814. v kijevski guberniji, poslan »hlopskemu« narodu, da bi ga podpiral v upanju na rešitev in na boljšo prihodnost. Bog mu je podelil poseben dar, da ga je, čeprav je govoril v pesmih svojemu narodu, vsakdo razumel. Umrli je v Petrogradu leta 1861., toda njegovo truplo so prepeljali v domovino in je pokopali na obrežju Dnjepra blizu Kijeva. Taras Ševčenko je gojil veliko želja, ki naj bi se bile

niki pa, ki se vozijo po Dnjepru, se spoštljivo odkrivajo, ko vozi parobrod mimo hribca, kjer počiva njih pesnik; prekrizujejo se in govorijo o svojem ljubem Ševčenu.

34. Stari Kijev.

O bojih davnih, davni slavi
vaš hrib in dol pomnik je vsak.
Da, vsak vaš kamen glasno pravi,
da Malorus je bil junak.

Če greva od Dnjepra više in više, prideva skozi razne kijevske ulice na grič, ki se imenuje Andréjevsk. Na njem in

BLAGOSLOVLJENJE ZASTAVE 1. HONVEDNEGA INFANTERIJSKEGA POLKA V BUDIM-PESTI.

izpolnile v korist ljubljenu narodu, pa izpolnila se mu je samo ta, da je sprejela domača zemlja njegove telesne ostanke v svoje naročje. Pel je:

Jak umru, to pohovajte,
mene na mogli
sered stepa širokoga
na Ukraïni milij.

Ukrajinci obiskujejo v trumah njegov grob, ki jim velja kakor božja pot. Popot-

(Jak = ko, pohovajte = pokopljite, sered = sredi.)

okoli njega je razporežen **Stari Kijev**. Najvišja točka je cerkev sv. Andreja z belimi kupolami in z zlatimi okraski. Zgrajena je na visokem zidovju, ki je temelj vsej stavbi; zato pelje mnogo stopnic proti cerkvenemu vhodu. Legenda govori, da je na tem kraju postavil križ apostol Andrej, prvi oznanjevalec svetega evangelija. Od tu imaš diven pogled na nižje mestne okraje. Nenavadne za naše oko so hiše, pokrite z zeleno opeko. Spodnje mesto Podol leži pred teboj kakor pisano po grinjalo, ob

njegovem robu pa vidiš Dnjepr, po katerem plavajo parniki, naloženi z ljudmi in z raznim blagom. Na več krajih Starega Kijeva so postavljeni pavilijoni (razgledne hišice), da vstopi obiskovalec pod streho ter od tu občuduje nemoten pokrajino, razgrnjeno pred očmi.

Blizu Andrejevske cerkve najdemo drugo, zgodovinsko znamenito stavbo z imenom »Desjatnaja cerkóv«. Postavil jo je še veliki knez Vladimir Sveti leta 996. Seveda je v tako dolgi dobi marsikaj učkala; najbolj so jo poškodovali Tatarji v 13. stoletju. Njena sedanja podoba je četverovoglata; vrh je okrašen s petimi kupolami. Najstarejši ostanek je pod cerkvijo, kjer se hrani kamenita rakev ustanovnika cerkve, velikega kneza Vladimira Svetega († 1015). Sploh je počastil hvaležni narod spomin na svetega Vladimira v Kijevu na vse mogoče načine. Postavili so mu javen spomenik, ki nam predstavlja Vladimira s križem v roki; križ je zvečer električno razsvetljen, da siplje svetlobo daleč okoli. Sezidali so na botaničnem vrtu vseučilišče, obsežno temnordeče poslopje ter mu dali ime Vladimirovo vseučilišče. Zgradili so v njegov spomin tudi veliko katedralo. Kijev bi po pravici imenoval Vladimirovo mesto.

Pomudiva se še nekoliko na višinah Starega Kijeva, kjer bova našla mnogo drugih znamenitosti. Na Mihajlovskem trgu ugledava pomnik kneginje sv. Olge, ki je vladala za svojega mladoletnega sina Svjetoslava od 945. do 957. Takrat je bila Olga vdana še paganski veri. Toda ko je Svjetoslav dorastel, je šla v Carigrad, kjer jo je patrijarh krstil, cesar Konstantin Porfirogenet pa ji je bil za krstnega botra. Ta dogodek je zelo vplival na prijateljstvo in na živahnjšo trgovino med bizantinskim carstvom in med rusko veliko kneževino.

V bližini Olginega pomnika je Mihajlovski samostan s cerkvijo, v kateri se hrani z biseri okrašena podoba sv. Mihaela, ki jo je imel za varstvo pri sebi car Aleksander I. v vojski s Francozi.

Sedaj sva prišla do slavnega hetmana Bogdana Chmielnickega, ki so ga proslavili Malorusi z lepim spomenikom na prostornem trgu Starega Kijeva. Na visoki skalnati podlagi, obrastli z vinsko trto, se vzpenja isker konj, na katerem sedi hetman (poglavar) ukrajinskih kazakov in strah Poljakov, čeprav je bil nekaj časa v njih službi. Ko pa se je prepričal, da Poljaki ne bodo nikdar dali maloruskemu narodu tega, kar mu gre, je šel leta 1654. v Moskvo ter prosil carja Alekseja Mihajloviča pomoči zoper Poljake. Ta mu je obljubil, da bo ščitil versko in narodno svobodo Malorusov ter da bo sprejel kazake v svoje varstvo. Chmielnicki se je pa maščeval nad Poljaki tudi iz osebnega vzroka. Poljski plemenitaš Čapljinski mu je namreč s silo vzel njegovo posestvo in Chmielnicki je prisegel, da ne bo pustil nekaznovane te krivice. Zvezal se je ne samo s kazaki, ampak tudi s Tatarji in tako pritiskal na Poljake, da ga je poljski kralj Ivan Kazimir prosil, naj miruje, ter mu poleg tega tudi obljubil, da mu bo vse izpolnil, kar bo zahteval. Chmielnicki je vsaj za nekaj časa pribojeval prostost svojemu narodu ter postal tako mogočen, da je poveljeval 40.000 kazakom.

Pokazati hočem še neko starokijevsko svetišče, ki je glede stavbne umetnosti najbolj znamenita zgradba vsega mesta. To je nadškofijska cerkev sv. Sofije, ki jo je dal sezidati veliki knez Jaroslav Vladimirovič sredi 11. stoletja v zahvalo, da je premagal Pečenege. Ti so prodirali od svojih prvotnih naselbin ob Dnjepru navzgor in ogroževali kijevsko kneževino. Katedrala ima pet ladij in povprečno ladjo. Nad metropolitovim sedežem se vidi podoba Matere božje, delana v mozaiku iz 11. stoletja, torej iz dobe, ko je Jaroslav dal graditi cerkev. Zidu, na katerem je omenjena Marijina podoba, pravijo »nerušimaja stená«, to je nerazrušljiva stena. Tudi vnanost cerkve kaže, da je to neka izredna stavba. Nad njo se vzdiguje glavna kupola in štirinajst stranskih manjših tovarišč, ki se bleščijo v zla-

tu. Vse to moraš sam videti, da imaš pojem o krasoti cerkve. Vsak še tako živahen opis ti nudi le senco istinite lepote.

Sicer naj mi pa cenjeni čitatelj oprusti, da se toliko bavim z ruskimi cerkvami in njih kupolami. V svoje opravičenje mu povem, da bi tudi on pisal o njih, ako bi kdaj obiskal te kraje. Na Ruskem se namreč zelo veliko žrtvuje za zidavo in olepšavo hiš božjih.

35. Pečerska Lavra.

O blagor vam, redovniki,
samotni vi stanovniki,
ki v božjem miru bivate —
vi pravo srečo živite!

Že iz opisa Starega Kijeva si lahko vsakdo naredi sodbo, da se je tu veliko storilo za versko povzdigo maloruskega naroda. Še bolj se utrdi v tej misli, ako gre z menoj v Pečersko Lavro, ki je zgrajena na nekoliko nižjem griču kakor je Stari Kijev. Tukaj bova našla mnogoštevilno naselbino pravoslavnih menihov, videla njih svetišče in gledala trume božjepotnikov, ki prihajajo v Pečersko Lavro ali odhajajo iz nje.

Rusji zaznamujejo z besedo Lavra velike samostane, v katerih so bogoslovske šole (duhovske akademije) in kjer živi množica redovnikov z arhimandritom na čelu.

Tu mi je omeniti, da sta svetnoduhovski in redovniški stan na Ruskem precej strogo ločena drug od drugega, brez vse primere bolj nego v katoliški cerkvi. Ta ločitev ali razlika se kaže posebno v tem, da predstavljajo pravoslavni redovniki duhovsko inteligenco ter so vsled tega v mnogo večjem spoštovanju kakor svetna duhovščina. Tudi tukaj se potrjuje znana prislovica: Veda je moč. Poglejmo natančneje to razliko.

Ruski svetni duhovščini pravijo »bjeloje duhovenstvo«, ker nosi bolj svetlo obleko; redovnike pa nazivljejo »čérnoje duhovenstvo« radi njih izključno črne obleke. Ker svetna duhovščina nima one

višje izobrazbe, kakor jo imajo menihi, ne more doseči nobene višje službe.

Navadni svetni duhoven ima več imen. Cerkevno ime je ierej, ljudstvo pa mu pravi svjaščénik, tudi pop, ali še bolj po domače bátjuška. Ta ostane ves svoj živ dan preprost svjaščénik, kvečjemu dobi naslov proto-ierej ali proto-pop; kaj več ne more doseči, ker je oženjen. Ako pa stopi po smrti žene v samostan ter se nekoliko bolj izobrazí, ima upanje do povišanja. Redovniki živijo vsi v samskem stanu, vežbajo se v raznih znanostih ter so jim odprte višje časti. Igúmen je ime za priyorja, arhimandrit se nazivlje opat, arhi-ierej pomenja škofa. Ker redovniki v oziru učenosti in časti v toliki meri prese-gajo svetno duhovščino, ni posebno čudno, da je ta razlika povod precejšnji zavisti. Sploh lahko trdimo, da je ljubezen med njimi manj razvita nego versko prepričanje.

Najbolj sloveče Lavre na Ruskem so štiri: v Kijevu, v Petrogradu, v Trojcko-Sergijevem blizu Moskve in v Počajevskem nedaleč od Lvova ob gališki meji. Tudi izven Rusije ležeči trije pravoslavni samostani: Sv. Sava v Jeruzalemu, na gori Atos in na gori Sinaj imajo naslov Lavra. V njih prebiva veliko število menihov, ki skrbijo za izobrazbo duhovnov, se bavijo s slikanjem, s poukom v petju, s slovstvom in še z drugimi strokami. Navadno stanujejo v Lavrah tudi metropolití.

Ostanimo pri Pečerski Lavri v Kijevu. Nahaja se ob jugovzhodni strani mesta. V globočini pod njo teče Dnjepr. Pečerska Lavra je najbolj sloveči ruski samostan ne le gledé cerkva in pripadajočih stavb, temveč tudi v zgodovinskem oziru. V devetem stoletju in še poprej so se nastanili v ondotnih »pečerah« puščavniki, med katerimi je znan posebno Hilarijon. Njegovi bolj znani nasledniki so bili: Anton, Teodozij in letopisec Nestor. Poleg njih je živelo v teh duplinah mnogo drugih samotarjev, ki so zapustili knežji sijaj, si izbrali preprosti meniški stan ter se posvetili službi božji. Ustano-

vili so prve šole ter poučevali male in velike v čitanju, pisanju, računstvu, petju in grškem jeziku. Iz samostanskih šol so izšli razni učenjaki, med katerimi slovi posebno Peter Mogila, leta 1626. arhimandrit (opati) v Pečerski Lavri. Njegove šole so postale ognjišče ruske omike. Žal, da se je rabila pri poučevanju le cerkvena slovenščina ter se je premalo upošteval živi jezik. Ko pa se je v poznejših časih začel vršiti pouk na domači podlagi, začel je narod hitreje napredovati ter je doseglo slovstvo že visoko stopinjo. Ako bi bili Rusi takoj iz prvega gojili izobrazbo v materinem jeziku, bili bi gotovo toliko napredovali kolikor so Poljaki.

V samostanu Pečerske Lavre biva sedaj okrog 1500 redovnikov. Lahko si mislimo, kako velike prostore zavzemajo poslopja, v katerih je nastanjenih toliko ljudi in koliko celic mora biti, da ima vsak menih svoje stanovanje. Na prostornem, okoli in okoli obzidanem dvorišču so se sprehajali menihi v svojih črnih haljah, prevezani čez pas s širokimi jermeni. Na glavah so nosili visoka okrogla pokrivala, raz katera jim je visel kos črnega sukna ob zadnji strani glave. Vsi so imeli dolge brade, starejši možje sive ali že bele, mlajši pa črne ali bolj svetle. Za tako obilno družino je pa treba tudi veliko dohodkov, ker bi se sicer ne mogla vzdrževati. Slišal sem, da je samostan z vsem dobro oskrbljen, ker mu dohaja od mnogih strani denar, menda na leto milijon rubljev. Romarjev se snide po več milijonov vsako leto; že ti doneso mnogo denarja.

Preden stopiva v cerkev, ogledva si samostansko dvorišče, kamor sva prišla z ulic skozi visoka obokana vrata. Tu srečujeva trume božjepotnikov, ki so dospeli iz raznih krajev v Kijevisko Lavro. Ob straneh dvorišča se raztegujejo dolgi pokriti hodniki, iz katerih vodi sto in sto vrat v celice menihov, ki prebivajo večinoma vsi v pritličju. Povsod se vidi blagostanje, snaga in red. Ob levi strani, kmalu ob vstopu, je lično urejena prodajalna, v kateri dobiš od prijaznega mladega me-

niha preprostih in dragocenih spominkov, kakršnih želiš. Mnogo teh stvari je izdelanih v samostanu. Ob desni strani se vzdiguje 92 metrov visok, na samem stoječ zvonik, obsegajoč štiri nadstropja, ki visijo v njih zvonovi. Pravoslavni zelo cenijo zvonove. V imenitnejših cerkvah jih ni samo po štiri ali pet, kakor je pri nas navada, ampak po deset, dvajset in še več. Nekateri med njimi so zelo težki.

Ko greva naprej, prideva po ravni poti do cerkve, ki naju vabi, naj stopiva v notranjščino. To je čveterostranska zgradba, 45 metrov dolga in ravno toliko široka, posvečena Marijinemu vnebovzetju, kakor je sploh večina ruskih cerkva določena v spomin največjemu prazniku Matere božje, ki ga obhajamo 15. avgusta. Vsa cerkev je poslikana; stena pa, ki loči svetišče od ladje, odseva v zlatu in srebru ter spominja tistega, ki jo je dal narediti, carja Petra Velikega. Navzočih je bilo polno vernikov, ker se je opravljala ravno slovesna božja služba. Občudoval sem krasno opravo duhovnikov ter petje mnogoštevilnega mladeniškega zbora, kakih 25 vseh skup. Imeli so svoj prostor na listni vzvišeni strani ter bili opravljeni vsi v enaki sivkasti obleki, prepasani po ruski šegi s širokim črnim jermenom. Vse se je pelo brez spremljevanja inštrumentov tako blagoglasno, da se je poznalo, kako pravoslavni zelo cenijo človeški glas, ki ga ne more nadomestiti nobeno še tako umetno glasbeno orodje. Treh reči ni v ruskih cerkvah: orgel, kipov in klopi; zato imajo pa toliko več zvonov in svetih »obrazov« (slik).

Neka posebnost Pečerske Lavre so podzemeljske votline nad Dnjeprom, iz zemlje skopana in deloma v skalovje vsekana stanovanja, v katerih so prebivali prvi samotarji tega kraja. Sedaj so izpremenili nekaj teh prostorov v kapelice, kjer se opravlja sv. maša. V vdolbinah počivajo umrli puščavniki; trupla, podobna mumi-jam, so shranjena v odprtih krstah ter povita v dragocenih oblačilih. Svoj zadnji počitek so našli tukaj menihi: Anton, Varlam, kronist Nestor in mnogo drugih.

36. Nekoliko Ukrajinske zgodovine.

Kje so časi nekdanje slave,
časi ukrajinske zlate prostosti?
Kje so kazakov drzne postave,
kje so glasovi brezmejne radosti?

Naj zadostuje, kar je bilo pisanega o Kijevu. Poglejmo še ljudstvo, ki prebiva na maloruskem ozemlju, in odprimo nekoliko listov njegove zgodovine.

Malorusi (Ukrajinci) niso tako krepke postave kakor Velikorusi, temveč bolj vitke rasti in bolj gibčnega vedenja ter kažejo z živahnim značajem nekako sorodnost s prebivalci južnih dežel. Vnanji gibčnosti so primerne tudi njih duševne lastnosti, kar pričajo maloruske narodne pesmi, polne mehke, otožne poezije. Vse to izvira iz ukrajinske žalostne zgodovine. Maloruski narod je prestal že mnogo hudega ter bil večinoma zatiran od močnejših sosedov.

V 13. stoletju so prihrumeli Mongoli, razdejali Kijev in z mečem pokončali mnogo prebivalcev. Pravijo, da se ne more opisati, koliko hudega so storili Mongoli maloruskemu narodu. Mongolski načelnik Batu-kan je zgradil ob spodnji Volgi leta 1241. svojo prestolnico Saraj. Oba naroda, velikoruski in maloruski, sta se morala klanjati mongolski oblasti, plačevati davek, dajati vojščake in v Saraju darovati mongolskim malikom. To ponižanje je trajalo do leta 1483., ko je ruski veliki knez Ivan III. Vasiljevič premagal Mongole.

Žal, da nista velikoruski in maloruski narod živela v slogi. Velikorusi so smatrali Ukrajince za neko nižje pleme ter jim kratili pravice, kjerkoli se jim je nudila prilika. Malorus je demokratičnega duha in se je zato vedno boril za prostost, Moskal pa je bil vedno suženj svojih knezov ter poznejših carjev.

Vodilna misel Malorusov je bila ta, da so zahtevali proste ljudi v prosti državi, a uprav tega so se bali njihovi sosede Rusi in Poljaki. Kazaški hetmani Tarás Bulba, Bogdan Chmielnicki, Ivan Mazepa itd. so se borili za neodvisno kazaško ljudovlado. Posebno pogumen je bil

Bogdan Chmielnicki, pred čigar velikim duhom je vse trepetalo od Varšave do Moskve, od Kavkaza do Urala. Toda trajnega uspeha ni bilo mogoče doseči. Poljaki in Rusi so imeli Ukrajino kakor deželo za plenitev, da so kar tekmovali, kdo da bo imel od nje več dobička. Zoper dva tako močna sovražnika se maloruski narod ni mogel braniti, zato je postal hlop in robitnik (hlapec in delavec), toda le siloma, nikdar prostovoljno. Dosti je zgledov, da so Ukrajinci raje umrli za domovino, nego da bi bili živi robovali.

BAVARSKA KRALJEVA PRINCA.

Od nekdanj so se držali gesla in se ga držijo še dandanes: »Step ta volja kazaška dolja.« (Stepa in prostost kazaška sreča.)

Posebno hud udarec je zadal Ukrajincem car Peter Veliki. Hetman Ivan Mazepa bi bil rad združil vso Ukrajino v eno neodvisno kazaško ljudovlado ter se je v ta namen zvezal s švedskim kraljem Karolom XII. Toda sreča jima ni bila ugodna. Peter je premagal oba pri Poltavi leta 1709. in takrat so izginile vse nade v osvobojenje, ker si je Peter nadal ime »car vse Rusije«, Ukrajino pa je imenoval Malo

Rusijo ter ji postal grozen tlačilec. In kolikor premalo jo je zaslužnil on, toliko bolj sta jo še stiskala Katarina II. in njen minister Potemkin. Maloruski kmet je bil po naziranju vladne stranke tako malovreden, da je bilo že zločinstvo, samo misliti na osvoboditev kmeta. Carica Katarina II. je storila Velikorusom mnogo dobrega, Malorusom pa je delala silne krivice. L. 1783. je uvedla na Maloruskem »krepactvo«, t. j. tlačanstvo. Do tedaj je imela Ukrajina vendar še nekaj pravic, Katarina pa jo je razdelila med male in velike »pane« (gospode), ki so se imenovali dvorjani. Na ta način je nastal globok prepad med krepaci in pani. Pan je imel vse pravice, krepac pa nobene. Tlačan je bil brezpraven kakor živina; hlop (hlapec), ki se ni smel ničesar učiti; kdor ga je ubil, je bil nekazniv. Tako grozen pojem o človeški vrednosti je klical glasno na maščevanje. Tukaj so bile do pičice resnične Prešernove besede:

Manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svitlim solncem sužni dnovi.

Toda prišel je rešitelj. Pa ne v podobi mogočnega vojskovodje, ki bi bil narod otel s silo iz ruske sužnosti, ampak v podobi sočutnega prijatelja, ki je s svojo mehko besedo umirajočim rojakom celil rane ter kazal na boljšo bodočnost. To je bil *Taras Ševčenko* (1814—1861), o katerem smo že poprej nekoliko izpregovorili. Tudi on je bil kot sin ubogega tlačana brezpraven; ko so pa zatirani Ukrajinci spoznali njegovo nadarjenost, so zbrali 2500 rubljev in ga odkupili iz suženjstva. Sedaj je bil prost ter je smel govoriti prosteje. Njegove besede so bile in so še sedaj kakor ogenj, ki razsvetljuje, greje in užiga. Ševčenko je z ljubeznivim glasom klical ljubljene narod, dokazoval mu pravico do rodne zemlje ter ga bodril, naj nikar ne obupa. Ljudstvo je poslušalo te glasove, začelo se dramiti in zavedati se svoje veljave.

Zgodovina Ukrajine je tako slavna, čeprav hkratu žalostna, da so jo še tuji pisatelji, tudi neslovanski, uporabljali za

predmet svojih spisov. Sienkiewiczev roman »Z ognjem in mečem« se naslanja na dogodke iz časa kazaškega glavarja Bogdana Chmielnickega. Prav tako sta napisala Poljaka Kraszewski in Czajkowski veliko povesti iz maloruske preteklosti. Tudi češki pisatelj Jelinek je zajel mnogo tvarine iz zgodovine Malorusov. Celò Anglež Byron je opeval hetmana Ivana Mazepo. V slovenskem jeziku se je že tudi marsikaj čitalo o Ukrajini. Ukrajinskim pisateljem samim pa bo zadostovala njih bogata zgodovina za stoletja kakor vir vsestranskega književnega delovanja.

37. Rusija — z Bogom!

Slovó ni težko od tujine,
ko se spominjaš domovine.

Potovanje se je nagibalo proti domu. Lahko rečem, da se mi je dosedaj godilo dovolj dobro.

Toda pri odhodu iz Kijeva mi je delala policija velike težkoče. Na Ruskem velja namreč postava, da se mora vsak, bodisi domačin ali tujec, kadar gre iz carstva, oglasiti v pisarni policijskega načelnika. Za to postavo sem vedel tudi jaz, saj so mi takoj o prihodu na Rusko z dobro vidljivimi črkami na prvo stran potnega lista začrtali opazko: »Pri odhodu čez mejo se je treba v zadnjem glavnem mestu gubernije zglasti pri policiji.« Ker je bil Kijev zadnje gubernijsko mesto mojega potovanja, pokoril sem se temu paragrafu ter se šel zglaševati, da odhajam.

Spravil sem svoje reči skupaj in se odpeljal na kolodvor. Lepo je bilo v Kijevu, toda rusko strogo nadzorstvo mi je precej otemnilo spomine, ki so se mi vtisnili v dušo. Vsled tega se mi je vzbudila toliko večja želja po domu, kjer se bom zopet prosto gibal. Od daleč sem pozdravljaj kupole, ki so se lesketale po kijevskih gričih, poslavljaj se od tolikokrat opevanega Dnjepra, ki se je kakor svetel pas ovijal ob bregovih, in ko mi je vse skup izginito izpred oči, objela me je otožna misel, da sem te kraje videl prvič in zadnjič. Obrnil sem pogled naprej proti avstrijskim

deželam, ki jih bom kmalu gledal, in zopet se mi je razveselilo srce.

Od Kijeva proti Galiciji je mnogo lepo obdelanega polja. Večje mesto, ki smo se peljali mimo njega, je bila Vinica. Kmalu za Vinico smo premostili reko Bug, ki ima svoj izvir blizu gališke meje ter se izliva v Črno morje. V Žmerinki smo se ločili od železniške proge, ki pelje v južni smeri proti Odesi, naša pa se je obrnila proti zapadu. Gledal sem rodovitne planjave ruske Podolije, ki je na gosto obljudena z židi; posebno mesto Proskurov je baje kar zatlačeno z njimi. Tukaj so nam kazali dolge vrste vojašnic, ki so jih zgradili Rusi kakor stražnice v obližju Avstrije.

Na zadnji ruski postaji Voločisk so zaklenili vsa vrata železniških vozov, da ni mogel izstopiti noben popotnik. Ko so nam pobrali potne liste, izpustili so nas na prosto, da smo dobili nekoliko svežega zraka. K sreči so imeli vsi sopotniki pravilno podpisane pasporte od policijskega urada v Kijevu z dostavkom, da smejo v Avstrijo. Čestokrat se namreč primeri, da kdo nima tega dovoljenja. Tak se ne pusti čez mejo, temveč se mora peljati dolgo pot v Kijev nazaj, da se mu dovoli odhod z Ruskega. Komu se ne zdi čudno, da je mogočno velecarstvo tako malenkostno?

Po dovršenem pregledu so nam vrnili

potne liste. Vlak je sopihal proti prvi avstrijski postaji Podvoločiski, kjer smo se prav globoko oddahnili ter iznebili mōre, ki je ležala nad nami.

Kako prijazno se mi je zdelo vse o b d o h o d u v A v s t r i j o ! Čep rav še v Galiciji, čutil sem se vendar kakor na domačih tleh. Hiteli smo mimo Tarnopola proti glavnemu mestu Lvovu, ki me je oddaleč pozdravljaj kot starega znanca iz leta 1901. Enajst let je že preteklo od takrat, kako hitro so minila!

Šlo je naprej in naprej tako dolgo, da smo dospeli v nekdanjo poljsko prestolnico Krakov. Tukaj sem se pomudil en dan ter vzbujal stare spomine z obiskom Sukienic, zgradbe kralja Kazimira Velikega iz 14. stoletja. Potem me je peljala pot na grad Wawel, ki je venčan s škofijsko cerkvijo, v notranjščini pa hrani grobove poljskih kraljev. Ob rakvah slavni vladarjev mi je stopila še enkrat pred oči vsa zgodovina naroda, začetek, vrhunec in propad poljske države.

Naslednje jutro me je nesel brzovlak čez Moravsko in Nižje-Avstrijsko proti Dunaju.

Da, veliko lepega se vidi v Rusiji, še več kakor bi pričakoval. Toda težko je, priti v Rusijo in težko, priti iz nje. Zato ne »Do svidanja!«, ampak »Z Bogom za vselej!«

ALI NAPREDUJEMO?

PROF. FR. PENGOV.

Nepremakljiva, veličastno mirna se ti zdi zemlja, ako opazuješ raz visok hrib šiirne planjave, temne gozdove, nalik kačam se vijoče reke — ali z visoke čeri neizmerni ocean, na čigar globoko zamodreli površini se gibljejo jadra kot bele pičice, ki jih komaj opaziš.

Ravnotako prebiva na zemlji večina človeškega rodu mirno in varno, kakor ob času Homerja, tako še dandanes. Daleč proč od mestnega vrvenja obdelavajo milijoni v potu svojega obraza materino zemljo, ki so jo preoravali že davni pra-

dedje — gledajo, kako prihaja in odhaja poletje in zima, kako se vrstita setev in žetev, kako polagoma odraščajjo otroci; počasi in mirno jim poteka življenje.

Toda dobro veš, da je zemlja vse drugo prej nego mirna ali celo nepremična. Ne, naša zemeljska krogla drevi neprestano po neskončnem vesoljstvu, pleše v mogočnih krogih okoli solnca, ki tudi hiti naprej in naprej; kam? — Jaz tega ne vem in ti tudi ne. — Ko se premakne sekundni kazalec za eno stopnjo, tedaj zdrči zemlja in mi z njo za 29 km naprej,

da se ne povrnemo nikoli več na staro mesto.

Kakor naša zemlja preko brezden prostora, tako divja tudi človeštvo na njej skozi globine časa, prikaže se iz molčeče večnosti in se potopi v drugo ravno tako neznano. Kje je bilo človeštvo pred 10.000 leti? In vendar je ta doba le sekunda na nebu, komaj en dan v solnčnem letu, ki šteje 30.000.000 naših let. In kje bo to človeštvo, ko premine nova sekunda na orjaškem nebesnem kazalniku?

Da, kratka je doba našega bivanja na zemlji; in vsak kosec premoğa, ki leži pred ognjiščem, je del dreves, ki so rastla, ko ni še nihče izmed kerubinov vedel, kaj da je človek. Odkar je pred nekaj tisoči let Adam ves osupel in očaran odprl v raj u oči za blaženo življenje, je sledilo na zemlji le malo človeških rodov. Da bi nam hotela ta mala zbornica — niti polovica naše državne zbornice — pripovedovati svoje doživljaje, kakšno zanimivo biografijo človeštva bi imeli pred seboj! — A potrpi malo, dragi prijatelj! Nekoč, v čudovitem kinematografu večnosti, jih boš videl vse, gledal boš tudi, če te bo veselilo, vsa njihova nekdanja dejanja in nehanja v večnih fotografijah; kajti nič se ne izgubi v božjem veseljstvu. »V svetovnem etru,« so dejali že stari Egipčani, »ležijo arhivi bogov.«

Četudi pa smo mi in je celotno človeštvo šele od včeraj na zemlji, vendar — kakšno orjaško maso misli in besedi in dejanj je človeštvo nakopičilo!

Koliko je v tem kratkem času sezidalo in podrlo, koliko posadilo in porvalo s koreninami, koliko govorilo in pisalo, trpelo in uživalo, jokalo in se smejalo, molilo in preklinjalol! Zares impozanten je ta mušičji ples duhov v svetovni in človeški zgodovini! Z nepojmljivo naglico nastajajo in se rušijo svetovne države, nastopajo osebe na svetovnem odru in zopet izginjajo. V teku 10 let — med tem ko trga dečko hlače v šoli — udere Aleksander Veliki s svojo falango v Azijo; leteči leopard, ki ga je gledal Daniel v prikazni,

poruši silo Peržanov, uniči ponosni Tir, sezida mesto njega v puščavi Aleksandrijo, ki je še danes svetovno pristanišče, znano mnogim Slovencem, osvaja in razdaja kraljestva, spreminjajoč obličje zemlje nalik strahotnemu orkanu. Kmalu pa zopet izgine, še mladenič po letih, in njegovo svetovno kraljestvo zatone v krvi.

V ravno tako kratkem času nastopi pred sto leti iz Korzike neznan topničarski poročnik, se polasti oblasti, potolče sovražnika, maršira s stotisoči vojakov preko zemlje, odstavlja in nastavlja kralje, upelje popolnoma nove razmere, a se utrpe tudi njegova titanska sila in umrje zapuščen na skalnatem otoku. Kje so kralji, katerim je ovenčal glave s kronami: Louis, Murat, Jožef, Jerome, kje njihovi dvorniki in jate uradnikov? — Vse je izginilo kot sanje ponoči. — Kje so stotisoči, ki so se borili pri Austerlitzu in Lipskem, kje nesrečniki, ki jih je poglal na Rusko? Kje so težki polki kirasirjev, ki jih je poslal prevzetni Korzikanec pri Waterloo v smrt, da rešijo njegov blesk, ki je ugašal? — On in vsi ti milijoni so le še sence v šeolu (spodnjem svetu). Na zemlji je komaj še trohica prahu od njih!

Naj gledamo že življenje posameznega človeka ali pa vsega človeštva, vsakokrat moramo pritrditi Bildadu, ki govori Jobu: »Kajti od včeraj smo in ne vemo ničesar; senca so namreč naši dnevi na zemlji.«

Toliko bolj se moramo čuditi bahavi domišljavosti, s katero ubogi človek, čigar rodu včeraj še ni bilo in ga jutri več ne bo, ki o milijonih nebesnih teles ne ve dosti več nego nič, drzno izjavlja: »Snov je večna! — Večne so naravne sile. — Še nikdar se ni zgodil noben čudež! — Izključeno je, da bi se naravni zakoni kdaj izpremenili! — Nikoli se ni najvišje Bitje vidno razodelo!« — Kakor če bi se zbrale mušice-enodnevnice, ki živijo samo po par, da, celo po eno samo uro, ob bregu bazarja na listu lokvanja in bi resno prisluškovale govorniku — kačjemu pastirju, ki jim dokazuje, da ni bilo nikdar dobe, ko

še ni bilo te nepregledne vodne gladine, ali ko je bil rogoz in vrbovje ob bregu suho in brez soka in listja; še manj, prepričuje mrežokrili predavatelj, pa je mogoče, da bi bil ta ribnjak, danes tako topel in rahel, kdaj pokrit s pokrovom, trdim kot kamen in obenem prozornim kot steklo, o katerem poroča babjeverna pravljica, da je bil strjena, skrepnela voda! (Velik smeh med poslušalkami!)

S kakšnim zasmehom — toda ne! — s kakim boleznim sočutjem, s kakšno sveto jezo morajo pač gledati na blodeče človeštvo kerubi in serafi, pred katerimi ni najvišja analiza Newtonova, najgloblje modrovanje Platonovo nič drugega nego le borno blebetanje novorojenega deteta. Oni gledajo, kako nastajajo solnca, kako tvorijo planete in mesece, kako se slednjič v motni rdečici ohlajajo, ugašajo; sami pa ostanejo vedno mladi, da, s tisočletji večno mlajši. Blagor nam, ki nam je tudi obljubljeno tako večno življenje!

Kam pa gre naša pot v zemljo po svetovnem prostoru? Človek, ki je že 50 let na svetu, je že nad 2000.000.000 milj oddaljen od prostora, kjer je ugle dal luč sveta. In vendar nam je smoter in konec tega titanskega potovanja zemlje popolnoma prikrit. Ravnotako skrite so nam steze in pota svetovne zgodovine, ki hiti vedno naprej.

Čemu in zakaj nastajajo v večnem kolobarju svetovne države in preminjajo, zakaj se narodi porajajo in zamirajo, zakaj se suče vsa svetovna zgodovina v skrivnostnih krogih okoli Jeruzalema kot središča zemlje, od Egipta proti Asiriji, potem v Sirijo in Palestino, nato na Grško, v Rim in Kartago, danes segajoč proti Angliji, Franciji in Nemčiji v ekscentričnih krogih, da se, kakor kažejo znamenja, v kratkem obrne zopet proti orientu; zakaj prezira cele kopnine, Ameriko, Avstralijo, Kitajsko kot brez večjega pomena za sve-

točno zgodovino, tega ne vemo. Zakaj se kopiči in gnete človeštvo in njegovo duševno življenje okrog določenih središč: Dunaj, Berlin, Petrograd, London, Pariz, obenem pa se pritožuje nad preobljudenjem, ko vendar leže neobdelane in neobljudene dežele, ki so bile svoje dni najbogatejše in najrodovitnejše na svetu, Mezopotamija, Asirija, Sirija, Egipt, severna Afrika?

Zakaj hirajo in zamirajo, kot bi jih zajedali nevidni bacili, nekda tako čvrsta naravna ljudstva, ko pridejo v dotiko z evropsko civilizacijo, Indijanci Amerike, avstralski domačini, novozelandski Maori, afriški zamorci? — Splošno tega ne vemo!

VETRINJ NA KOROSKEM.

Ali pomenjajo vse te prikazni napredek ali nazadovanje ali stagnacijo v zgodovini človeštva, kdo naj to razsodi?

Pač so kričali pred vojsko apostoli naprednjaštva na ves glas v svet, da smo mi večji, prosvitljenejši od naših očetov in so s to vsiljivostjo pregovorili tisoče takih, ki o preteklosti ne vedo ničesar in si je vsled tega tudi ne morejo pravilno predstavljati.

Mnogim možem, ki so bolje poučeni, pa se hoče dozdevati, da s pravim napredkom nismo še tako strašansko daleč. Ali se je z železnicami in brzojavi, z delniškimi družbami in bančnimi kuponi, ali se je z repetirkami (puškami) in torpednimi čolni,

s strojnimi puškami in 42 cm možnarji, z vodljivimi zrakoplovi in dum-dum krogami naselila mari med ljudmi tudi sreča, blagostanje in mir? Ali je pričakovati teh blagodarov vsaj za bližnjo bodočnost? Nešteto strtih src ti s solzami, milijoni pomorjenih bojnikov ti zanikavajo s kostmi brez mesa in krvi. Vkljub toli slavljenu napredku v državniški znanosti in umetnosti vladanja, v bogoslovju in pravoslovju se dviga anarhistična plima vedno više v družbi; prestoli, verstva, zakoni se majejo, zločini pa naraščajo. Medicina se ponaša z vedno novimi triumfi, vzgojeslovje postavlja čisto nove teorije; pri tem pa od vseh strani donijo tožbe nad glavobolom, oslabelim živčevjem, kratkovidnostjo, slabokrvnostjo, a tudi nad naraščajočo pisirovelostjo in nepokornostjo mladine, nad vedno večjim številom mladih zločincev. V stoletju humanitete imajo vedno bolj grozovite vrste orožja in v sedanji »svetovni vojski«, nujni posledici modernega bleščečega napredka, se davijo milijoni, pri čemer pogreša brez števila ranjencev zadostne nege.

Z eno besedo: V modernem človeštvu, ki je baje osvobojeno »poneumjajočega babjeverstva« (»prosvitljenec« misli na krščanstvo) in ki hodi pod obločnico znanosti po potu prosvitljenega napredka, naraščajo nezadovoljnost in zločini, strašno pa se množijo sleparije in goljufije, nevoza, blaznost in samoumor. — Kakšna protislovja!

Kolikor pa smo poučeni, so bili že pred 4000 leti Egipčani in Indijci ravnotako ali pa še bolj zdravi, ravnotako pametni kakor mi; bili so enako nam bogati ali revni, srečni ali nesrečni, pobožni ali brezbožni, pri tem logični v govorjenju, modri v zboru, hrabri v boju; dišala jim je jed in pijača, imeli so lepa stanovanja in praktično obleko, zraven pa pametne postave, dobro vzgojo in npravna načela; tudi oni so prodajali in kupovali, sadili in zidali, snubili in ljubili, živeli in umirali. Francozinja, ki je zasledovala to življenje Egipčanov po najstarejših virih, je zaklicala začu-

deno: Tout comme chez nous! (Vse kakor pri nas!)

Ah, človek je in ostane človek. Egipčanska mati pred 4000 leti je ljubila svojega sinka in bila ponosna nanj kakor kate-rakoli poštena moderna dama ali preprosta kmetska mamica. Tudi takrat je bila mladina energična, urna in vesela, starčki zgovorni, premišljeni, sitni; že takrat so kovali ljudje à la Sappho, Tibul, Properc sentimentalne pesmi, bile so med ljudmi plemenite in prostaške duše, ženijalni duhovi in ovčje lobanje, kratko- in dolgočasneži itd. Je-li človek pri tem uživa garum¹ ali ruski kavijar (nezrele ikre beluge), pije epirsko vino ali šampanjca, stanuje v antični ali moderni vili, hodi v stari cirkus ali novi teater, se krega na forumu ali slepari na borzi, kaj je pač na tem posebne razlike?

Kakor človeško notranje, tako se tudi ni spremenila njegova vnanjost. Najstarejše znane človeške lobanje iz kamenene dobe so take kot moja in tvoja; in sicer bi nosil plemenitejše izmed njih še danes lahko vsak učenjak, niže razvite pa so take kot jih imajo še zdaj Papua in Bušmani. Z grških kipov odseva popolnost in harmonija človeških oblik, kot se dandanes povprečno ne nahajajo več; in dejanja vite-zov srednjega veka pričajo o ročnosti in telesni sili, proti kateri ni naša nič večja.

Kar pa se tiče civilizacije, je popolnoma napačno, ako primerjamo nekdanje stanje Slovanov, Germanov, Galcev, Anglosaksov z današnjim stanjem istih narodov. Kakor je dandanes poleg naše veleomike še dovolj divjakov po Afriki, Avstraliji in Novi Zelandiji, tako so se nahajale že zdavna razne stopnje civilizacije ne druga za-, ampak druga poleg druge. Sto in stoletja, preden so imeli Helvečani svoje mostičarske naselbine, ki so se ohranile v Evropi do leta 750—1000 p o Kr. r., je cvela v palačah tebankskih in memfiških, babilonskih in ninivskih, tirkiskih in kartaških čudovita civilizacija, kateri se ni tre-

¹ Starorimska pikantna ribja juha.

ba skrivati pred našo, da, prekašala jo je po krasoti in slasti življenja! Pač so stanovali stari Germani, odeti v medvedje kože, po revnih kočah, ne boljnih kot jih ima današnji divjak v Novi Zelandiji; a ti-sočletja popreje so si postavili Egípcani svoje piramide, svoje orjaške tempeljne in krasne palače, izkopali so neznansko veliko jezero Möris in že imeli Sueški prekop. In kakšno prestolnico si je bil sezidal Nebukadnezar ob Evfratu! Babylon je bil zidan v četverokotu, ki je imel obsega za deset ur hoda; v sredi je bil Belov stolp, visok 174 metrov, na njem pa obsega za solnčnega malika. Naokrog je bilo 12 templjev raznih malikov, ob reki pa so se razprostirali celo uro daleč »viseči vrtovi«, ki so jih namakali z orjaškimi stroji, in na teh vrtovih kar posejano prekrasnih palač. In ta čudežna rezidenca s prostranimi polji za preživljanje ljudstva v slučaju obleganja je pokrivala prostor nad dvakrat večji od današnjega Pariza s tako prostranimi zunanji utrdbam vred! Obdajalo jo je zidovje 116 m visoko in 29 m široko, tako da ga niso zadevali streli perzijskih oblegovalcev.

Pač so uživali stari Galci konjsko meso in želod, toda davno pred njimi je napravil kralj Ahasver, ki je vladal nad 120 provincijami od Indije do Etiopije, gostijo, najprej svojim knezom in velikašem 180 dni, potem pa vsemu ljudstvu osem dni v glavnem mestu Suze, gostijo, ki je prekašala po svoji velikolepi bajnosti najbolj bleščeče dvorne bankete tako visoko, kakor so prekašali gradovi in tempelji Senaheribovi, Asurbanipalovi in Sargonovi v Ninivah in Korzabadu preprosto-meščanske vladne palače modernih regentov. Predpogoj za tako razkošnost pa je visoko razvita umetnost in okus, obrt in industrija, promet in trgovina.

Res je, da so pokrivali 1000 let pred Kr. r. one bregove Seine, kjer stoji danes ponosni Pariz, močvirnati, neprodirni gozdovi, po katerih so se podili s kamnitimi sekirami oboroženi divjaki za severnimi jeleni, medvedi in turi; toda že deset let

poprej je odkril kitajski zvezdoslovec Tshen-Kong naklonjenost ekliptike proti ravniku = $23^{\circ} 54' 2''$ (sedanja vrednost $23^{\circ} 27' 22''$). Še 600 let poprej pa je bila v Ninivah že javna knjižnica, kjer si dobil od službujočega bibliotekarja razna znanstvena dela proti temu, da si vpisal v knjigo svoje ime in naslov.

Res je, da so bili ob času Hengista in Horzasa sedaj tako mogočni Angleži še barbarsko ljudstvo, ki je brodarilo po morju v čolnicah, pletenih iz vrbovih šib in pokritih s konjskimi kožami; toda že 700 let poprej je odkril kitajski zvezdoslovec govi trgovci so stanovali kot knezi v palačah in so metali z milijoni okrog sebe, kakor danes kak ameriški knez. Njihove krasne galere so prinašale iz Španije toliko srebra, da so delali sidra iz njega, iz Anglije kositer (Kasiteridski otoki), od obrežja pri Königsbergu jantar, iz Indije opice in pave, objadrale so za časa Hanna vso Afriko in so odkrile gorilo 2500 let poprej, preden je prišla prva v evropske menažerije.

Kaj so premgli stari Grki v arhitekturi, kako so nas nadkriljevali v kiparstvu, je splošno znano; saj še danes krasimo svoje vrtove in palače z njihovimi kipi. Da so bili pa mojstri tudi v slikarstvu in godbi, smo spoznali šele v novejšem času. Med 2000 let starimi, z voskom in par okrovimi barvami slikanimi portreti El Fajumskih grobov nahajamo tudi mojstrske podobe, tako glavo starčka s tako prozornimi, življenja polnimi očmi, da bi jih niti kak Lenbach ne naslikal bolje.

O Apollonovem himnu, najstarejšem grškem spevu, ki so ga izkopali v Delfih, pravi neki strokovnjak: »Učinek muzike je globok in čudovit; slovesni, na lamentacije v katoliškem bogoslužju spominjajoči zvoki napolnjujejo uho in nagibajo še danes s svojim vzvišenim obrednim značajem človeka k pobožnosti. Pariški kritiki so bili kar očarani, našli so to godbo à la Wagner, le da je še lepša in čistejša.«

Tako bi se dala polniti knjiga za knjigo z opisovanjem čudovite civilizacije Ju-

dov in Egipčanov, Asircev in Peržanov, Feničanov in Kartaginev, Grkov in Rimljanov; z opisovanjem njihove umetnosti v ustvarjanju orjaških kovinskih soh (kolos na otoku Rhodus), v ladjetesarstvu (ladja Aleksandrija, ki jo je zgradil Hiero II. leta 250. pred Kr., je imela 4000 mož v sebi), v tkanju finih tkanin (egiptovska dama je imela tako fin šal, da se je lahko popolnoma zavila vanj, pa ga tudi lahko potegnila skozi svoj prstan), v izdelovanju tako izvrstnih barvil, da se po 4000 letih še blešči neizpremenjena (ko bi bili slikali s toli slavljenimi nemškimi anilinskimi in alizarinskimi barvami, bi bile te že davno izginile in bi menili vsi, da sploh niso znala ta ljudstva izdelovati barvil). Veliki umetniki so bili stari v zlatarstvu; stari Etruščani so izdelovali zlate brože, ki predstavljajo čebele na cvetlicah, s tolikšno dovršenostjo, da so se vsi poizkusi, ki so jih delali v Parizu, da bi jih posneli, ponesrečili; kako so znali ti naselniki Italije 1000 let pred Kr. r. izvrstno vstavljati umetno zlato zobovje, vidimo danes na ohranjenih starih lobanjah. Umetno ribarstvo, ki je bilo pri nas pred malo leti tako malo znano, je bilo pred tisočletji v najlepšem cvetju na Kitajskem in v Egiptu, kjer je umetno mōriško jezero dajalo faraonom bogatih dohodkov. Z demantnimi in safirovimi žagami so žagali Egipčani orjaške granitne in porfirne kvadre, 3000 let pozneje pa smo vrtali mi prvi predor skozi sv. Gothard s svedri, posutimi s karbonadi (temnimi demanti) in slavili ta dogodek kot »nov triumf znanosti«. In kdo ne pozna Salomona in njegove krasote?

Podobne stvari, kakor o starem, bi lahko našteali o novem svetu.

Veliko nadutosti in nevednosti je potreba zato onemu, ki hoče tako mogočno in veličastno civilizacijo starih narodov zaničevati samo zato, ker se vozi danes po železnici, odpošilja brzojavke ter ima doma bogat album fotografij.

Kje pa so danes te silne države, kje ona bogata civilizacija? — Kjer je stala nekdanja kraljica morja (Tyros), je danes par

beraških ribiških barak; na mestu, kjer so kipele v nebo palače Nebukadnezarjeve, vladajo lev in šakal in roparski beduin v mrzličnih močvirjih, med ločjem evfratskim; Mezopotamija, Perzija in sosednje dežele so povečini pustinje; v deželi faraonov srečavaš ubogega felaha v razpali ilovnati koči; nekdanje žitnice sveta preživljajo danes komaj lastno, redko naseljeno ljudstvo; celo v omikani Italiji pokrivajo mrzličave mareme deželo, kjer so bivali v davnini mogočni Etruščani v orjaških stavbah številnih mest.

Kaj bi rekli ponosni Feničani ali trgovski knezi iz Kartage, kaj Nebukadnezar ali Cir ali Aleksander Veliki o napredku človeštva, ko bi prišli zopet na svet in uzrli svoje nekdanje tako rajsko cvetoče dežele v toli bednem stanju?

Kakor pa so nam bili stari enakorodni v pridobivanju telesnih ugodnosti in v razumnosti, s katero so izrabljali snov in naravne sile v svoje svrhe, tako tudi na duševnem polju. Še danes bi lahko nastopal kak Solon, Plato ali Pitagora, kak Pindar ali Sappho v najelegantnejših salonih dunajskih ali pariških, v moderni obleki seveda, ne da bi veljali za tujce; po kratki orientaciji bi se obnašali gosposko kot mi in bi navduševali s svojim briljantnim humorjem, s svojimi duhovitimi opazkami o umetnosti in politiki, o poeziji in narodnem pesništvu najvišje in najbolj učene kroge. Brez težave bi se Aristotel spoznal v kratkem času v celokupni sodobni znanosti, Hanibal, ki ga je imel véliki Napoleon, gotovo strokovnjak, za prvega vojskovodjo vseh časov, v moderni vojni umetnosti, Arhimed v naših parnih strojih in drugih iznajdbah. In ali morda prekašamo današnji smrtniki može, katerih življenje nam pripoveduje Plutarh, ali smo pred njimi v plemenitem mišljenju, v duhovitosti, pogumu, odločnosti in stanovitnosti?

Ne število iznajdb in dejstev in sklepov, ki smo jih z grenkim trudom nakopili izza tisočletij, to ni merodajno za duševno stališče in za duhovno veličino, pač pa duševna sila, s katero človek izkoristi

to, kar ima. Tako je znal Newton iz padca zrelega jabolka na vrtu izkresati več duševnega kapitala, kot ga umejo danes milijoni izobražencev iz vse svoje prirodopisne izobrazbe.

Kako se ujema vse to s podmeno, da daleč prekašamo stare v duševnem oziru? Astronom Proktor sklepa svojo knjigo z besedami: »Marsikaj vemo, kar je bilo neznano v davni, toda zvezdnato nebo, kot ga vidimo danes, je še skrivnostnejše in čudovitejše, kot se je kazalo zvezdoslovcem starega veka.« In Dubois-Rey-mond pravi: »Pred vprašanjem, kaj da je snov (materia), stojimo ravno tako brez odgovora kot so stali stari jonski fiziologi.«

Toda prihranili bi si bili lahko vse dosedanje govoričenje in rajši vprašali: »Ali je človeštvo danes srečnejše kot je bilo prej?« Kajti pomnožite vsreče, to je pravi napredek.

Mnogi datirajo v našem vprašanju mogočen prirastek napredka od časa, ko je prišlo na svet krščanstvo. — V nekem smislu imajo tudi popolnoma prav. A Kristus ni prišel na svet, da bi nam prinesel posvetno civilizacijo, dasi tudi bi mu bilo to zelo lahko. Kako lahko bi se bil rodil

kot sin mogočnega rimskega imperatorja ter vpeljal novo dobo krščanske civilizacije, odpravil sramotno suženjstvo, pospeševal umetnost in znanost, trgovino, obrt in industrijo! S par besedami bi bil lahko opozoril sodobnike na parno silo, na elektriko in druge naravne sile. Kako lahko bi bil rešil socialno vprašanje s tem, da bi bil pokazal racionalen, od čudežev spremljan način zdravljenja, ter drugo, ravno tako čudovito metodo za proizvodnjo hrane!

Toda nič tega. Zveličar prezira umetnost in znanje, politiko in postavodajo in odpravi zastopnika mogočne svetovne države s kratkimi besedicami: »Moje kraljestvo ni od tega sveta,« namesto da bi mu razlagal na dolgo in široko velikanske prednosti izobražajočega krščanstva.

»Kaj pomaga človeku, če ves svet pridobi, če pa trpi škodo na svoji duši?« Če se spreobrne človek in postane dober kristjan, je tudi dovolj civiliziran, če se pa ne izpreobrne, mu ne pomaga vsa izobrazba nič. To je Kristovo stališče.¹

¹ Prim. F. Bettex, Naturstudium u. Christentum.

YPRES Z GLAVNO CESTO. — SLIKA K BOJEM V FLANDRIJI.

CARIGRAD IN DARDANELE.

DR. FR. TRDAN.

Še niso potekla tri leta, kar je svet z napeto pozornostjo gledal na usodo Carigrada. V zadnji balkanski vojski je pretil mestu smrtonosni udarec od suhe strani, torej prav od tistega kraja, odkoder so se polastili pred več kot 400 leti Bizanca Osmani. Tudi danes stoji staroznani Stambul zopet v ospredju svetovne vojske. Ko so se pred Dardanelami in v saroškem zalivu pojavile francoske in angleške ladje, je stopilo vprašanje Carigrada v nov štadij. Na pragu med Evropo in Azijo ležeč, tvori Konstantinopel res pravi ključ, za katerega se potegujejo malodane vse evropske velesile.

Midva, dragi čitatelj, nočeva na tem mestu zasledovati morebitnih uspehov ali izgub zavezniškega brodovja ter tako v proroškem duhu šteti dneve Carigrada; vse to je že v začetku vojne napovedi opravila francoska vedeževalka *madamede Thebes*. S hladno razsodnostjo in resnim preudarkom si hočeva rajši predočiti vse one zgodovinske dogodke, ki so določevali smeri razvitku Novega Rima. Nestetokrat porušen in oplenjen, se je povzpел Bizanc k vedno novemu in svežemu življenju. Turški pesnik *Jahjabeg* je metamorfozo *vratblaženstva*, kakor nazivlje Carigrad, primerno označil z besedami:

»Mesto je vstalo ter zatoniло, da se povrne lepše in v morju skoplje svoje mladostno sveže telo.«

Carigrad je eno najstarejših evropskih mest; zgradili so ga kolonisti iz Megare proti koncu 8. stoletja pr. Kr. Po stari in lepi grški navadi so se tudi Megarci obrnili na Apolona v Delfe po dober svet. Nekoliko let poprej so namreč njih rojaki ustanovili na maloazijski obali mesto Kalcedon, in zdaj so novi izselniki iskali novega kraja. Pitija je navadno odgovarjala kratko in dvomljivo, in če se je včasih nekoliko zmotila, kdo bi ji zameril, saj je sedela od žveplenih plinov omamljena na trinožniku. Tudi napram Magarcem je šte-

dila z besedami, vendar je to pot pogodila pravo. Njen odgovor je značilen za ves poznejši razvoj Bizanca. Po sporočilu geografa Strabona je odposlala Pitija Megarce z naročilom: Ustanovite novo naselbino nasproti slepemu mestu. S tem zadnjim imenom je hotela Apolona svečenica zaznamovati neugodno lego Kalcedona in v pravi luči pokazati pomen nove kolonije ob Zlatem rogu.

Mala megarska naselbina je hitro rastla in kmalu igrala važno vlogo v trgovskem in političkem oziru. Bospor, čigar valovje je doslej neprestano udarjalo ob izprane čeri in ponavljalo svojo staro in večno enakomerno pesem, je oživel kakor iz sna. Po njem se je začela razlagati pesem atenskih brodarjev, ki so hodili po žito v dežele ob Črnem morju. Bizanc sam je postal središče prometnih zvez na suhem in po morju ter ohranil vseskozi grški značaj.

Pomen mesta so spoznali Peržani in Filip II. Macedonski, ki so mimogrede prišli v njegovo posest. Filip, ki je zavzel mesto šele po dveletnem obleganju, ga je proglasil za svobodno pristanišče in mu dovolil neomejeno carinsko pravico ob celem Bosporu. Od takrat dalje je nad 400 let rastlo blagostanje Carigrada; zato ni bilo čudno, da so trgovske metropole ob Sredozemskem morju z zavistjo opazovale vidno napredovanje pred kratkim še neznanega tekmeča.

Hudomušna Nemeza kaj rada kaznuje lahkoživo razkošje. Tudi bogatemu Bizancu ni prizanesla. V boju za prestol med Severom in Pescenijem Nigrom so se odločili Bizantinci za zadnjega. To je pospešilo bližajočo se katastrofo. Dobi procvita je sledila doba ponižanja in propada. Ko je bil končno Sever izvoljen in priznan za pravega rimskega samovladarja, je oholi Bizanc prvi okusil posledice trdovratnega nasprotovanja. Leta 196. po Kr. je postalo mesto po triletnem odporu kraj gnusobe in razdejanja. Prestrašeni sodob-

niki so napovedovali Bizancu podobno usodo, kakršna je doletela v starem veku razkošne Ninive in ošabno Kartagino. Po kapitulaciji Bizanca so bili njegovi prebivalci zvečine pomorjeni, veličastne palače so kazale le še kup pepela, vsa okolica je izgubila politične pravice. Odkar so bili Rimljani izlili svoj srd nad Jeruzalemom, še niso tako kaznovali nobenega mesta. Cesar je sicer kmalu obžaloval svoj nepremišljeni čin in začel graditi na pogorišču novo mesto z imenom Antonia; toda šele Konstantin Veliki je vrnil restavriranemu Bizancu stari sijaj in nekdanjo veličino. Po zmagi nad Licinijem je postala Roma nova, središče rimskega imperija in leta 395. prestolnica vzhodno-rimskega cesarstva.

Mlado mesto je skušalo nadkriliti odreveneli Rim duševno in gospodarsko; med obema se je vnela tekma za prvenstvo, ki od takrat dalje liki rdeča nit prepreza bizantinsko zgodovino. Stik z raznimi narodi in ugodna lega med dvema kontinentoma sta pospeševala gospodarski razvoj mesta, toda v političnem oziru sta ravno ti dve ugodnosti skrivali v sebi kal hiranja in propada. Vzhodnemu Rimu je manjkalo enotnega prebivalstva in enotnega duha. V Bizancu so se zgrinjali najrazličnejši ljudski valovi in se udomačile šege in navade orientalskih narodov z dobrimi in slabimi posledicami. Namesto proslulih starorimskih kreposti — poštenosti in preprostosti — se je kmalu pojavilo zloglasno bizantinsko lahkoživje in pomehkuženje.

Notranja gniloba je povzročala neprestane pobune in mesto večkrat izpremenila v kup pepela. Tudi zunanji sovražniki so večkrat potrkali na mestna vrata. Arabci so oblegali Bizanc dvakrat, večkrat tudi Sloveni. Usoda Bizanca je tedaj visela na niti. Ko bi Grk Kalinikos ne bil iznašel »grškega ognja«, bi bila tragika grškega Bizanca nekoliko stoletij prej dozorela.

Ker so se državne meje vedno bolj krčile in je tudi notranja moč države poje-

mala, so skušali vladarji povečati svojo moč s tem, da so čimdalje bolj poudarjali svoje vrhovne pravice nad Bosporom in Dardanelami. Za latinskega cesarstva je bila morska ožina skoraj že internacionalizirana. Trgovske ladje zapadnoevropskih držav so zopet poživile kupčijo med pontskimi deželami. Tudi Paleologi so se držali istega načela: otvorili so Dardanele in proglasili prosto plovo po Bosporu. Zato so Benečani in Genevčani v kratkem ustanovili več trgovskih naselbin ob Marmarskem in Črnem morju.

Na Carigrad so obračali pozornost turški sultani, ki so že leta 1356. osvojili Galipoli in se polagoma utrdili na Balkanu. Leta 1452. je dal sultan Mohamed II. zapreti pot v Dardanele in Bospor in prihodnjega leta je napadel tudi Carigrad sam. Zbral je v ta namen 200.000 mož in 250 ladij. Po 40dnevem obleganju je postal Bizanc dne 29. maja turška posest in bil kot *S t a m b u l* proglašen za novo prestolnico turškega cesarstva. Kmalu nato so Turki zagospodovali tudi nad Dardanelami in Črnim morjem.

Osemnajsto stoletje je omajalo turško mogočnost in sultani so se začeli bati za Konstantinopol. Tedaj se je prvič zbudilo vprašanje o važni posesti Carigrada in Dardanel. Države, na čelu jim Rusija, so se jele vmešavati zaradi trgovskih dobičkov v notranje zadeve Turčije. Sklepanje in razdiranje pogodb je bilo na dnevnem redu.

Car Peter Veliki si je stavil nalogo, da odpre svojo državo Vzhodnemu in Črnemu morju. Filozof Leibniz je pisal že leta 1697.: »Car je rekel, da bo dal zgraditi 75 bojnih ladij, katere hoče uporabljati na Črnem morju. Sedaj misli samo na to, kako bi Turke vznemirjal: njegova velika zabava je navtika, katere se je naučil in se je še uči iz razloga, ker se namerava povzpeti do gospodarja Črnega morja.«

Z železno voljo je Peter dosegel obojni cilj. Turčija je po porazu ob Azovu dovolila ruskim ladjam prosto vožnjo po Črnem morju in preko Dardanel.

Peter je hotel dobiti Črno morje in prost prehod v Sredozemsko morje, da tako uglaadi pot ruski svetovni trgovini. Te njegove daljnosežne cilje izraža njegov testament. Deveti člen oporoke govori: »Carigradu in Indiji se je treba kolikor mogoče približati; kdor tam vlada, je pravi gospodar sveta. Zato je treba Turčiji in Perziji nakopavati neprestane vojske, ob Črnem morju napraviti velika skladišča in se polagoma polastili tega morja.«

Tako je začela ruska politika meriti na Carigrad in Balkan. Nezdrave notranje razmere, ki so razjedale rusko državo po Petrovi smrti, so uničile njegove delne pridobitve. Turčija se je po zmagi nad Avstrijo čutila tako močno, da je v miru v Belgradu leta 1739. razveljavila s Petrom sklenjeno pogodbo ter začasno dovoljevala le trgovskim ladjam prost prevoz.

V nov štadij so stopili rusko-turški odnošaji z nastopom Napoleona in njegovim pohodom v Egipt. Ker se je Turčija bala francoske premoči, se je približala Rusiji. Obe državi sta sklenili pogodbo, po kateri sta se zavezali, da se medsebojno podpirata. Rusija je tedaj dala Turčiji na razpolago 8 bojnih ladij, za kar je dobila prost prehod tudi za vojno brodovje. Francoska diplomacija se je zama trudila, da bi pridobila Turčijo za razveljavljenje pogodbe.

Več sreče so imeli Angleži. Ker so se bali, da bi se ruska mornarica preveč ne okrepila, so delali na to, da Turčija zapre Dardanele in Bospor. Mirovni pogoji, ki so imeli utrditi prijateljstvo med Visoko Porto in Veliko Britanijo, kažejo zvito lokavost Angležev. Čeprav so Rusi uživali doslej prost prehod, se Angleži niso sramovali pritrčiti sledečemu besedilu: »Ker je bilo v vseh časih prepovedano vojnim ladjam voziti pred kanal v Carigrad, namreč v ožino Dardanel in v ono Črnege morja, in ker se mora to pravilo otomanske države nasproti vsaki moči, naj bo katerakoli, tudi v mirnem času upoštevati, obljublja britanski dvor, da se pridruži temu načelu.«

Tako je Anglija po pogodbi izročila ključ do Carigrada Turčiji in jo postavila za čuvaja morskih ožin.

Za vstaje egiptovskega Ali Paša je Rusija iznova poizkušala uveljaviti svoj vpliv na Dardanele. V tem kritičnem času pa stopi kot tretja v zvezi Francija. Poslanik Roussin se je na vso moč prizadeval, da bi razdvojil Turčijo in Rusijo. Ker pa je bilo njegovo prizadevanje brezuspešno, si je Francija pomagala s silo. Bojna ladja »La Mesange« je vdrla v Dardanele in obstreljevala že precej zastarele utrdbe. S pomočjo ruskih ladij je Turčija preprečila francoske nakane ter se pričela pogajati z Rusi. Pravijo, da je tedaj pokazala ruska diplomacija mojstrsko spretnost. Vprašanje o Carigradu in obeh ožinah je zasukala sebi v korist. Po novi pogodbi se je namreč Turčija zavezala, da zapre samo Dardanele in ne Bospora. Tako se je rusko brodovje nemoteno gibalo v Črnem in Marmarskem morju, dočim so morale ostajati ladje drugih držav tostran Dardanel v Egejskem morju.

V Carigradu so kmalu čutili ruski vpliv. Ker so se bali, da bi ne prišli v preveliko rusko odvisnost, se je začelo ohlajati prijateljstvo med zveznima državama. To priliko so porabile zapadnoevropske države. Pod pretvezo, da hočejo varovati integriteto Turčije, so nasvetovale mednarodno konferenco, ki se je res sešla v Londonu leta 1840. Sklenili so: Bospor in Dardanele morajo ostati zaprte za bojne ladje vsake države. To je princip javnega evropskega prava, ki edini more zagotoviti bodoči mir.

To »londonsko konvencijo« so podpisale Avstrija, Prusija, Rusija, Anglija in Turčija. Namesto enega zaščitnika jih je dobila Turčija pet, ko se je prihodnje leto ob sklepu druge londonske konvencije pridružila še Francija.

V bistvu je imel ta dogovor pravno veljavo do najnovejšega časa.

Revolucionarni valovi leta 1848. so se razbili ob periferiji ruske države, v notranjost niso prodrli. Carja Nikolaja I.

(1825—1855) so smatrali za »branitelja konservativnih interesov« in zaščitnika pravoslavnih kristjanov, ki so živeli kot turški podložniki. Velik ugled Nikolaja je podžigal samozavest pravoslavnih. Čutili so se tako močne, da so leta 1853. prepovedali rimskim vernikom vstop v kapelo božjega groba.

Admiral knez Menčikov se je zaradi teh dogodkov napotil v Carigrad. Ne meneč se za zunanje ministra, je stopil pred sultana v potni obleki in z zaprašenimi čevlji. Njegovemu nastopu so odgovarjale njegove zahteve. Od sultana je brezpogojno zahteval: pravoslavnim se morajo dati predpravitve pred katoličani; zaščito nad pravoslavni turškega cesarstva sprejme samo ruski car.

Tako ni govoril v Carigradu še noben poslanik.

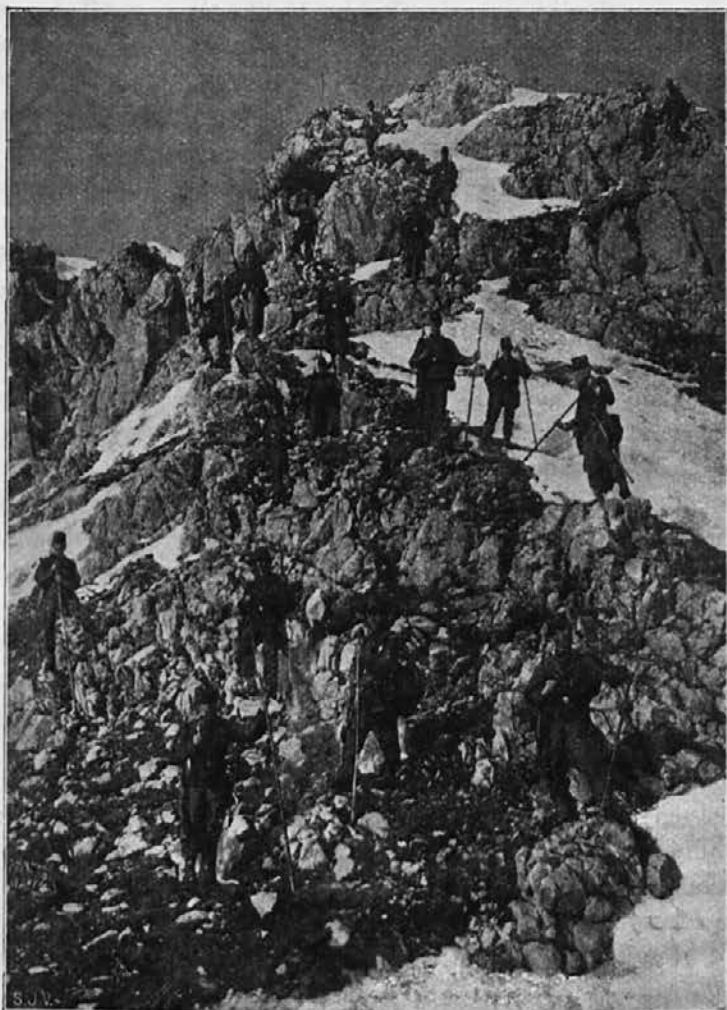
Da branijo »bolnega moža ob Bosporu«, kakor je Nikolaj v nekem zaupljivem pogovoru nazval sultana, so poslali Angleži in Francozi vojno brodovje v Marmarsko in Črno morje, ne oziraje se na londonsko konvencijo. To je dalo povod za krimsko vojsko (od 1853 do 1856), ki je uničila ruske aspiracije po Črnem morju in Dardanelah.

Že med vojsko so se posvetovali zavezniki, kako bi za stalno zlomili rusko moč in vpliv na Turčijo in tako za vedno strli ruske nade do Carigrada. Po raznih posvetovanjih so se zedinili v treh važnih točkah, ki jih je potrdil tudi pariški mir (1856): Črno morje naj se nevtralizira za trgovske ladje, Bospor in Dardanele se morajo zapreti, Rusija in Turčija omejita črnomoško brodovje.

Uspeh Porte je bil neznamenit; zamenjala je le gospodarja. Namesto Rusov so

poizkušali Angleži in Francozi priti v Carigradu do besede.

Razumljivo je, da je Rusija komaj čakala na trenotek, ko vrže raz sebe verige, v katere sta jo bili vkovali Francija in Anglija. Vojska med Nemci in Francozi in poraz slednjih je pospešila vsaj delno uresničenje ruskih želja. V sporazumu z

AVSTRIJSKA PATRULJA V KARPATIH.

Berlinom je razposlala petrograjska vlada na evropske države noto, v kateri preključuje obveznosti, naložene ji v pariškem miru.

Značilno za takratni položaj je dejstvo, da ni nota nikjer vzdigovala prevelikega prahu. Še Angleži niso preveč ugovarjali. Po prizadevanju Bismarcka so sklenili leta 1871. tretjo londonsko konvencijo

in določili: Bospor in Dardanele ostanejo tudi v bodoče zaprte. Vendar sme v mirnem času sultan dovoliti prehod bojnim ladjam zavezniških in prijateljskih držav. Črno morje ostane tudi v bodoče nevtralna last za trgovske ladje vseh narodnosti.

Rusiji ti pogoji niso bili po volji. Ko se je na morju nekoliko okrepila, je že iznova oživela oporoka Petra Velikega. Cilj ruske orientalne politike je bilo osvojenje Carigrada, kar je leta 1877. povzročilo novo turško-rusko vojsko.

Turčiji je to pot priskočila na pomoč Anglija, ki ni nikdar privoščila Rusiji Carigrada. Seveda tudi Angleži niso poslali svoje eskadre iz nesebičnega prijateljstva v Marmarsko morje. Turčija jim je dovolila, da smejo zasesti in upravljati ključ do Egipta — otok Ciper.

Leto pozneje so podpisali berlinski kongres. Dardanelsko vprašanje je tedaj ostalo status quo ante. Lord Salisbury je predlagal, da bi to vprašanje vsaj z ozirom na angleške trgovske interese nekoliko modificirali. Ruski pooblaščenec grof Šuvalov je nasproti njemu iznova postavil stavek: princip, po katerem ostanejo Dardanele zaprte, je splošno evropski princip, obvezen za vse velevlasti, kakor to potrjujejo duh in črke obstoječih pogodb.

Leta 1891. je Turčija pod ruskim pritiskom nekoliko odnehala. Po posebni pogodbi je dovolila prost prehod ruskim prostovoljnimi bojnim ladjam, ki se pa morajo prej zglasiti in prositi za dovoljenje.

Ko je Anglija izvedela za to novo pogodbo, se je že zopet bala ruske premoči v Sredozemskem morju. Zato je še istega leta pregovorila Turčijo, da utrdi trdnjave ob Bosporu in Dardanelah. V naslednjih dveh letih je res sloveči belgijski inženir B r i a l m o n t preizkusil in nanovo prezidal vse turške forte.

Tako je kolo časa. Angleži so gradili utrdbe, danes jih rušijo. Angleži so pošiljali denar za trdnjavske kanone, ki danes kopljejo grobe njih sinovom. Ali si je mogoče misliti večje ironije usode?

Vprašanje o Carigradu in Dardanelah nam kaže stalno nasprotje interesov Turčije, Rusije in Anglije. Oporoka Petra Velikega še vedno živi med Rusi. G. A. Erdmann, iz kojega knjižice — Die Dardanelen, Verlag Velhagen & Klasing — je pisatelj povzel nekatere misli, meni: Tudi danes Angleži ne mislijo resno, da bi privoščili Rusom Carigrad in prosto pot preko Dardanel. Drama, ki se danes odigrava ob Bosporu, je za Ruse konsekvantno nadaljevanje zgodovinskega cilja, za Angleže in Francoze pa nič drugega kot politika trenutka, poizkus, kako bi kaznovali Turčijo zaradi zveze z osrednjima državama, razbremenili Egipt in pripomogli do večjega ugleda svojim balkanskim in laškimi zaveznikom. Ako bi Angleška dosegla ta cilj, bi hitro pozabila na to dnevno politiko, Rusija pa doživela v svojem političnem stremljenju veliko razočaranje.

EKSCERPT IN CITAT.

DR. I. SAMSA.

Pazljivi čitatelj se bo morda spomnil, da sem na strani 65. našega lista obljubil, da bo tretji del sestavka »Tri vprašanja« povedal, kaj naj dijak bere. Obljuba dela dolg, to je res. Toda če kdo drugi namesto mene plača dolg, kdo mi more kaj za to? Kar sem bil namreč jaz obljubil dijaku, to nudi zdaj v elegantni in duhoviti obliki moj nekdanji profesor dr. J. Debevec v »Dom

in Svetu« stran 258 (Kaj v tem času čitamo?). Kadar pa profesor govori, naj učenec hvaležno molči; tako je že Pitagora opominjal svoje učence. To velja tudi piscu tega sestavka tembolj, ker je prepričan, da bomo pri obiskih prof. Debevca spoznali ne samo, kaj čitajo v tem času drugi, ampak, kaj naj čitamo tudi mi. Zato le še nekaj o zunanji tehniki branja.

Če hočeš imeti trajno korist od lepe knjige, je neobhodno potrebno, da bereš s svinčnikom v roki. To je »conditio sine qua non«, kakor so rekli stari filozofi. Kar se ti zdi lepo, kar te zanima, si zapiši, drugače boš pozabil in trud je bil — zastonj. Zato naj si že tretješolec (pa tudi v višjih razredih je še čas, prepozno ni nikoli) napravi poseben zvezek za to. Obsega naj kolikor mogoče veliko strani. Vsaka stran naj nosi zgoraj eno črko abecede: A, B, C, Č, D. Ker se kmalu nabere mnogo zapiskov, kaže več strani določiti za posamezne črke; v tem slučaju je primerneje napraviti črko A, B, C, na prvi izmed strani, ki so določene za dotično črko, in sicer na robu zgoraj — kot marginale (margo = rob). Do črke se od spodaj navzgor toliko roba odreže, kolikor ga zavzema črka. Druga črka B pride zopet na rob pod A, in listi, določeni za B, se za isto širino kakor pri A odrežejo do višine B itd. Tako dobiš na robu vse črke abecede, drugo pod drugo in repertorij (reperio = najdem) je gotov in rabljiv. Posamezne črke tudi lahko prilepiš na rob lista, podobno kakor so marginali pri veliki mašni knjigi (missale). Za višje razrede in pri izpiskih, ki so določeni za znanstveno uporabo, pa je primernejši poseben blok, to so platnice večje oblike, s širokim hrbtom, kamor spravljaš svoje izpiske. Vsak zapisek napišeš na poseben papir, zgoraj pa z eno besedo — vsebinko (Schlagwort) označiš vsebino dotičnega odstavka: n. pr. bral si pesem O. Župančiča: Prebujenje; ugajajo ti verzi:

Prostor vesoljni z željami prepletamo,
večnost v trenotek begoten ugnemo,
z duhom za zadnjimi zvezdami grabimo,
grozo izzivamo, v dušo jo vabimo,
vriškamo, jočemo —
hočemo, hočemo.

Primerna vsebinka za te verze je »hrepenenje« in ta listek deneš k skupini »H«. — Drugič pa dobiš v roko Fausta; tu bereš besede, s katerimi Mefisto opisuje Faustovo gigantsko teženje in nikdar utešeno hrepenenje:

Ihn treibt die Gärung in die Ferne,
Er ist sich seiner Tollheit halb bewußt;
Vom Himmel fordert er die schönsten Sterne¹
Und von der Erde jede höchste Lust,
Und alle Näh' und alle Ferne
Befriedigt nicht die tiefbewegte Brust.

Morda ti pride v roke izborna Funtkova prestava (Prevodi iz svetovne književnosti, V. zv., Slovenska Matica, 1908):

V daljavo kam ga vrenje tira,
sam komaj ve za blazni vrvež svoj;
Najlepše zvezde hoče od vesmira
in od zemlje najvišjo vsako slast;
naj blizu, daleč se ozira,
z ničemer se mu ne utoli strast.

Prolog v nebesih 302—307.

Ko pa slišiš citat sv. Avguščina:

»Fecisti nos ad te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te« (Ustvaril si nas zase in nemirno je naše srce, dokler ne počiva v Tebi), združiš vse te izpiske pod zaglavjem: Hrepenenje. Jezik tukaj ne igra nobene vloge. — Razdelitev naj se vedno ravna po tvarini. Ta panorama misli, ki jo dobiš na ta način, ima svojo posebno zanimivost. Tako spoznavaš pisatelje, pesnike in mislece. Ko prebiraš svoje izpiske in primerjaš različnost oblike, v kateri ta ali drugi pisatelj izraža isto misel (primerjaj zgoraj navedene zglede!), se ti zdi, da čutiš solčno luč, ki jo gledaš v tisočerihih učinkih. Neki poseben čar ima to primerjanje, v katerem vidiš, v koliko se je pisatelju in pesniku posrečilo najti primerno obliko za izražanje resnice, ki jo spoznava, in lepote, ki jo čuti. Kolikor bolj se mu je to posrečilo, toliko bolj se je približal Njemu, ki je sam na sebi Resnica, Dobrota in Lepota.

Piši vedno samo na eno stran in rabi liste enake velikosti. To pa zato, da se listi iste vsebine laže poiščejo in uredijo. Kadar imaš že precej listov iste vsebine, jih deni v poseben ovitek, na katerem označiš vsebino, vse pa imej vedno urejeno v abecednem redu.

¹ Župančič: Z duhom za zadnjimi zvezdami grabimo. (Prim. plastiko v »grabimo« v nasprotju s »fordern«!)

Pri vsakem izpisku, ki ga navedeš doslovno, pa tudi če samo misel pisateljevo povzameš, citiraj natančno, to je navedi ime pisatelja, naslov knjige, stran, paragraf itd., odkoder si mesto vzel. Citat brez natančne navedbe, odkod je, nima dokazne moči in je za znanstven namen neporaben.

Kako se citira, to je seveda odvisno od dotične knjige. Pesnike citiramo tako, da navedemo pesnikovo ime in naslov dotične pesmi, na primer:

— — — tujce, zemljelačne vtópi
na dno razpenjenih valov!

S. Gregorčič, Soči.

Če pa dotične pesmi še ni v kaki znani zbirki pesnikovi, ampak je izšla pesem v kakem leposlovnem listu (reviji), tedaj je treba tudi list in stran navesti, na primer:

Dosti je na nebu zvezd,
dosti je na zemlji cest;
Vsaka zvezda nas pozna,
na vsaki cesti smó domá
brez dóma!

(Joža Lovrenčič, Correspondence internationale, IV. [Begunci.] Dom in Svet, XXVIII. [1915], št. 7—8, str. 232.)

Citati iz znanstvenih knjig morajo biti kolikor mogoče natančni, da se lahko kontrolirajo. Znanstveni in leposlovni časopisi se navajajo tako, da se navede letnik, letnica, številka in stran, na primer:

»Zanimiv članek o tem vprašanju priobčuje naš apologet dr. Aleš Ušeničnik pod naslovom »Cerkev in naša doba«. »Čas«, VII (1913), zv. 5., stran 358—369. — V znanstvenih knjigah najdeš pogosto slovstvo, ki obravnava dotično stroko, navedeno v začetku knjige, v razpravi sami pa se citira avtor in stran, na primer: »Za oglejskim patriarhom Feliksom je sledil Ivan II., ki je vladal devet let.« Kos I., stran 229, številka 183; to se pravi: Navedeni citat najdeš v knjigi »Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku«.

Zbral dr. Franc Kos. I. knjiga, stran 229, št. 183. Ako večkrat zaporedoma citiraš isto knjigo, tedaj citiraš samo prvič natančno, pri drugih citatih pa pridedeš samo: l. c. stran 315, to je v istem delu (loco citato) na strani 315. Izdaja knjige se v novejšem času označuje s tem, da se dotična številka pripiše kot potenčni eksponent naslovu, na primer: »Der Satz ist keine Verbindung von Vorstellungen oder von Wörtern, sondern die Zerlegung eines im Bewußtsein vorhandenen Ganzen in seine Teile.« (W. Wundt, Völkerpsychologie. Eine Untersuchung der Entwicklungsgeschichte von Sprache, Mythos und Sitte. I. Band. Die Sprache, 2. Teil.² Leipzig 1904, str. 241.)

Citat, ki ga najdeš citiranega šele v drugotnem viru, ne v prvotnem, smeš citirati le z navedbo obeh virov, tako: Fichte pravi: »Alles, was in dieser Welt sich ereignet, dient zur Verbesserung und Bildung der Menschen und vermittelst dieser zur Herbeiführung ihres irdischen Zieles.« (Fichte, Die Bestimmung des Menschen. Werke II, Berlin 1845, 307. Citat pri Otto Zimmermann, Weltleid und Gottesglaube nach der neueren Philosophie. Stimmen der Zeit [prej Stimmen aus Maria-Laach, zv. 89.], letn. 45., zv. 7., str. 22.)

Citat, ki ga hočeš rabiti iz drugotnega vira, moraš vedno poiskati tudi v originalu.

Daljšje pesnitve se citirajo po spevih in verzih:

O socii, — neque enim ignari sumus ante malorum —
O passi graviora; dabit deus his quoque finem.
Vergilius, Aeneis, I. 198. 199.

Pri dramatskih proizvodih se navajajo dejanje in prizor:

O schöner Tag, wenn endlich der Soldat
Ins Leben heimkehrt, in die Menschlichkeit,
Zum frohen Zug die Fahnen sich entfalten,
Und heimwärts schlägt der sanfte Friedensmarsch.
Schiller, Die Piccolomini, I. 4.

Sv. pismo se navaja z imenom pisatelja ali knjige, z navedbo poglavja in vrste:¹

¹ Pazi na ostro nasprotje (oksymoron): doma brez doma.

¹ V poglavju je celo sv. pismo razdelil kardinal Štefan Langthon († 1228), v verze pa Robertus

»Omnis sapientia a Domino Deo est.«
Ecl. I, 1 (= Ecclesiasticus = Sirahova knjiga, 1. pogl., 1. vrsta).

Toliko o citatih in citiranju.¹ Le veliko si jih napiši in nabral si boš zakladnico, v katero se boš prav pogostokrat lahko zatekel. Ne straši se truda! Če se ti v začetku zdi stvar počasna in neprijetna, bo kmalu postala zanimiva, se ti priljubila in trud bo obilno poplačan, prej nego si misliš, Marsikaj boš lahko porabil že pri nalogah; drugo pozneje, ko boš glasovit pisatelj, govornik, duhovnik, poslanec itd. Misel, ki jo zagovarjaš, idejo, ki jo širiš, moraš tudi »ex auctoritate« dokazati; pogled v zbirko tvojih ekscerptov ti bo nudil dokazov dovolj. Ko boš nastopal v javnosti, bo treba imeti mnogo duševnega blaga v zalogi. Ne boš ga imel, če ga nisi začel zbirati v mladosti. Tudi v tem smislu velja:

Jablane, hruške in druge cepe
Cepi v mladosti za stare zobe.

Tako so delali vsi veliki možje. Za zgled naj navedem samo enega iz stare dobe. V mislih imam znamenitega enciklopedista C. Plinija Sekunda. Rodil se je leta 23. ali 24. po Kr. Služil je kot kavalerijski častnik (praefectus alae) za časa Vespazijana, s katerim je že na vse zgodaj reševal uradne posle; ves čas, ki mu je preostajal od službenih opravkov, je posvečal študiju. Nazadnje je bil admiral mornarice v Misenumu; tu ga je pri izbruhu Vezuva leta 79. doletela smrt. — Plinij je bil najpridnejši bravec in epitomator² starega veka. Nobene knjige ni bral, da bi si ne bil iz nje napravil izpiskov. Njegov nečak C. Plinius Caecilius Secundus, znani sodobnik cesarja Trajana, nam pripoveduje (epist. 3, 5), da je njegov stric skoraj

Stephanus I. 1551. Prim. Cornély, *Historicae et criticae introductionis in u. t. libros sacros compendium*.³ Parisiis 1896, p. 13.

¹ O tehniki znanstvenega delovanja primeri knjigo: Leopold Fonck, *Wissenschaftliches Arbeiten. Beiträge zur Methodik des akademischen Studiums. Veröffentlichungen des biblisch-patristischen Seminars zu Innsbruck* 1. 1908.

² Epitome, posnetek, izvleček, ekscerpt.

celo svoje življenje bral. Med jedjo in med kopanjem si je dal brati, na potovanju in v nosilnici na izprehodu je imel s seboj knjige in stenografa, kateremu je narekoval svoje opazke. Tako si je nabral velikansko zbirko izvlečkov z vseh polj znanstvenega izsledovanja. Ko je bil prokurator v Hispaniji, mu je hotel retor Largius Licinus dati za njegovo zbirko 400.000 sestercijev (= 80.000 kron), a Plinij je ni hotel prodati. Ta zbirka je podlaga njegovega znamenitega naravoslovskega dela »Naturalis historia«, ki ga je izdal mlajši Plinij. Delo obsega 36 knjig, v začetku vsake knjige je seznam pisateljev, ki jih je Plinij uporabil, vseh skupaj je nad 400! Glede citiranja stari vek ni bil natančen, in plagiatstvo (prepisovanje) ni veljalo za nečastno; Plinij pa izjavlja v uvodu, da hvaležnost in dostojnost zahtevata navedbo virov, in kara one, ki tega ne delajo.

Plinij pa se ni ukvarjal samo s študijem narave, ampak tudi z gramatičnimi, retoričnimi, zgodovinskimi in vojnoznastvenimi vprašanji. Pri tako obsežnem delu seveda ni mogel biti temeljit strokovnjak, ampak je bil le univerzalen diletant. — Samo s citati tudi ti ne boš dosegel pisateljskega daru in modrosti. Tu je treba predvsem samostojnega razmišljanja, poglobljenja v vsako znanstveno vprašanje. Če hočeš, da te bo veda in umetnost v resnici zanimala, moraš stopiti z njo v neki intimni življenjski stik, jasno in odločno moraš precizirati svoje odnošaje nasproti tej ali oni znanstveni panogi, o kateri sodiš, da bi bila zate. To je izrazil Goethe v Faustovih besedah (Faust, I. del, 534—545, prev. Funtek):

Da, če ne čutite, seve, ni možno,
če samo iz srca ne vre,
da z všečnostjo pračvrsto zložno
obvlada poslušalce vse.
Sedite z mirom! Spehovajte,
za zmes varite drugih jed,
v pepela kupčko izpihajte
plamenčkov komaj živi sled!
Otrók in opic morebiti
strmenje, če vas mika že;
a s srcem se ne da do src tvoriti,
če nič od srca vam ne gre.

Ta originalnost in notranja temeljitost znanstvenega in umetniškega umevanja, o kateri Goethe tukaj govori, pa zahteva učenja in vaje že v dijaških letih. Udejevuješ jo že pri vestnem pripravljavanju za šolo, pri pridnem in samostojnem spisovanju šolskih in domačih nalog, pri pazljivem branju lepih knjig — zlasti pa pri samostojnem razmišljanju, primerjanju, razkrajanju in spajanju tega, kar si bral ali česar si se učil. Tudi tukaj so potrebne in zelo koristne primerne opazke, zaznamki, vtisi, ki jih dobiš pri branju in razmišljanju. Recimo, da bereš trditev, ki je pisatelj ni trdno dokazal, in ki je morda nasprotna tvojemu dosedanjemu naziranju. Notiraj si trditev pisateljevo, zraven pa tudi svoj dvom. Pozneje pa dobiš ali slišiš morda kritiko o dotični knjigi; ta kritika morda

podpira tvoje nazore o knjigi, ki si jo bral, tako postane tvoje spoznanje temeljitejše in obširnejše; a tudi če objektivna kritika nasprotuje tvoji, imaš dobiček, spoznal si vzrok svoje zmote. Tako dobiš vedno trdnejša tla v presojevanju; kajti kakor velja: »Non iurare in verba magistri,« tako velja tudi: »Non iurare in verba libri.« —

Nikdar pa ne sodi o stvareh, v katerih nisi strokovnjak, drugače tudi tebe zadene Prešernova puščica: »Le čevlje sodi naj kopitar!« O vsem, kar bereš in slišiš, si skušaj pravično sodbo napraviti. Svojega mnenja ne vsiluj nikomur, pač pa sprejmi nazore drugih, če se ti zde pametni. Nikoli se ne imej za nezmotljivega! Rek: »Errare humanum est« obračaj rajši nase, nego na druge; kajti kraljestvo resnice je neizmerno in le majhne stezice najti je dano — šele najgenialnejšemu umu.

DROBIŽ

Mladost velikih mož. (Konec.) Adolf D o b š je bil plemenitaške rodbine. Po dokončani maturi je sklenil posvetiti se duhovskemu stanu in stopiti v jezuitski red. Toda varuhi (očeta ni več imel) mu tega nikakor niso hoteli dovoliti. On jim je zatrjeval, da je spoznal, da ga Bog kliče v duhovski stan in da bo edino v tem stanu našel srečo — a vse zaman. Kaj stori? Ker ne dobi dovoljenja, sklone — skrivaj ubežati. Zvečer pred odhodom spravi potrebne stvari v kovčeg. Ko hoče zjutraj oditi, z grozo zapazi, da je kovčeg zanj veliko pretežak. Toda ojunačil se je in — šlo je. Pomagala mu je njegova odločna volja, kakor pozneje neštetokrat v življenju. Ves truden je došel do pošte. Bil je ves razburjen in nemirne misli so mu rojile po glavi: »Kaj bo doma? Ali so me morda že pogrešili? Morda me že zasledujejo? Ali se mi bo pač posrečilo uiti? Nekaj me še posebno skrbi. Moral bom iti čez mejo, a nimam — potnega lista ...«

Določeni čas je prišel in Adolf se je odpeljal. Po dolgotrajni vožnji so se pripeljali na mejo. Prišel je uradnik, potniki so se morali izkazati s potnim listom; Adolfu tega ni bilo treba storiti: uradnik je šel mimo, ne da bi kaj zahteval od njega. Čudno! Ali ga ni

videl? Ali ga ni hotel videti? Adolf je bil rešen. Hvalil je Boga za veliko dobroto. Peljal se je dalje in došel srečno brez ovir na določeni kraj — v Freiburg v Švici.

Doma so ga hitro pogrešali in ga začeli iskati. Ko pridejo v njegovo sobico, najdejo na mizi knjižico in listič poleg nje. Na lističu je bil napisal Adolf, da ga Bog kliče v duhovski stan, da bo stopil v jezuitski red in da je — ubežal. Prosi, naj mu odpuste in ga ne zasledujejo. Knjiga, ki jo je pustil na mizi svoji materi v spomin, je bila »Hoja za Kristusom«. Na prvi strani je bilo zapisano: »Pustil je vse, kar je imel, in šel je za Njim. Monakovo. 5. XI. 1843. Tvoj večno hvaležni sin Adolf.

Postal je jezuit in je bil v mašnika posvečen l. 1855., ko je bil star 30 let. Bil je vsestransko delaven in si je pridobil posebno veliko zaslug za vzgojo mladine; zato se imenuje »apostol mladine«. Bil je pisatelj in spisal med drugim prelepo knjigo »Gedanken und Ratschläge für gebildete Jünglinge«, ki naj bi jo pač prebral in se po nji ravnal vsak dijak.

Karl Montalembert, rojen v Londonu l. 1870., eden najodločnejših bojevnikov za prostost sv. katoliške Cerkve, je ob priliki prvega sv. obhajila kot 12letni deček zapisal v svoj dnevnik: »Danes čutim, kako

sladko je biti združen z Jezusom, kako sladko mora biti ž njim združen umreti!»

Med svojimi součenci je našel prijatelja, ki si je ž njim pozneje, ko sta se ločila, redno

SLIKA ZAMORCA IZ FRANCOSKE GVINEJE.

dopisoval. Iz teh pisem se vidi, da je bilo to prijateljstvo pravo. Večkrat se sklepajo med mladimi ljudmi prijateljstva, ki se porode iz trenutnega medsebojnega nagnenja, ki izhaja iz simpatije. Taka prijateljstva, ki nimajo druge podlage, kot čustvo, simpatijo, ne trajajo dolgo, ampak se kmalu ohladi in, kakor skušnja uči, se večkrat spremenijo v mržnjo in sovraštvo. Le prijateljstvo, ki temelji v veri in ima namen, da se medsebojno podpira krepko in čednost, ki je torej duhovno, je pravo in trajno. In čim duhovnejše, tem plemenitejše. Tako je bilo prijateljstvo Montalembertovo, kakor je razvidno iz njegovih pisem.

Svojemu prijatelju piše: »Ako hočeš biti moj pravi prijatelj, Te prosim in zahtevam, da me opozoriš na vsako napako, ki jo zapaziš na meni. To je znak pravega, meščanskega prijateljstva.« Drugič mu piše: »Pravijo, da mora mlad človek hoditi po veselnicah, po gostilnah, se udeležiti vseh zabav, plesov itd. in sploh uživati svet. To se mi zdi zelo nespametno in nobene prijetnosti ne vidim pri tem. Hvala Bogu, zmerom sem se dolgočasil, kadarkoli sem bil med svetom. — Nasprotno menim, da se mora mlad človek s celim srcem posvetiti učenju oziroma poklicu, ki se je zanj odločil.«

In dalje: »Moliva, da bi bila najina zadnja ura srečna; živiva tako, da ne bova imela nemirne vesti ob smrti uril.«

Iz Kopenhagna piše: »Včeraj je bila nedelja. Tretja je ta nedelja v mojem življenju, ko nisem mogel biti pri sv. maši. Ko bi Ti vedel, kako mi je hudo, kako se čutim zapuščenega, ker ne morem k sveti maši. Spominjam se prelepih dni, ko sva skupaj klečala pri obhajilni mizi in drug za drugega molila.«

Ko mu prijatelj potoži, da je nemiren in nezadovoljen, ker ne more utemeljiti in razumeti vseh verskih resnic, mu odgovori Montalembert: »Ali ne veš, da ravno ta nedoumljivost, skrivnost nekaterih verskih resnic naredi našo vero Bogu všeč in za najlepšo, najvzvišenejšo čednost!«

Kdo izmed dijakov ne pozna ljubeznivih spisov Krištofa Šmida: Roza Jelodvorska, Genovefa, Jagnje, Starček z gore, Nema deklica, Ludovik, mladi izseljenec itd.? Večinoma jih je spisal kot župnik in beneficijant v Thannhausen-u in Oberstadion-u na Bavarskem do l. 1826. Spisal je tudi svoj življenjepis. Med drugim piše tudi to-le: »Pozimi mi je oče hudo zbolel. Zdravnik je trdil, da bo težko, težko okrevale. Ne morem popisati, kako me je pretresla in potrla ta vest. Hitel sem v cerkev, pokleknil in molil tako zbrano, goreče in zaupno, kot še nikoli prej v življenju. Naenkrat sem bil potolažen. Šel sem iz cerkve s trdnim upanjem, da bo oče ozdravel. Popoldne so me tovariši prosili, da bi se

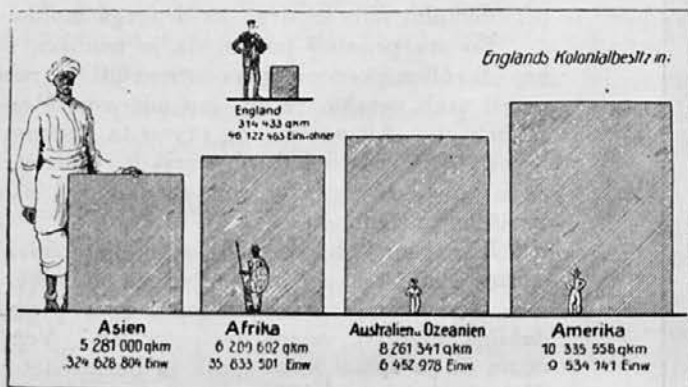

SLIKA ČRNCA IZ SENEGALA.

šel ž njimi sankat. Prav rad sem šel in ves čas sem bil izredno živahen in vesel. Tovariši so se temu čudili in me povpraševali, kako morem biti tako vesel, ko je vendar oče na

smrt bolan. Odgovoril sem jim: »Saj bo kmalu bolje.« »Kako, saj je zdravnik čisto drugače povedal.« Zatrjeval sem jim, da sem prepričan, da bo oče ozdravel. In res! Drugi dan pride mati domov z veselim poročilom, da je

svoje tovariše; vse ga je rado imelo, vse je hotelo biti v njegovi bližini. Ko gre nekega dne v družbi svojih tovarišev na sprehod, se jim med potjo pridruži nek dijak iz mesta. Peter ga z veseljem pozdravi in povabi, naj le stopi v njihovo družbo. Nekaj časa se imenitno zabavajo. Kar začne novi prišlec, da bi bila menda zabava še prijetnejša, peti zelo nedostojno in nespodobno pesem. Ves ogorčen ga sune Peter pod rebra, da se dijak prevrne v jarek, ga pošteno ošteje in za vedno odslovi in spodi iz svoje poštene družbe. Pozneje l. 1829. je postal Peter jezuit; kadarkoli je pripovedoval ta dogodek, je vsalej pristavil: »Po vsem telesu sem že imel revmatizem, samo na tisti roki še nikoli, ki sem ž njo sunil onega dijaka... Mislim, da je sunek tudi oni dijak pomnil!«

VELIKOST ANGLEŠKEGA SVETOVNEGA GOSPODSTVA.

oče v bolnišnici že skoro popolnoma okreval. Ta dogodek mi je jasno dokazal, da Bog usliši pobožne in zaupne naše molitve in prošnje, če ne nasprotujejo njegovim najsvetejšim namenom.«

Zelo važno je za človeka, posebno še za dijaka, da je vesel, živahen, pa da se varuje one sanjave otožnosti in melanholije, ki se tolikrat opaža pri mladini. Prizadevaj si, da boš imel mirno vest, išči zadovoljnost in srečo tam, kjer je v resnici, v zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti, pa boš lahko vesel. Ne smemo pa tega odkritega veselja in živahnosti, ki je sad mirne vesti, zamenjati z ono surovo razposajenostjo, ki se tudi večkrat opaža zlasti pri odrasli mladini in ki izvira mnogokrat iz pokvarjenega srca.

O Janezu Nep. Tschiederer, poznejšem knezoškofu tridentinskem, beremo v omenjeni knjigi, da je bil v mladosti izredno živahen in vesel, ves drugačen, miren, resen pa takrat, kadar je bil v šoli ali v cerkvi, kjer se je tako vtopil v molitev, da ga ni bilo mogoče spoznati in vedeti, da je to tisti Janez, ki je sicer tako vesel... Postal je duhovnik in izvrstno deloval v duhovnem pastirstvu, bil je pozneje profesor bogoslovja, kanonik in škof. Sv. oče ga je imenoval za apostolskega protonotarja (monsignore). To visoko odlikovanje pa je celo življenje znal tako skrivati, da se je o tem zvedelo šele po njegovi smrti l. 1860.

Peter Roh, poznejši jezuit in sloveč pridigar, je bil kot dijak izvanredno živahen. Kot izboren družabnik je izvrstno zabaval

Sv. Francišek Asiški je bil celo v ječi živahen in vedno dobre volje. Drugi, ki so bili ž njim vred zaprti, so se mu čudili, kako more biti vesel, ko ga je vendar zadela taka sramota. On pa se ni zmenil za tako govorjenje, ampak je s svojo živahnostjo še druge pripravil v dobro voljo. Tako so ga nazadnje vsi spoštovali in radi imeli; pridobil si

RUSKI BANKOVEC, IZDAN V GALICIJI.

je mnogo prijateljev tudi med plemenitaši, ki so bili ž njim v ječi, in to mu je zelo prav prišlo in mnogo koristilo pozneje, ko je začel svoje veliko delo l. 1208. F. G.

LUKA VILHAR

urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priporoča prečastiti duhovščini in slav. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo

priložnostnih daril

kot ure, verižice, uhane, zapestnice itd. po najnižjih cenah.

Za solidno in točno postrežbo se jamči.

I. KETTE

Ljubljana, Franca Jožeta c. 3.

Klobuki, čepice, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd. Vsi predmeti za telovadbo, turistiko in drug šport.

Knjigoveznica

„Kat. tisk. društva“

v Ljubljani

se priporoča :

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam znaten popust. Solidno delo, zmerno cene.

Kupujte edino

„Sava“-kremo

(čistilo).

Dobiva se povsod.

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9
priporoča svoj dobro urejeni **optični zavod** kakor tudi različne vrste naočnikov, škjalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal, škjalcev itd. izvršuje dobro in cenol

G. F. Jurásek

nglaševalec glasovirjev in trgovec glasbil

Ljubljana, Poljanska c. 13.

Velika zaloga prvovrstnih glasovirjev, pianin, harmonijev, gosli, tamburic, kitar, citer in vsega glasbenega orodja. Najboljše strune (Wachold in druge). Zavod za uglaševanje ter popravila vseh glasbil. Jamčim pismeno 10 let. Posojevalnica glasovirjev in harmonijev po najnižjih cenah. — Dobro blago se samo hvall.

Telovadne priprave in orodje, vsakovrstne gospodinjske in gospodarske predmete, kuhinjsko opravo, železno pohištvo, orodje, raznovrstno železnino, nagrobne križe in prvovrstne poljedelske stroje priporoča prva domača tvrdka te stroke

Fr. Stupica v Ljubljani

Marije Terezije cesta števil. 1

veletrgovina z železnino in razpošiljalnica poljedelskih strojev.

K. A. KREGAR

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

Trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga raznovrstnega
usnja in črevljarskih potrebščin

Glavna zaloga

Sava-kreme

v korist obmejnim Slovincem!

Trgovina oljnatih barv, fir-
nežev in lakov ter vseh v to
stroko spadajočih
predmetov

Brata Eberl

slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta št. 4

nasproti „Uniona“

Priporoča se preč. duhovščini
in p. n. občinstvu
v vsakem oziru
kot priznana solidna tvrdka

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavb-
nega odbora za zidanje nove cerkve
v Šmihelu pri Žužemberku, da je gosp.

Rajko Sušnik

umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst
novih oken, krasno in umetno v got-
skem slogu, v splošno zadovoljnost in
po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avgusta 1909.

Za stavbni odbor:
Frančišek Gabršek,
župni upravitelj.

Prodajalna Katol. tisk. društva (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

: šolskih :
in pisarniških
potrebščin

kakor: raznovrstni papir, zvezke, no-
teze, razne zapisknike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, razno-
vrstne razglednice in devocijnalije.